

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME BAKIMINDAN
ERDOĞDU VE BALBALLI KARŞILAŞTIRMALI
ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
A. MUHSİN YILMAZÇOBAN

SOSYOLOJİ

Bu tez 17/7/1996 tarihinde aşağıdaki heyet tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Musa Tapçdelen
Başkan

Yrd. doc. Hacı Duran
Üye

Yrd. doc. M. Samed Dağın
Üye

ÖNSÖZ

Bu tür bir çalışma yapmamızda bizi etkisi altına alan asıl saik, uygulamalı saha araştırması alanındaki büyük eksiklik olmuştur. Böyle bir eksikliğin bize düşen mesuliyeti icabı, birşeyler yapmamız lazım geldiğini hissederek, tezimizi bu alanda hazırladık.

İlmi sahada ilk faaliyetimiz olması bakımından küçük bir yerleşim yerinin alınması, çalışma unsurlarının daha berrak ve kesin ayrımlarla belirlenebilmesini sağlamıştır. Küçük bir toplum (grup) yapısını çeşitli cepheleriyle tanıyabilmek, ileride genel toplum yapısının daha iyi anlaşılabilmesi için faydalı olacaktır.

Yukarıda bahsedilen iki hususun gerçekleşebilmesi hedefiyle birbirlerine komşu ve değişik toplumsal, iktisadi ve kültürel yapısıyla da farkedilen Abhazlardan müteşekkil Balballı ile asli unsurunu Kürtlerin oluşturduğu Erdoğdu (Bedil İsmo) köylerinin özellikleri de dikkate alınarak, karşılaştırmalı bir araştırmanın yapılmasına karar verildi.

Toplumsal bütünleşme yönüyle incelenecek iki köyün iktisadi ve kültürel unsurlarının ortaya konulması ile beraber buraların, şehirleşme ve cemiyetleşme temayüllerinin bu kavram çerçeveleri yardımıyla ortaya çıkartılması sağlanabildi. Zira iki kavram da toplumsal bütünleşmenin hangi seviyede olduğunu gösterebilecek ölçü taşı niteliğindedir.

Sonuç olarak, şehirleşme ve cemiyetleşme ölçüsünü kullanarak iki köy itibariyle köylerin kendi içinde, komşularıyla, şehirle ve tüm toplumsal yapıyla bütünleşme kabiliyetleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmamızın hazırlanmasında bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğimiz muhterem hocamız Prof. Sami ŞENER, Doç. Musa TAŞDELEN ve danışmanlığını yapan Dr. Hacı DURAN'a, ayrıca araştırmanın çeşitli safhalarında yardımcı olan Akyazı Kaymakamlığı ile Sakarya Valiliği ilgili yetkililerine ve her iki köyün sıcak insanlarına şükranlarımı sunarım.

A. Muhsin YILMAZÇOBAN
SAKARYA, 1996

ÖZET

Yerleşim birimlerinin toplumsal bütünleşme yönüyle incelenmesi için, öncelikle kemî ve keyfî özelliklerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu suretle incelenen birimlerin topyekün yapısı hakkında bilgi sahibi olunabilecektir.

Bu yapının belirlenmesinden sonra artık, toplumsal bütünleşmeye temel oluşturabilecek bazı analiz ve yorumlamalar yapılabilecektir. Bu sebeple araştırmamızdaki tahlilleri böyle bir altyapı üzerine bina ederek, köylerin cemaat-cemiyet, toplumsal sınıf ve tabakalaşması incelenmeye çalışıldı.

Sonuç olarak, bu yönleri itibariyle araştırılan köklü kültüre sahip iki köyden "Erdoğdu"nun, çok farklı olmamakla birlikte "Balballı"ya nisbetle müsbet yapısı dikkat çekmektedir.

SUMMARY

For the social integration analysis of rural unities, qualitative and quantitative specialities of them must be specified, at first. We have had information about general specialities of analysed rural unities, by the way.

After the specification of that structure, some analysis and interpretations to be done by the aim of social integration. for that reason, sociality, social clans and integration of villages have been analysed after that investigation analysis had been constructed.

We may say that; one of the investigated two villages, “Erdoğdu Village”, have positive faces more than the other village “Balballı”, at the end.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iii
SUMMARY	iv
TABLolar LİSTESİ	viii
1.GİRİŞ	1
2. METOD VE TEKNİKLER.....	6
2.1. Yazılı Kaynaklar.....	6
2.2. Mülakat.....	6
2.3. Gözlem	7
2.4. Soru Kağıdı (Anket)	7
3. COĞRAFİ DURUM	9
3.1. Erdoğan'da Coğrafi Konum	9
3.2. Balballı'da Coğrafi Konum	9
3.3. Erdoğan'nun Kuruluşu	10
3.4. "Bedil" İsmi'nin Tarihiçesi.....	11
3.5. Balballı'nın Kuruluşu	11
3.6. Erdoğan'da Yerleşim.....	12
3.7. Balballı'da Yerleşim.....	14
4. KÜLTÜR VE GELENEK.....	17
4.1. Erdoğan'da Merasim Adetleri.....	18
4.1.1. Düğün	18
4.1.2. Söz ve Nişan.....	18
4.1.3. Nikah	19
4.1.4. Sünnet.....	19
4.2. Balballı'da Merasim Adetleri	19
4.2.1. Düğün.....	21
4.2.2. Söz ve Nişan.....	24
4.2.3. Nikah	24
4.2.4. Sünnet.....	24
4.3. Erdoğan'da Doğumdan Ölüme Bazı Adet ve Gelenekler	24
4.3.1. Doğum	24
4.3.2. Ölüm.....	25
4.3.3. Cenaze	25
4.3.4. Mezar ve Mezarlık	25
4.3.5. Ölüm Sonrası.....	25
4.3.6. Şifalı Su	26
4.3.7. Hocalar ve Şifa	26
4.3.8. Türbeler	26
4.4. Balballı'da Doğumdan Ölüme Bazı Adet ve Gelenekler	26
4.4.1. Doğum	27
4.4.2. Ölüm.....	27

4.4.3. Cenaze.....	27
4.4.4. Mezar ve Mezarlık.....	28
4.4.5. Ölüm Sonrası.....	28
4.4.6. Şifalı Su.....	28
4.4.7. Hocalar ve Şifa.....	28
4.4.8. Türbeler.....	28
4.5. Erdoğan'ya Ait Bazı Atasözleri.....	29
4.6. Balballı'ya Ait Bazı Atasözleri.....	29
5. KEMMİ VE KEYFİ ÖZELLİKLER.....	30
5.1. Yaş Dağılımı.....	30
5.2. Medeni Durum.....	30
5.3. Eğitim Seviyesi.....	33
5.4. Eğitim İle İlgili Vaziyet Alışlar.....	35
5.5. Mesleki Durum.....	37
5.6. Meslek İle İlgili Vaziyet Alışlar.....	40
5.7. Konuşulan Dil.....	43
6. İKTİSADİ DURUM.....	48
6.1. Üretim ve Gelir Dağılımı.....	48
6.2. Arazi Tarsarruf Sistemi.....	50
6.3. Toprağın Verimi.....	52
6.4. Ortakçı ve Kiracılık.....	53
6.5. Hayvancılık.....	56
6.6. Yevmiyecilik (Tarım İşçiliği).....	56
6.7. Gelir Durumu.....	58
6.8. İktisadi Tavrın Alışlar.....	61
6.8.1. İhtiyaç Temini ve Tüketim.....	63
6.8.2. Kooperatif Üyeliği.....	63
6.8.3. Kooperatifleşme ve Faydası.....	66
6.8.4. Özel Tesis İşletme ve Fabrikalara Tavrın Alış.....	66
6.8.5. Devlet Kuruluşlarına Tavrın Alışlar.....	68
6.8.6. Başarısızlığın Sebepleri.....	68
7. NÜFUS HAREKETLERİ VE TOPLUMSAL HAREKETLİLİK.....	73
7.1. Süreli ve Günübirlik Coğrafi Hareketlilik.....	73
8. AİLE YAPISI.....	81
8.1. Mesken Tipleri.....	81
8.2. Aile İlişkileri.....	83
8.3. Evlenme Yaşı.....	85
8.3. Evlilik Masrafı.....	88
8.4. Başlık Parası.....	92
8.5. Miras.....	94
8.6. Gelenek ve İslamiyet.....	94

9. TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME.....	99
9.1. Toplumsal Statü.....	99
9.2. Toplumsal Sınıf ve Tabakalaşma Yapısı.....	103
9.3. Siyasi Tavr Alışlar.....	106
9.4. Haberleşme Vasıtaları ve Tavr Alışlar	110
9.5. Müzik Tutumları	113
10. SONUÇ	115
11. KAYNAKLAR	118
12. EK	120
13. ÖZGEÇMİŞ	124

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Yaş dağılımı.....	31
Tablo 1.2 Medeni durum.....	32
Tablo 1.3 Eğitim seviyesi.....	34
Tablo 1.4 Kurs tercihleri	36
Tablo 1.5 Erkek çocukların tahsil tercihi	38
Tablo 1.6 Kız çocukların tahsil tercihi	39
Tablo 1.7 Mesleki durum	41
Tablo 1.8 Erkek çocukların meslek tercihi	42
Tablo 1.9 Kız çocukların meslek tercihi	44
Tablo 1.10 Konuşulan ana dil	46
Tablo 1.11 Konuşulan ikinci dil.....	47
Tablo 2.1 Köylerin yüzölçümü ve toplam ekili alanı.....	49
Tablo 2.2 Köylerin ekin çeşitlerine göre, ayrılan ekili alanlarının tasnifi ve fert başına düşen tarım gelir durumu	49
Tablo 2.3 Tarla mülkiyeti dağılımı	51
Tablo 2.4 Tarlaların boş bırakılma nedenleri.....	54
Tablo 2.5 Ortakçı ve icar şeklinde işletme tercihleri	55
Tablo 2.6 İnek mülkiyeti dağılımı.....	57
Tablo 2.7 Yevmiyecilik yapma nispeti.....	59
Tablo 2.8 Aile olarak yıllık gelir durumu	60
Tablo 2.9 Ekinin satılışı durumu.....	62
Tablo 2.10 Köy dışından ihtiyacın temini durumu	64
Tablo 2.11 Kooperatife üyelik nispeti.....	65
Tablo 2.12 Kooperatifleşme şuurı.....	67
Tablo 2.13 Resmi işletmelerin başarı durumu	69
Tablo 2.14 Köylü işletmeleri kurabilme şuurı.....	70
Tablo 2.15 Resmi işletmelerin başarısızlığının nedenleri	71

Tablo 3.1 Ailelerin köy dışına göç hareketi	74
Tablo 3.2 Komşu köyle irtibatın sıklığı	75
Tablo 3.3 Komşu köye gidiş nedenleri.....	76
Tablo 3.4 İlçeye gidiş nedenleri	77
Tablo 3.5 Şehire gidiş nedenleri.....	79
Tablo 4.1 Evlerde bulunan oda sayısı durumu.....	82
Tablo 4.2 Evlerde bulunan banyo ve tuvalet durumu	84
Tablo 4.3 Ailede alınan kararlarda aile üyelerinin etkisi	86
Tablo 4.4 Ailede tarla işlerinin paylaşılması dağılımı	87
Tablo 4.5 Ailede erkeklerin evlenme yaşı.....	89
Tablo 4.6 Ailede kızların evlenme yaşı.....	90
Tablo 4.7 Erkek-kız tarafının evlilik masrafının paylaşılması.....	91
Tablo 4.8 Başlık geleneğinin sürdürülmesi nispeti	93
Tablo 4.9 Ailede mirasın paylaşılması durumu	95
Tablo 4.10 Köyde toplumsal yapıyı bir arada tutan en önemli değerler	97
Tablo 4.11 Komşu köyde toplumsal yapıyı bir arada tutan en önemli değerler.....	98
Tablo 5.1 Köyde güvenilirlik nispeti.....	101
Tablo 5.2 Köylerin ihtilafında takınılan tavırlar	102
Tablo 5.3 Köyün zenginlerine tavır alış durumu.....	105
Tablo 5.4 Oy kullanırken etkilenilen değer tercihleri	107
Tablo 5.5 Geçmiş devlet büyüklerine duyulan güvenilirlik nispeti	108
Tablo 5.6 Günümüzün liderlerine duyulan güvenilirlik nispeti.....	109
Tablo 5.7 Televizyon kanallarının tercih edilme nispeti.....	111
Tablo 5.8 Televizyon programlarını tercih edilme nispeti	112
Tablo 5.9 Müzik türlerinin tercih edilme nispeti.....	114

1. GİRİŞ

Bu araştırmanın gayesi, köklü kültür ve geleneğe sahip iki köy olarak, Erdoğan ve Balballı'nın karşılaştırmalı bir şekilde, iktisadi, sosyal ve kültürel unsurların 1996 yılında meydana getirdiği fonksiyonel bütünü belirlemektir.

Köy-şehir ayrımı çerçevesinde köklü kültüre sahip bu iki köyün, nasıl kendi içinde, birbirleriyle, çevresiyle ve genel toplum yapısıyla bütünleşme gösterebildiğini, cemiyetleşme ve şehirleşme temayülü incelenecektir.

Sosyal münasebetler ağı olarak cemiyet daima değişme halinde olan bir kurumlaşmadır. Cemiyeti muamele ve usuller sistemi, otorite ve karşılıklı yardımlar, birçok gruplaşma ve bölümler, insan davranışının kontrol ve hürriyetleri sistemi (Maclver - Page, 1994 : 18) olarak değerlendirebiliriz. Küçük veya büyük herhangi bir grubun azaları her nerede, şu veya bu münferit menfaati değil, fakat müşterek hayatın ana şartlarını paylaşacak şekilde birarada yaşarlarsa bu gruba da cemaat denilir. (Maclver - Page, 1994 : 22)

Cemiyet karmaşıklaşmış bir yapı arz eder. İçinde barındırdığı sayısız gruplar ve birlikler vardır. Cemaat ise ya tek ya da birkaç küçük gruptan ibarettir. Cemiyet hayatının müşahhas misallerini şehirlerde görürken, cemaat hayatı köylerde ortaya çıkar. Köylerle ilgili araştırmalarda, sosyal bünyenin daha iyi anlaşılması için grup yapısının iyi anlaşılması icab eder. Sosyal grubun zaruri şartı, umumi bir gayeye yönelmiş olma ve biz şuuruна sahip bulunma durumudur. (Kurtkan, 1994 : 137)

Araştırmamızda yapılması gereken, köy nüfusunun kemmi ve keyfi hususiyetlerinin belirtilmesinden sonra, köyün sosyal bünyesinden bahsederken; belirli bir kültür taşıyan köy nüfusunun belirli hukuki kaidelere, örfelere ve adetlere tabi olmak üzere meydana getirdikleri tabakaları veya işgal ettikleri sosyal mevki ve statüleri, teşkil ettikleri sosyal grupları, kurdukları müesseseleri ve menfaat birliklerini (Kurtkan, 1994 : 138) incelemektir.

Böylece sosyal yapı özellik ve niteliklerini ortaya çıkararak yorumlama imkanı elde edilmiş olacaktır. Bu yapının, cemiyete mensup olma şuuruна sahip bulunması (Kurtkan, 1994 : 140) ise hem cemaat özelliğinden sıyrılarak cemiyetleşme temayül ve kabiliyetini hem de şehirleşebilme temayül ve kabiliyetini ortaya koyabilecektir.

Köy topluluğunun cemiyete mensup olma şuuruna sahip olması, aynı büyük cemiyete mensup olan diğer tali gruplarla müşterek bir ekonomiye ve müşterek bir kültüre iştirak edebilmesiyle mümkün olacaktır. (Kurtkan, 1994 : 141)

Millî ekonomiye ne derece bağlı olduğunu tespit edebilmek için, köyde dört şartın oluşması gerekir. Bunlar; köy dışında bir piyasa ve pazarlama imkanı, köyü piyasaya bağlayacak bir transport şebekesi, bol tabii kaynak ve potansiyele sahip olması, son olarak da kredi ve teçhizat gibi şehir menşeli girdileri buraya eriştirecek bazı mekanizma ve teşkilatın mevcudiyetidir. Bunun yanında millî kültüre bağımlılığı kuvvetli olması için de maddi ve gayri maddi (manevi) kültür unsurlarının yeterli olması icabetmektedir. (Kurtkan, 1994 : 144)

Toplumsal bütünleşme, ortak bir kültüre sahip olmakla gerçekleşebilir. Fertlerin sosyal normları elde etmeleri, toplumun bir üyesi haline gelmeleri bu sonucu doğuracaktır. Çeşitli mahallî ve farklı özellikler topluma millî seviyede mensup olma idrakini bozmaz. Bütünleşme, işleyen bir bütüne ve sosyal sisteme sahip olabilmek için, sosyal sistemin tüm parçalarının birbirleriyle uyum sağlamasıyla gerçekleşecektir. Fertlerin ve grupların davranış normları aynı veya benzer ise, sosyal anlamda bütünleşmiş bir toplumla karşı karşıya bulunuyoruz demektir. (Erkal, 1995 : 272-273)

Ekonomik bütünleşme ise, idari bir kararla iradi olarak meydana getirilebilir. Sosyal bütünleşmeyi, ekonomik bütünleşmeden ayıran belki de en önemli nokta, ekonomik bütünleşmenin oluşmasında, yönetici durumda bulunan bir veya daha fazla ferdin veya ülkeler arasındaki bütünleşmelerde görüldüğü gibi, hükümetlerin iradi kararları esas almasına karşılık, sosyal bütünleşmede fertlerin ve sosyal grupların bütünleşmeyi iradi olarak isteyip istemedikleri fazla etkili olamaz. Ancak, bütünleşmenin pekişmesinde fert ve gruplar etkili ve yardımcı olabilirler. (Erkal, 1995 : 275-276) Bu yüzden ekonomik bütünleşmede en önemli unsuru yönetici sınıfı oluşturmaktadır. Ülke yönetiminin köylerdeki temsilcisi muhtarlık makamıdır. Genel yönetimin mahallî yönetimlere, bütünleşmenin daha iyi gerçekleşebilmesi için, mali fırsatlar ve teşviklerde bulunması zarureti vardır. Yoksa araştırma yapılan iki köyde de görüldüğü gibi ekonomik bütünleşmenin tam manasıyla sağlanamaması ve birçok yönüyle eksikler çıkması engellenemeyecektir.

Aslında köy ve şehir arasında toplumsal açıdan çok büyük bir yapı farklılığı sözkonusu değildir. (Şener, 1995 : 63) Ülkemiz açısından bunun değerlendirilebilmesi için, ülke yönetimi bakımından sosyal, kültürel ve ekonomik tüm bütünleşme sağlayabilecek

unsurların bir an evvel belli bir nizam ve bütünlük içinde faaliyete geçirilmesi gerekecektir.

Araştırmanın ana öğeleri cemaat ve cemiyet ayrışması olacaktır. Bu çerçevede köylerin cemiyete mensup olma şuuru ve şehirleşebilme kabiliyetleri ölçülmeye çalışılacak ve sonuç itibarıyla ekonomik ve sosyal bütünleşmenin durumu değerlendirilmiş olacaktır.

Bu yönüyle, araştırmamızda Erdoğan ve Balballı köylerinin iktisadi, toplumsal ve kültürel durumunu incelemeye çalıştık. Takdir edilir ki Erdoğan ve Balballı'yı üç önemli yönü ile derinlenmesine incelemeye çalışmak mütevazî tez çalışmasının sınırlarını aşan bir aşan bir iş olurdu. Bu yüzden çalışmanın çerçevesini ve muhteviyatını sınırlandırmak zorunda kaldık.

Aslında araştırma konularını dar tutarak bir konu derinlemesine incelenebilirdi. Mesela her iki yerleşim birimini sadece sosyal ya da sadece kültürel yönü ile etraflıca ortaya koyabilirdik. Fakat böyle bir sınırlandırma teşebbüsü incelenen birimlerin bütünlüğünün feda edilmesini gerektirecekti.

Bütüncü bir anlayış ile iki köyün üç yönüyle incelenerek genel tasvirini, bütünleşmiş karakterini ortaya koyarak, yapılan çalışmanın öncelikle bu köyler için fayda sağlaması gözönünde tutuldu. Çünkü çalışma, öncelikle o yöre insanına faydalı olmalı fakat metodu, verileri ve sonucuyla ilim çevrelerine katkı sağlayabilmeliydi.

Araştırma konusunun sınırlandırılmasıyla ilgili kısa açıklamadan sonra niye bu yöreyi ve köyleri seçtiğimiz belirtelim. Fakat ondan önce bizi uygulamalı saha araştırması yapmaya yönelten saiki ifadelendirmemiz lazım.

Yapılması gerekenin, hem ülkemizde ihmal edilen hem de yetişmemizde önemli tecrübeler kazandıracak olan ve bundan sonra da zorlanmadan misallerini sıkça vererek halâ el atılmamış uygulamalı yığınla konunun envanter çalışmalarını yapabilme kabiliyeti kazandıracığından, "uygulamalı saha araştırması"nı çok iyi kavramak gerektiğini, bu yüzden ilim dünyasına böyle bir altyapı kazanarak girmek istedik. Nice teorik meselenin bu metodla arşive ya da sahaya inerek araştırılması dünün ve bugünün meselelerini iyi anlamak ve çare bulmak bakımından hayati önemi haizdir.

Yaptığımız çalışmanın ortaya yeni bir şey daha koyacağı, duvarda bir tuğla olacağı bize, ilkemize ve ilim dünyasına ufak da olsa orjinal bir katkı sağlayacağı inancındayız.

Sözkonusu iki köyün ve bu yörenin araştırma alanı olarak seçilmesi, yukarıda bahsedilen ilmi hassasiyetin sonucu olmakla beraber yine ihmal edilmiş konulardan biri olan Çerkez ve Abhazların da incelenmesi gerekliliğindedir. Bu yüzden Abhazların da oluşturduğu kültürü temsil eden Balballı ve Kafkas kültürü dışında, Kürtlerin aslı unsuru oluşturduğu Erdoğan köylerini incelemeye çalıştık. Tabi ki lisanüstü eğitimini aldığımız danışman ve hocalarımızdan daha fazla yararlanma isteği bu yörede araştırma yapmamızda etkili oldu.

Erdoğan köyünün çoğunluğunu oluşturan Kürtler, Fatih devrinde Kerkük-Süleymaniye'den getirilip İstanbul'un Üsküdar mevkiine yerleştirilmiştir. Daha sonra Gebze'ye geliyorlar, buradan da üç kola ayrılıp bir kolu Haymana'ya bir kolu Düzce bir kolu Kuzuluk civarına dağılıyorlar. Bu koldan 1708 yılında Mudurnu çayının iki yakasına dağılarak Kürt Bedil köyünü kurarlar. Yüzelli sene öncesinde Bedil Kazancı ve Bedil İsmo ismi ile anılan iki muhtarlığa ayrılırlar. Biz ilk ismi Bedil İsmo olarak bilinen son resmî düzenleme ile Erdoğan ismini alan bu köyü inceleyeceğiz. Buraya daha sonra gelen Muhacir ve Karadenizliler azınlıkta olup, çoğunluğu sağlayan Kürt nüfus köyün aslı unsurudur. Erdoğan köyü, halen 169 hane ve 1990 genel nüfus sayımına göre nüfusu 980 kişiden oluşan, etrafındaki köylere nazaran "merkez köy" niteliğini kazanmış bir yerleşim birimidir.

Halk arasında Balballı ismiyle anılan, Abhazlardan müteşekkil köy ise 1915'de ilk yerleşimden itibaren iki muhtarlığa ayrılmıştır. Bedil Kadirbey ve Bediltahirbey köyü olarak ikiye ayrılan köy orada yaşayanların ve çevre insanının bakışıyla Balballı ismiyle tek bir köy olarak görülüyor. Zira iki muhtarlık arasında fizikî, coğrafî, ictimai, iktisadî kültürel hiç bir ayrılık noktası bulunmamaktadır. Biz de çalışmamızda köyü Balballı ismi ile tek bir yerleşim birimi olarak değerlendirdik ve çalışmamızın metod ve tekniğini resmî düzenlemeye göre düzenlemedik. Balballı (B.Kadir, 420/92 - B. Tahirbey, 384/72) 804 kişiden oluşan nüfusu ve 164 hanesi ile merkezköy olan Erdoğan'ya yakın bir nüfusa ve hane sayısına sahiptir.

Abhazlar Rusya'nın Abhazya bölgesinden çıkartılmışlardır. Çoğu Abhaz Rusya'nın soykırım ve katliamından kurtulamamış, Osmanlıya sığınırken yollarda ve Karadeniz'de boğularak öldürülmüştür. Kurtulabilen az sayıda Abhaz Osmanlı padişahları tarafından kendi istekleriyle marmara bölgesine toprak verilerek yerleştirilmişlerdir. Balballı bu

esnada kurulmuş ve köy merkezi üç defa değişmiştir.

Balballı lakap ismi ile bilinen köy önceden beri iki kısma ayrılmış ve her birine iki kardeşin ismi verilmiştir. Köyün bir kısmı Bedil Tahir Bey, diğer kısmı Bedil Kadir Bey ismiyle anılmaktadır. Daha sonra bu durum resmîyet kazanarak bu isimlendirmelerle iki köy oluşmuştur. Yukarıda belirttiğimiz üzere bu iki mahalle içiçe geçmiş durumdadır

2. METOD VE TEKNİKLER

Araştırmamızda toplanılan veriler sosyal ilimlerde kullanılan çeşitli teknikler vasıtasıyla elde edilmiş bir metod çerçevesinde değerlendirilmiştir. Haziran/95 ile Haziran/96 arası uzun bir müddet gözlem ve mülakatlar yapılmış, köylülerin hayat tarzı hakkında derinlemesine malumat sahibi olma imkanı elde edilmiştir. Toplanan bu veriler sayesinde soru kağıdı hazırlanmış ve tatbik edilmiştir. Ayrıca köylerin soy ağacı belgeleri ve kültürünün anlatan kitaplar ve çeşitli resmî kurumlardan toplanan yazılı kaynaklar tetkik edilmiş ve bu suretle toplum kültürleri ve köy hayatı hakkında ön bilgilere kavuşulmuştur. Gözlem ve mülakatlar uzun bir sürede yapılırken, soru kağıdı uygulaması her iki köye 15 kişilik ehliyetli bir ekiple 1 günde bitirilmiştir.

2.1. Yazılı Kaynaklar

Öncelikle toplum kültürünü ifade eden bazı hikaye, efsane ve şiir vs. kitapları (Bkz. Kaynakça) tetkik edilerek, muhatap kültürler hakkında malumat sahibi olunmuştur. araştırmanın sıhhatli bir zemine oturabilmesi için böyle bir ön hazırlık tabii ki kaçınılmazdı. Ön hazırlıkta ihtiyacımız olan köy ile ilgili resmi kayıt ve belgeler ise Akyazı ve Adapazarı'nın Kaymakamlığı'na ve Vilayeti'ne bağlı çeşitli müdürlükler kanalıyla tedarik edildi.

2.2. Mülakat

Her iki köyde, sosyal statü, cinsiyet, meslek, sosyo-ekonomik seviye itibariyle değişik şahıslarla oldukça geniş ve derinlemesine mülâkatlar gerçekleştirilmiştir. Belirli bir plan çerçevesinde sürdürülen mülâkatlar, şahısları sıkmadan, sıcak bir havada ve sohbet tarzında sürdürülmüştür.

Bazen bir şahısla yapılan mülakatın 7-8 saat sürdüğü olmuş fakat birkaç seansa yayılmıştır. En az süreyle gerçekleşen mülakat 1,5-2 saat sürmüştür. Mülakat esnasında önemli husus ve eksiklikler hemen kaydedilmiş genel intiba ise mülakat sonrası yazılarak notlar alınmıştır. İki köyden toplam 40 kişi ile görüşülmüştür. Diğer sohbetler bunun dışında, gözlem intibaları içinde değerlendirilmiştir.

Burada bize titizlikle yardımcı olan Sakarya Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürü Ekrem Kaymaz ve Akyazı Tarım İlçe Müdürlüğü Teknisyenlerine şükranlarımızı sunarız.

2.3. Gözlem

Basit katılımsız gözlem tekniğini (Gökçe, 1992 : 96) kullanarak toplanılan bilgiler, köylerin iktisadî, içtimai ve kültürel yönlerini derinlemesine ve etraflıca tanımamıza imkan sağladı. Araştırmacı olduğumuzu söylediğimizde, ilk zamanlar devlet memuruna duyulan güvensizlikten kaynaklanan çekingenlikler görüldü. Fakat beni devletin özel olarak gönderip istihbaratta bulunmamı istemediğini, bu yapılanın "özel bir çalışma" olduğunu söylediğimde ve tavırlarımla da gösterdiğimde çekingenlik azaldı. Sohbetlerde ise "sizlerin tarım, hayvancılık, sosyal ve kültürel yönden şikayet, istek ve ihtiyaçlarınızı ihtiva eden bir kitap yazılacak ve bu kitap lehinize bir kamuoyu oluşturacaktır" tarzındaki telkinlerimizle bize karşı güven duyabilmelerini sağladık. Bu suretle zaten hayat tarzı itibarıyla yeniliğe açık, sağduyulu, kültürlü bir yapı arzeden köy insanı, ufak da olsa, -tabiatıyla duyacağı- ilk çekingenliklerini atmıştır. Durumun tabii bir seyir almasında bizim içten ve sıcak tutumumuzun da etkisi oldu.

Gözlemler esnasında köyün yaşadığı tüm faaliyetlere katılma imkanı bulduk. Yemek başında, kahvehanede sohbet ederek, evlerinde misafir olup geceleyerek, kimi zaman düğün, cenaze vs. törenlerinde, yolda, otobüste kısacası her zaman ve mekanda kendileriyle birlikte olabildik. İki köy içinde birer dosya hazırlayarak mülâkat ve gözlem veri ve sonuçları ayrıntılarıyla not edildi.

2.4. Soru Kağıdı (Anket)

Kullandığımız gözlem tekniği kendi başına çok kesin hükümler koyamaz. Bunu genellikle standart araçlarla toplanan verileri desteklemede, yorumlamada başvurulabilecek dar kapsamlı ara teknik (Gökçe, 1992 : 98) olarak değerlendirerek daha güvenilir başka bir teknikle sağlamlıyalım istedik. Bu amaçla mülâkat tekniğine ilave olarak ayrıca "soru kağıdı" tekniğini de kullandık. Böylelikle gözlem tekniğinin, standart araçlara dayanan bu iki teknikle tamamlanıp bütünleşmesiyle, nesnellik ve geçerlilik kazanması sağlanmış oldu. Ayrıca dört ayrı teknik ile veri toplamanın bize ve çalışmamıza verdiği güvenilirlik hissi ile rahatlamış olduk.

Saha çalışmamızda, hane reisleri yansız örneklem tekniği (Akhun, 1983 : 39) ile seçilmiş ve sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Erdoğan'ın 169 ve Balballı'nın toplam (B.Kadirbey 92 - B. Tahirbey 72 hane olmak üzere) 164 hanesi örneklem seçimi için esas alınmıştır. Erdoğan'dan 90 hane Balballı'dan 50 hane örneklem olarak alınmıştır. Daha sonra bunların grafiklerle gösterilmesinde yüzdelikleri değer olarak kullanıldı. Zira

her iki köyün örnekleme farklı sayılarla tespit edilmiştir. Erdoğdu'dan 90 haneye karşılık Balballı'dan 50 hanesinin örnekleme alınması, ikincisinin etnik ve kültürel olarak homojen bir yapı göstermesinden kaynaklanmıştır. Balballı'nın Abhazlardan oluşması daha fazla örnekleme almamızı gerekli kılmıyordu. Zaten %1'lik temsil oranı her iki örnekleme de fazlasıyla geçildi

Soru cetveli titizlikle hazırlanıp hassasiyetle sahada uygulandı. Daha önce çeşitli tekniklerle elde edilen veriler yardımıyla sorular biçimlendirildi ve hazırlanan soru kağıdı tecrübe edilerek eksikleri giderildi. Sakarya Üniversitesi Sosyoloji öğrencilerinden 15 kişilik bir ekip ile uygulaması gerçekleştirildi. Ekibimizdeki öğrencilerin çoğu aynı zamanda anketörlük tecrübesi olan elemanlardan oluşuyordu. Ekibin tecrübesi dolayısıyla sadece soru kağıdını tanıtarak muhteviyatıyla ilgili açıklamalarda bulunduk. Bu aşamada ufak tefek aksaklıklar hariç hiçbir zorlukla karşılaşmadık denilebilir.

Cevabın standardizasyonunu (Gökçe, 1992 : 102) önlemek amacıyla ekibimizi geniş tutarak bir gün içinde uygulamamızı tamamladık. Böylece daha verimli ve güvenilir bir sonuç elde edilmiştir. Seçilen örnekleme görüşülerek 55 maddelik soru kağıdı uygulaması tamamlanmıştır.

3. COĞRAFI DURUM

3.1. Erdoğdu'da Coğrafi Konum

Batısında Kocaeli, Sakarya ve İstanbul, doğusunda Kabakulak köyü, Akyazı ve Bolu, kuzeyinde Uzunçınar köyü ve Balballı, güneyinde Bedil Kazancı köyü bulunur. En yakın dağ 10 km. uzaklıkta köye dik olan Keremali ve Samanlı sıradağlarıdır. Geyve'den başlayıp Bolu'ya kadar uzanan Karapürçek sıradağı köye paralel uzanır. Eskiden dağa varıncaya kadar görülen ormanlık bölge şimdi artık dağ eteklerine kadar gerilemiştir. Mudurnu çayı köy merkezine 300 metre uzaklıktan köye paralel geçerek Sakarya nehrine ulaşır. En yakın göl Sapanca, köye 30 km. mesafededir.

İstanbul ya da Ankara yönünden gelirken otoyolun gişelerinden geçerek köprüden sonra köye girilir. Balballı tarafındaki E-5 tarafından, yine köye girmek için otoyol üstündeki köprüyü kullanmak gerekir. Köyün otoyol tarafındaki giriş kısmından köye paralel bir yol açılmıştır. Bu yol Ankara-Nallıhan'a gidecek fakat sadece Kuzuluk'a kadar açılmış durumdadır.

3.2. Balballı'da Coğrafi Konum

Batısında Sapanca, Geyve, Sakarya ve İstanbul, doğusunda Hendek, Düzce, Bolu, kuzeyinde Karasu, Kocaeli ve Karadeniz, güneyinde Erdoğdu, Karapürçek, Bilecik ve Eskişehir bulunmaktadır.

Köyün güneyinden otoban, kuzeyinden ise E-5 karayolu geçer. İki karayolun arasında, köyün arka tarafından geçen ve bu yolları birbirine bağlayan İstanbul ve Ankara turnikeleri bulunur. Köyün dışarıyla irtibatını sağlayan iki yoldan birisi kuzey yönünde E-5 karayoluna dik olarak geçerken, güney yönü ise otobana, komşu köy Erdoğdu'ya ve Akyazı tarafına çıkar. Köye en yakın dağ 25 km. uzaklıkta, dağ eteklerine kadar yine orman bölgesi yoktur. Sakarya nehrine akan Mudurnu çayı 2 km. yakından geçerek güneyden kuzeye doğru

*Şeyhbizim Kabilesinin, büyükleri olan, Hacı İbrahim Dinsiz deresinin Doğu kısmına yerleşmiş kısa bir süre orada kaldıktan sonra tekrar Dinsiz deresinin Batısına geçip yerleşirler ve Kumköprü köyünü kurarlar. Tapanlı kabilesinin büyükleri olan B.Hacı Ahmet Yortan, kariyesi olan bölgeye yerleşerek Teketapan ve Yüksel köylerini kurar. Ada bataklık ve boşluklarına yerleşemeyen hane reisleri Kabile büyüklerinin liderliğinde Düzce'nin Efteni Gölü etrafına yerleşmişler ve Paşakonağı, Ballica, İçmeler köylerini kurmuşlardır. (Üs. N. Da. Arş. Kay. 3/5/1995)

* 1980'e kadar Akyazı Nüfus İdaresinde 16. ciltte her iki köyün kaydı mevcuttu. Şu an 029/01 - 029/03 numaralı 3 ciltte kaydı geçmektedir.

akar ve Soğuksu ile Aktüfek köyünde nehirle birleşir.

İki köyde konumu itibariyle ova köyüdür. Erdoğan ve Balballı da toplu köy tipine girer. Arazileri 1. derece tarım arazisidir. İki senedir köyler 2. derece tarım arazisi kapsamına alınmış ve tüm bu bölgenin otoyol ile E-5 karayolları arası kısımları 1. sanayi bölgesi olarak ilan edilmiştir.

Tarlalar verimli olmakla beraber sulama imkanından gereği gibi faydalanamıyor. Tarım arazisini kuraklıktan çok düzensiz şekilde yağacak olan yağmur suyu etkiler. Bunun önüne geçmek için mevsimine göre su verme imkanı sağlayacak olan Mudurnu çayından kanal açmak suretiyle su akışı düzenli hale gelmeli ve tarla verimini üst sınıra çıkaracak tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.

3.3. Erdoğan'nun Kuruluşu

Erdoğan sırasıyla Kürt, Muhacir, Karadenizli olmak üzere üç kültür grubundan oluşur Kürt nüfus en büyük kültür grubunu oluşturur. Kuruluşunda rol oynayan aslı unsur Kürtlerdir. Muhacir ve Karadenizliler köyün kuruluşundan sonra gelmişlerdir. az sayıdaki Mühacir, 93 harbinden sonra köye gelip yerleştirilmişler. Karadenizliler ise üçüncü kültür grubu olarak 1940'dan sonra gelemeye başlamışlardır. Köyde birkaç hanedirler. Köyün kuruluş tarihi Bedirhan aşiretinin üç kabilesinden biri olan Birkanlı kabilesi tarihi gibidir. Zira köyü bu kabile kurmuştur. Bundan dolayı Bedirhan aşiretinin tarihine kısaca temas etmemiz gerekecek.

Bedirhan aşiretinin, üç kabilesi (Birkanlı-Şeyhbizim-Tapanlı) çıkış tarihi bilinmemekle beraber Irak'ın, Kerkük Süleymaniye'den göçedip hayvancılık ve yaylacılık ile Mardin'e yerleşip kısa bir süre orada kalmışlardır. Mardin'den tekrar göçederken Haymana üzerinden, İstanbul'un Üsküdar'ında Sultanbeyli yaylalarına yerleşmişlerdir. Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmed Han tarafından buraya yerleştirilen üç kabile, çok uzun bir zaman ikamet edip kalırlar.

Üç kabilenin büyükleri, daha elverişli bir yerleşim yeri arayıp bulmak üzere atlarına biner ve İzmit ilinin Adapazarı civarına gelirler. Birkanlı kabilesinin büyükleri olan Hacı Yusuf Mudurnu çayının iki yakasına yerleşip 287 sene evvel 1708 senesinde Kürtbedil köyünü kurar* (Bugünkü Erdoğan). Kabile büyüğü Hacı Yusuf'un reisliğinde kurulan bu köy, yüzelli sene önce Köy İl İdaresi tarafından Bedil İsmo ve Bedil Kazancı ismiyle iki

ayrı muhtarlığa ayrılır ve iki ayrı köy oluşur.*

Köy bölünmeden öncesinin muhtarları bilinmemektedir. Bedil İsmo'nun ilk muhtarı Ahmet Ağa Yıldırım, Bedil Kazancı'nın ise Molla Ahmet Doğancaan olduğu söyleniyor. Bedil İsmo'nun ilk muhtarı, aynı zamanda köyün ağasıdır ve çevrede yardımseverliliğiyle meşhur bir şahıstır. Şimdiye kadar ara dönemler ile birlikte 16 muhtar görev yapmış, şu an 17. muhtar görev başındadır.

3.4. "Bedil" İsminin Tarihçesi

Osmanlı devrinde Mudurnu çayı ile Karacasuyu deresi arasındaki arazi boşluğu "birdil" tabiri ile isimlendirilmiş, daha sonra zamanla halk arasında telaffuz değişikliğine uğrayarak "bedil" ismine dönüşmüştür. Civar köylerin isminin başında bulunan "bedil", "birdil" in değişmesinin sonucudur. Bu yörede "bedil" ismi ile anılan köylerin yaşanmış bir olaydan hareketle, köy isimlerinin başına bu tabirin konulduğu anlatılır. Çevrede "bedil" ismi ile bilinen beş köy vardır. Bunlar, Bedil İsmo, Bedil Kazancı, Eski Bedil ve inceleme alanımız içinde bulunan halk arasında Balballı olarak isimlendirilen yerleşim yerinin iki muhtarlığı olan Bedil Tahirbey ve Bedil Kadirbey'dir.

Rivayete göre, zamanın birinde Osmanlı'nın son devir padişahlarından birisi, tebdil-i kıyafet ile yörede dolaşırken, onu tanıyan ve düğün yapmakta olan bir şahıs gelin alayıyla birlikte yolunu kesip, bahşiş ister. Bu durum karşısında padişah, para versem biter düşüncesiyle geline dönüp, "Ey kızım, şu Birdil'in (Mudurnu çayı ile Karacasu arasında kalan boşluk arazi) aşarı senindir. Hayatın boyu istifade et!" der. Birdil yöre insanına o günden kalan bir hatıradır ve değişerek Bedil haline gelmiştir.

3.5. Balballı'nın Kuruluşu

Abhazlar, o zamana kadar Osmanlı İmparatorluğu hakimiyeti altında bulunan, Abhazya'dan göçetmişlerdir. Uzun bir müddet süren acımasız zulüm ve katliam, Rusların en son 1878'de bir milyon Abhaz'ın tehcir ve imhasını hedef alarak son buluyordu. Bu büyük zulüm ve katliamdan Osmanlı topraklarına sığınan Abhazların ancak dörtte biri sağ kalabildi. (Berkok, 1958 : 526-30)

1864-1878 Osmanlı - Rus harbinin, Osmanlı'nın mağlubiyetiyle sonuçlanması üzerine Abhazlar Osmanlı topraklarına kabul edildiler. Sonra da Osmanlı padişahları tarafından

başta Marmara bölgesi ve Adapazarı - Düzce hattına yoğun olmak üzere, yurdun muhtelif yerlerine yerleştirilmişlerdir. Bir grup Abhaz merkeze bağlı Şeyh köyünün 2 km. doğusunda Kavaklar köyünü kurarlar. Burayı Mudurnu çayı taşkınları yüzünden terk edip 1915'de 3 km. kuzeydoğusuna yerleştiler. Balballı ismiyle anılan bu köyün merkezi üç kere değiştikten sonra şu an bulunduğu yerdedir. İlk iskandan beridir iki kardeşin ismi çerçevesinde bir oluşum gerçekleşmiş ve bu kardeşlerin isimleri, Bedil Tahir bey ve Bedil Kadirbey muhtarlıklarına verilmiştir. Böylece aynı kültür, ırk ve boydan oluşan insanlar aralarında hiçbir coğrafi ve fiziki ayırım olmadığı halde içiçe olan yerleşim yeri, resmi kayıtlara iki ayrı köy olarak geçmiştir. Halen iki ayrı köyün muhtarlığını yapan insanların biri köyün bir yakasında diğeri öbür yakasından otururlar. Çevre köylerde oturanlar buraya "Balballı" derler. Bu isim köy otobüslerinde de aynen kullanılır. Komşu Erdoğdu köyü de çevre tarafından ve otobüslerinde kullanılan ismiyle "İsmo" olarak anılır.

Köyün "Balballı" olarak bilinmesinin sebebi, bir rivayete göre yörenin balkabaklarının tatlılığından dolayı bu isimle anılmasıdır. Diğer bir rivayete göre ise, eski tarihlerde arılar büyük bir ağaç kavuğuna bal yaparlarmış. Bal o kadar bereketliymiş ki tüm köy insanına yettiği gibi, dağdan inen aylarda baldan faydalanırlarmış. Bu yüzden köy "Balballı" ismiyle şöhret bulmuş.

3.6. Erdoğdu'da Yerleşim

Yöreye ilk gelen Kürtler burayı otlak ve merası yüzünden hayvancılığa uygun bulmuş ve yerleşmişlerdir. Zira eskiden beri hayvancılık ile geçimlerini sağlamışlar ve bundan önce uzun bir süre kaldıkları Sultanbeyli yaylalarını bu yüzden seçmişlerdi. Onlar için Mudurnu çayının yanına yerleşmek yine çok önemliydi. Fakat çok defalar taşan çay birkaç defa da büyük sellere sebep olmuş, köye çok zarar vermiştir. Hayvancılık ise tarımdan sonra ikinci sıraya düşmüştür. Bu duruma yolaçan en önemli sebep, köyün çok büyük olan merasının kamulaştırılarak yanlarından geçen otoyol için kullanılmasıdır.

Hemen yanından geçen otoyol, giriş istikametine dik bir şekilde uzanan Ankara - Nallıhan yolu ve ortasından evleri yararak geçen Akyazı yolu köyün çevresindeki yollardır. Eskiden beri kullanılan Akyazı yolu dışında diğer iki yol yakın zamanda açılmıştır. Zaten merkezköy olan Erdoğdu, kavşak noktasında olmasının avantajıyla, kısa sürede çok daha fazla büyüme gösterebilecektir.

Yapıları bakımından evlerin büyük bölümü tuğla, biriket ve betondan, bir kısmı ise

ahşaptan oluşmaktadır. Toprak ve kerpiç yapı hiç yoktur. Evler sıkı bir şekilde birbiri ardına dizilmiş ve aralarında boşluk bırakılmamıştır. Evlerin yanında ahır bulunur. Bahçeli ev çok azdır ve küçüktür. Yeni yapılan evlerde ise bahçelerin daha geniş, evlerin de daha titiz yapıldığı görülmektedir. Bunun en önemli sebebi dış ülkelerde çalışan işçilerin katkısıdır. Köylünün gelirinin düşüklüğü ev ve bahçe yapılarının yenilenmesi ve genişlemesi yönünden en büyük engeli oluşturmaktadır.

Daha öncede belirttiğimiz gibi yerleşme konumu itibarıyla ova köyüdür. Düz yerde kurulmuştur (Türkdoğan, 1977 : 105) ve en yakın dağ 10 km. uzaklıktadır. Bölge sosyolojisi açısından yerleşme tipi toplu köydür. (Türkdoğan, 1977 : 107). Zira köy evleri arazi üzerinde bir noktada toplanmıştır. Tarla ve meralar çevrelere doğru yayılmıştır.

Köy meydanında, köyün ve muhtarlığın malı olan ve 1974 senesinde yapılan köy konağı olarak isimlendirilen bir bina vardır. 2 katlı olan binanın altı kahvehaneye kiraya, bir kısmı da PTT'ye acenta şubesi kaydıyla verilmiştir. Üst kısmı ise muhtara ve ihtiyar heyetine ayrılmıştır. Burada köyün genç kızlarına dönem dönem kurslar verilmektedir. İmalata ve ticarete ait işyerleri buranın yukarı kısmında daha çok bulunmakla beraber, köyün değişik yerlerine dağılmıştır. Köyün halen 5 kahvehanesi, 4 bakkalı, 1 berberi, 2 demircisi vardır. İmalathaneleri ve atölyeleri 5 adet kavak işleme, muhtarın sahibi olduğu 1 adet mobilya, 1 adet kereste işleme olmak üzere toplam 7 adet küçük işletmeleri vardır. Buralar aile işletmesi niteliğiyle, dönem dönem değişmekle birlikte 70 - 80 kişi çalışmaktadır. Sırf aile işletmesi olarak çalışan 4 küçük besicilik işletmesi vardır.

Tüm bu işletmeler devamlı çalışır ve işçilerine haftalık ücret öder. Hem sayı, hem de çeşit bakımından ihtisaslaşmamış iş hacmi kestirilemeyen, mahalli özellikleri hakim işyerleridir (Kıray, 1964 : 36). Bu yönleri ile köy cemaat yapısından sıyrılamamış, tam anlamıyla milli ekonomiyle irtibat kuramamıştır (Kurtkan, 1968 : 142). Sipariş üzerine yapılan ince işçilik, süsleme, seri imalat ve pazarlama unsurlarından mahrum bulunan imalat anlayışı millî piyasayla yeterli bağlılığa engel olmaktadır. Halbuki, Ankara - İstanbul Otoyolu ve E-5 üzerinde bulunmasıyla avantajlı konumdadır.

Meydana bakan yeni yapımı bitmiş bir büyük camisi vardır. Temiz işçiliği, titiz işlemesi ve büyük kubbesiyle hemen farkedilmektedir. Yine meydana bakan ilköğretim okulu, ortakokul kısmı ile birlikte köyün ve çevre köylerden çocukların eğitimi için önemli bir unsurdur. Sağlık ocağı ufak tefek rahatsızlık, muayene ve özellikle acil doğumlarda

hizmet vermektedir. Kur'an-ı Kerim kursu, yaz aylarında yoğunlaşmak üzere, tüm kız - erkek çocukların ve gençlerin Kur'an-ı ve çeşitli İslamî kural ve hikmetleri öğrenmeleri için verimli bir eğitim kurumudur. Bunlara ilave olarak 1 camii ve 2 lojman daha bulunmaktadır. Köyün bir adet nizami çim sahası ve 2. amatör kümede oynayan futbol takımı var. Yukarıda ifade edildiği gibi köy konağı da bulunmaktadır. Bunlarla birlikte her hafta cumartesi günleri çevre köylülerin de alış-veriş yaptığı bir pazar da kurulur. Fakat halkın çoğu en azından kendine yetecek sebze ve meyveyı yetiştirdiğinden ve gelirinin azlığından pazardan alış-veriş yapmaz. Çevre köylerden gelenler olur.

3.7. Balballı'da Yerleşim

Erdoğdu ile komşuluğu dolayısıyla aynı coğrafi ve fiziki şartlara sahiptir. Yerleşme konumu itibarıyla düz yerde kurulmuş ova köyüdür. Zira yine en yakın dağ (25) km uzaklıktaki Keremali dağıdır. Mudurnu çayı ise köyün 300 m. yakınından geçer. Bölge sosyolojisi açısından ise yerleşme tipi toplu köydür. Köy evleri arazi üzerinde bir noktada toplanmış, tarla ve meralar çevreye yayılmıştır. (Türkdoğan, 1977 : 108).

Evleri yapı cinslerine göre değerlendirirken dikkat çeken, toprak ve kerpiç evlerin olmayışıdır. Bu Erdoğdu için de aynıdır. Balballı'da ahşap evler komşu köyden oran itibarıyla çok daha fazladır. Bu evler Erdoğdu'da da diğer tuğla-biriket-beton evlerin 1/4'i kadarken Balballı'da yarıya yakınıni teşkil etmektedir. Ahşap evler Abhazların geleneklerinde önemli bir yer tutar. Zira Kafkasya'da ormanlık bölgelerde hayat sürmüş ve ahşap ev kullanmışlardır. Bundan dolayıdır ki Osmanlı topraklarına sığındıkları "büyük hicrette", özellikle ev ve çeşitli kullanım eşyasında sağlamlığıyla ayrılabilen ağaçlar niteliğini kazanan dişbudak ve söğüt ağaçlarının bol olduğu yerleri ve ormanlık alanları (Berkok, 1958 : 1-9) tercih etmişlerdir. Bu amaçla ülkemizde ormanlarıyla zengin bir yöre olan Marmara bölgesine (Berkok, 1958 : 530) yerleşmişlerdir. Balballı çevresinin orman zenginliği ise büyük nisbette kaybolmaktadır.

Balballı'da ülkemiz köylerinin geçirdiği teknolojik gelişme ve değişmeye uyarak betonarme yapılarında gözle görülür bir artışa rastlanılmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi betonarme evler, ahşap evlerin sayısını geçmiş durumdadır. Bununla birlikte diğer gelişmiş köylerimiz aksine ahşap evlerin kullanımı hala yüksek seviyededir.

Evlerin bahçe büyüklüğü ve tanzimi olumlu bir yapı arz etmektedir. Erdoğdu'ya göre en önemli fark burada görülmektedir. İstisnasız her evin geniş bir bahçesi vardır. Bahçelerinde büyük nisbette meyve ve sebze yetiştirilmez. Çoğu yeri çimenle kaplıdır

ve yeşillenmemiş kısım yoktur. Evlerin arka tarafında elma, armut, dut, ayva, asma üzümü, şeftali vs. ağaçlar yetiştirilir.

Erdoğdu'da görüldüğü gibi ahır evin hemen bitişiğinde ve yola paralel değildir. Çevreyi rahatsız edeceği ve görünümü bozacağı düşüncesiyle evin arka tarafına yapılmış ve temizliğine dikkat edilmektedir. Betonarme yapıların artışı, Abhaz kültürünün temel unsurlarından nizam, intizam ve temizlik öğelerinin, teknolojinin gelişip değişmesiyle birlikte -ahşap evlerin durumunda görülen- teknolojiye uyumun sağlandığı denge halini (Kıray, 1964 : 36) gösteriyor. Fakat burada ormanlık alanın bulunmayışından kaynaklanan imkansızlıkların da etkisini belirtmek gerekmektedir. Buradan ise çıkartılacak olan, Abhaz kültürünün imkansızlıklar karşısında değişik ihtimallerin değerlendirilebilmesi kabiliyetiyle, denge haline ulaşılabilmesidir. Bunun yanında Balballı'nın toprak zenginliği ve fert başına düşen gelir düzeyi yüksekliğinin Erdoğdu'ya ve komşu köylere nisbetle daha fazla olmasını gözönüne almak lazımdır.

Balballı'da biri Bedil Kadirbey, bir diğeri de Bedil Tahirbey tarafında olmak üzere 2 cami, 2 bakkal ve 2 kahvehane vardır. 1 Kur'an kursu ve 1 adet de lojman vardır. İki cami de Erdoğdu örneğinde olduğu gibi halkın ve zenginlerin yardımlarıyla yapılmıştır. Kur'an kursu da böylece yapılmıştır. İki komşu köyün yolunun yapılışı 1940 senesindedir. Yolları asfalttır. Erdoğdu'nun yolu çok daha bozuk ve yıpranmış olmakla birlikte Balballı'nın da köyün girişindeki yolu çok bozulmuş ve tamiratının yapılması beklenmektedir. E-5 ve Otoyolun yanında bulunan iki köy için de bağlantı yollarının yeniden yapılması önem arz etmektedir. Şimdiye kadar devlet hizmeti ilk defa 1940'da gelen ve arada bir tamir gören köyün asfalt yolu ile yine daha önce bağlanmış olan su şebekesidir. Yolu bozulduğu gibi halen kullanılan su şebekesinin su haznesi yetersiz hale geldiği için 26 köyün oluşturduğu kooperatif ile Taşburun köyünden dağdan kaynağını bulan suyun getirilmesi çalışmaları yapılıyor. Şimdiye kadar problemin çözümü, evlerde bulunan depolara itfaiye tankeri yardımıyla suyun takviyesi ve hidrofor yardımıyla kullanılması suretiyle halledilmiştir. Yeni kaynaktan su alacak köylerin içinde aynı sıkıntıyı yaşayan Erdoğdu da bulunmaktadır.

Ticarethane olarak düşünebileceğimiz 2 bakkal ve 2 kahvehane vardır. Bakkallar köylüler tarafından işletilirken kahvehanelerden biri, buradan evlenerek, sonradan yerleşen komşu köyden bir şahıs, diğeri de yine komşu köyden günübürlük gelmek suretiyle çalışan, bir başka yabancı şahıs tarafından işletilmektedir. Belirtilmesi gereken ise bu şahısların kahvehaneleri, Abhaz kültürünün gerektirdiği şekilde, 4-5 bölme ile ayırarak, belli başlı yaş gruplarının ayrı bölmelerde oturmalarını temin etmeleridir. Köy halkının eksik bulduğu ve kültür yapısı bakımından kendilerine aykırı gördüğü tek şey

işletmelerin temizliğindeki noksanlıktır.

Erdoğdu'da olduğu gibi imalathane ve atölye mevcut değildir. Bunun yanında orada olmayan; köyün iki yakasına ve dışına doğru kurulmuş olan, 3 adet tavuk çiftliği işletmesi vardır. Üçünün sahibi de köyden, küçük aile işletmesi olarak faaliyet gösteren bu çiftliklerin birisini, köy dışından bir şahıs yine aile işletmesi olarak, kiralık çalıştırmaktadır. Üç işletme bir dönemde (37-45 gün arası), her zaman aynı olmamakla birlikte, 45.000 tavuk yetiştirmektedir. İşletmeler modern tekniklerle çalıştırılmadan eski ve klasik unsurlar ile işletilmektedir. Bir kaç büyük hangar içinde ısınma, sobalarla yapılmakta, bu da çok sayıda hayvan telefine sebep olmakta ve verimlilik alt düzeyde gerçekleşmektedir.

İşletmecinin yen teknikleri kabulü için yeniliğe olan eğilimini uyarmak, bunun için de yeni bir fikre olan tutum ve isteğini yoğunlaştıran zihni kabiliyetini harekete geçirmek önemlidir (Türkdoğan.1977 :392). Gelişme için o yeniliğe hazır zihni kabiliyeti kazandırmak gereklidir. Fakat Frey'in, köyün gelişmemişliğinin nedeni olarak gördüğü 4 ana nitelikten birisi olan fakirliğin (Türkdoğan, 1977 : 393) etkisi, bu örnekte görülen menfi sonuç üzerinde, herhalde daha büyük olmalıdır. Zira ileride görüleceği üzere, köylünün eğitim seviyesi ve kültür düzeyi yüksektir. Frey'in köylerimizde görülen % 71'lik cehalet yüzdesinin aksine ilkokulu bitirenlerin oranı % 48'dir. Orta-lise okumuşların oranı da % 20'yi bulmaktadır. Frey'in araştırmasının verileri yaklaşık 50 sene öncesine dayanmaktadır. Bu süre içinde Türkiye köylerinin eğitim ve kültür seviyesi eskisiyle kıyaslanamayacak nisbette yükselmiştir. Burada eksikliği görülenler eğitimsizlikten daha çok teknoloji ve gelir düzeyi düşüklüğüdür.

4. KÜLTÜR ve GELENEK

Sosyoloji ve halk bilimi ilgilendiren nitelik ve muhteva taşıyan ve bir saha taraması olarak çalışılan araştırmamızın bu kısmında, daha çok halk bilim alanına giren, köylerin töre, adet, gelenek ve göreneklerinden bahsedebileceğiz. "Halkbilim uzun bir zamandan beri ülkemizde çoğu zaman yerel halk oyunlarını, türkülerini, gösterilerini kapsayan dar ve yanlış bir alana sıkıştırılmış; giderek yoz ve zararlı bir "folklorculuk" modasının gelişip yayılmasına yol açılarak 'folklor' terimi, bilimsel anlamından saptırılmıştır." (Ömek, 1995 : 16)

Bir taraftan dar bir alana sıkıştırılan ve ilk andan itibaren değişik konularda çeşitli tartışmaların yapıldığı "halkiyat" ve "folklor" sahasında fikirlerin çatışması (Bkz. Kaynakça) diğer taraftan gün geçtikçe adet ve geleneklerin unutulması, halkbilimin en önemli konuları olmalıdır.

İkinci belirtilen şeyin araştırma köylerimizde bizzat tesbiti önemlidir. Her iki köyde de adet gelenekler unutulmak üzere olan toplumsal müesseseler haline gelmişlerdir. Yapılması gereken, saha araştırmalarının süratle gerçekleştirilerek bunların toplanabilmesidir.

Öncelikle köyün üç kültürden meydana geldiğini belirtmek gereği vardır. Fakat kültürler arası büyük farklar yoktur ve birbirleriyle benzeşmişlerdir. Köyün asli unsuru kürtlerin adet ve gelenek yapısı ana unsurlarla muhacir ve karadenizliler ile bütünleşme halindedir. Aralarında hiçbir çatışma noktası görünmemektedir.

Söylenilenleri daha doğru tarif edecek olursak, aslında köyü oluşturan her kültür grubu, adet, gelenek vs. 'lerini büyük nisbette kaybetmişliklerini oluşturduğu aynışmaya ulaşmış gibidir. Bu da kültürlerin ana formları ile farklılık arzetmemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu sebeple ele alınacak tek toplumsal yaşayış tarzı, asli unsur olarak beliren kürt kültürüne ait bazı gelenek, adet ve törelerin icrası olacaktır. Yukarıda belirtildiği üzere bunları, köyün ortak toplumsal faaliyet organizasyonları gözüyle bakabiliriz.

4.1. Erdoğdu'da Merasim Adetleri

4.1.1. Dügün

Dügünlerde çiftetelli, Ankara misket, Konyalı, Çiçekdağı gibi oyunlar oynanır. Kürtlerin eski oyunları Hoyraşa Halayı unutulmuştur. Davullu zurnalı düğün ise 5 senedir hiç yapılmamıştır. Bazı düğünlere saz sanatçısı ve piyanist şantöz birlikte çağırılır. Son zamanlarda Kur'an-ı Kerim ve mevlit okunarak gerçekleştirilen düğünlerde ise hayli bir artış vardır. Düğünden bir gün önceki akşam, oyunlar oynanmaya başlanır. Oyunlar oynandıktan sonra geceleyin kadınlar kına gecesinde eğlenir.

Düğün cumartesi günü akşamı kız tarafının evinin önünde başlar. Oyunlar oynanır. Silah atılır. Ezan okunmaya başlamasından namazın bitimine kadar eğlence durur. Bu gece ve gündüzünde çekiler çekilir. Gece boyunca damat ve gelinin hediye takı ve para takılır. Pazar günü öğleye doğru oyunlar tekrar başlar. Eğlence sona erdiğinde kız babası gelini evinden çıkartarak, damada yada babasına arabaya bindirerek teslim eder. Gelinin yanına teyzesi yada halası oturur. Bu arada yolbağı (yol kesme parası) alınır.

Damadın evine gelince, geline inek, buzağı vs. hediye edilmeden arabadan inmez. Gelin arabadan inerken damadın ayağına basar. Eve yöneldiklerinde misafirlerin üzerine şeker ve kuruyemiş serpilir. Damadın evinin önünde bir süre oyunlar oynanılır ve dağılır. Akşam namazı sonrasında imam nikah kıyar. Bu esnada erkek tarafından kimse bulunamaz. Şahitler ise akraba dışındadır. Gelinin kirvesi gerdek sonrasında kanlı çarşafı mutlaka görmelidir, yoksa oradan ayrılmaz. Resmi nikah için tören düzenlenmez. Gelinin yaşı tutuyorsa, resmi prosedür bir taraftan devam eder.

4.1.2. Söz ve Nişan

Evlenmek isteyen genç hangi kızı istediğini annesi vasıtasıyla babasına duyurur ve kızın ailesine ilk ziyaret yapılır. Erkek tarafı kız evine köyün yaşlılarından güvenilen bir kaç kişiyle birlikte gider. Kadınlar diğer odadadır ve konuşulanları kapılar açık tutularak dinlerler. Sohbetten sonra kız istenir. Babası annesi ile konuşulur ve soruşturalım diyerek bir müddet izin isterler.

Gelen cevap müsbet olursa kız tarafına bir bohça ile tekrar gidilir. Buna "söz bohçası" denir. Aynı hediye erkek tarafına da yapılır. Nelerin istendiği bu sırada söylenir. Evlilik

masraflarının çoğunu erkek tarafı karşılar. Nişan köylü arasında yapılır. Düğün gibi oyun kurularak saz çalınır. Kız tarafında yapılır. Karşılıklı erkeğe ve kıza nişan kıyafeti düzülür. Nişan esnasında gelinin çeyizi sergilenir.

4.1.3. Nikâh

Ayrıca merasim düzenlenmez. İki Bayram arası yapılmaz anlayışı yoktur. Düğünle birlikte yapılır. Resmi nikahın prosedürü, duruma göre düğün öncesi ya da sonrası bitirilir. Bu nikah o kadar önemli değildir. Diğer nikahın şahitleri titizlikle seçilir.

4.1.4. Sünnet

Sünnet merasimi bir gün boyunca yapılır. Fenni sünnet yapılmaktadır. Gelen misafire yemek vs. gibi ikramda bulunulur, Kur'an-ı Kerim ve mevlît okunur. Erdoğan'da sünnet töreni için çocukların en azından ilkökul seviyesine ulaşmaları beklenir. Zira komşuları gibi onlara göre de çocuk sünnetin gerçekleştiğinin şuuruna varmalı ve hayat boyu tatlı bir hatıra olarak yaşmalıdır.

4.2. Balbalh'da Merasim Adetleri

Abhazların düğün töreni yine bazı geleneklerin unutulduğunu göstermektedir. Abhazların ata düşkünlüğü ve sevgisi çok eskilere Abhazya'ya kadar dayanan kültür unsurları ile ilgilidir. Düğünlerde veya çeşitli törenlerde ata dayalı oyun ve eğlenceleri vardır. Atı yürütme koşturma, şahlandırma, vs. gibi estetik yönü kuvvetli faaliyetleri güzel işlerindedir. Fakat bunlar Balballı'da ki törenlerin hiçbirisinde artık uygulanmamaktadır. Eski tören eğlence ve yarışmalarından ikisi yapılmadığı halde hala unutulmamıştır. Öncelikle bunları ve bazı kavramları hatırlatmakta fayda vardır;

"Acma-ça" (Keçi-Derisi) : Eski düğünlerde keçi postunun topluluk içine fırlatılmasıyla başlayan bir kapışma eğlencesidir. Postu kapıp en yakın bir damın üstüne bırakabilme beceri gösteren kişiye, Tasayüza'nın (düğünde gelin arkadaşı olan) kendisine takdim edeceği bir mendil armağan edilir.

"Aç-ruhmarra" (At-Oynatma) : Düğüne at ile gelenler arasında atı yürütme, koşturma, şahlandırma vs. gibi estetik yönden göze hoş görülen hareketlerin bir nevi müsabakasıdır. Bunun yarışma heyeti ise, düğün evinde hizmet veren tasayüza ve arkadaşlarıdır. En başarılı atın sahibine yine mendil armağan edilir.

Düğünü anlatmadan önce burada geçecek olan bazı geleneksel şahıs mevkiilerini ve kavramlarını açıklamak faydalı olacaktır. Bunlar kısaca aşağıdaki gibidir;

"Tasayüza" : Gelin arkadaşı demektir. Düğün evinde görevlendirilen, damada yakın bir hanım kız gelin arkadaşı olur. Gelinle irtibat kurarak, misafirlere hizmetle haneyi (erkek evini) temsilen görevlidir.

Kız kaçırma yoluyla ya da uzlaşma ile alınan gelinin yanında gelen, gelin yakını erkeğe de "tasayüza" denir. Gelin haneye teslim edilinceye kadar kız tarafının temsilcisidir.

"Mazargama" : Haneler tarafından aleni etrafa karşı gizli yapılan şey demektir. Evlenecek kızın önünde manisi (ağabey, kardeş) varsa iki taraf anlaşarak bu metodu uygular. Kızın kaçmasına göz yumulur. Gelin alma gerçekleşmeden düğün yapılır.

"Amhara" : Damat ve gelin için bu ismin verildiği evler yapılır. Genç evliler bu mekanlarda kalır. Yeni evliler evin büyükleriyle karşılaşmak istemezler.

"Ayuza" : Arkadaş demektir.

Abhazlar tüm bu törenlerde olsun, gündelik hayatta olsun, "galiz" (kötü) küfür sözlerin sarfedilmemesi de hala uygulanabilen müsbet adetlerden birisidir. Efendi ve nazik kişilikleriyle erkekler ve bu özelliklerinin yanında saygısı, itaati ve sadakatiyle kadınlar toplumsal hayat içinde dikkat çekerler.

Düğünlerde oynanan oyunlar büyük oranda kaybolmadan kendilerini koruyabilmişlerdir. Bunlardan kısacak bahsetmek faydalı bir iş olacaktır;

"Çapşı" : Abhazların ellerini birbirine vurarak ve çeşitli figürler gerçekleştirerek oynadıkları folklorik oyunlarıdır.

"Avraşa" : Halaya benzer biçimde kol kola girilip bir halka oluşturularak oynanır.

"Rinna" : Kolkola girilerek dans edilen bir oyun çeşididir. Mızıka eşliğinde oynanır. Müzik bittiğinde kız ve erkek eş seçerek oyuna devam ederler.

"Abhaz Oyunu" : Bu isimle bilinir. Yine mızıka eşliğinde oynanır. Uzunca bir tahtaya yuvarlak sopalarla vurularak ritim tutulur. Tahtaya vuran insanlar bu sırada Abhaz şarkıları söylerler.

"Tasamhara" : "Gelin Mahalli" anlamına gelir. Düğünden önce yapılan eğlencedir. Gelinin alınışından düğüne kadar bir hafta boyunca sürer. Bazen bir ayda sürdüğü olur. Civar köylere ve özellikle Abhazların yoğun yaşadığı Marmara Bölgesindeki köylere telefonla haber verilir ve davetiyeler gönderilir. Bu eğlenceler esnasında "alaf" da yapılır.

"Alaf" : Genç kız ve erkeklerin bir mekanda toplanarak sohbet etmeleridir. Neşeli ve latife içinde geçen muhabbetler olur. Bu sohbetler, çeşitli Abhazların birbirinden haberdar olmaları ve tanışmalarını sağlayan bir işlev üslenmiştir. Birbirlerine yaptıkları latifelere de "alaf söylemek" denir.

"Aharş" : Gelen misafirler düğün evinin masrafına yardımcı olmak için, bütçesi nisbetinde zarf içine 'para koyma' adetidir. Belirlenen heyet zarfı getirenin ismini ve para miktarını defter tutarak not eder. Heyet düğün sonunda defteri ve parayı düğün sahibine teslim eder.

"Temennah" : Gelin erkek evine geldiğinde arkadaşlarıyla birlikte bahçe kapısından evin kapısına kadar, iki üç adımda bir hafifçe eğilerek büyükleri selamlar. Buna Temennah adeti denilir.

4.2.1. Düğün

Düğün hafta sonu iki gün boyunca sürer. Düğünden bir gece önce düğün sahibinin vazifesi köylüye eğlence düzenlemektir. Zira tüm köylü iki gün boyunca düğün sahibine yardım edecektir. Köyde herkesin ne yapacağı daha önceden belirlenmiştir. Bir grup misafirleri ağırlar, bir grup yemek servisi yapar, bir grup da aharş adı verilen hediye zarflarını toplar. Düğün hazırlıkları günler öncesinden başlar. Köy halkı yardımlaşarak

temizlik yapar ve yemekleri hazırlar. Bir erkek ve bir kız düğünü günlerce önceden ev ev dolaşarak haber verirler. Çevre köylere davetiyeler yollarlar.

Cumartesi günü gelin alınır. Erkek tarafı kalabalıkça bir grup kız evine giderler. Bir süre ağırlandıktan sonra müsaade istenir ve gelini evden ayuza ve tasayüza ismiyle nitelenen arkadaşları çıkarır. Bu esnada silahlar atılır. Gelin erkek evine getirildiğinde bahçeden kapıya kadar temennah ile girer. Büyüklere ise bu esnada şarkı söylerler.

Gelin kapıdan girerken eline Kur'an-ı Kerim ve ekmek verilir. Bu ocağın bereketi ve gelinin güzel ahlakı için yapılan bir anlayıştır. Kapı üstüne de çaprazlama şekilde silah ve kama konulmuştur ve gelin böylece kapının altından geçer. Bu yapılırsa kötülüklerin kovulacağına inanılır. Gelin doğruca kendi odasına kapanır ve düğün sonuna kadar buradan çıkmaz. Damat ise yine ortalıkta görülmez ve düğünü komşu evlerin birinden takip eder.

Daha sonra misafir gençler silah atarak bahçe kapısından içeri girerler. Bahçe içindekiler yine silah atarak buna karşılık verirler. Gelen misafirlere yemek yedirildikten sonra eğlencenin yapılacağı yere götürülürler. Misafirler farklı yaş gruplarına ve oynamak istedikleri oyun çeşidine ayrılırlar. Her grubun bir ayhabısı yani büyüğü, bir de ayızbası yani küçüğü vardır.

Misafirlerin kalacağı evler zarflar verilirken belirlenmiştir. Oyunların bitiminde misafirler küçük gruplar halinde evlere dağıtılır. Kalacağı ev sahibi misafirden sorumludur. Ev sahibi misafirlerini evine götürür ve yatırır. Sabah kahvaltısından sonra hane halkıyla tanışılır. Misafirlerin en yaşlısı tarafından yapılan bir teşekkür konuşması ile oradan ayrılırlar. Öğle üzeri tüm misafirler ve köylü düğün evinde yeniden biraraya gelirler. Düğün akşama doğru sona erer ve misafirler "avraşa" oyunu oynandıktan sonra dağılırlar.

Avraşa'nın bitiminde bir kişi çıkarak eşiyile oynar gibi tek olarak Abhaz oyunu oynar. Bitirince bir başkasını kaldırır. Bu şekilde devam eden eğlence artık son bulur. Düğün boyunca gelin sessizce ayakta durur. Adet icabı sessizliğini bozamaz. Gelinin tasayüzası geline sorulanları cevaplamaklarda vazifelidir.

Düğün töreninde de görüldüğü gibi, Abhazların yardımlaşma ve dayanışma ruhu çok kuvvetlidir. Bu onları Erdoğan'dan ayıran belirgin bir farklılıktır. Kısacası cemaat

karakteri ve "biz" hissi diğerk köyden çok daha kuvvetlidir. Cemaat halinde güçlü bir manevi varlığın teessüsü görülür. Bu manevi varlığı biz "mal ve mülke karşı istigna, buna mukabil şeref ve namusa ifrat derecede bağlılık" şeklinde ifade edebiliriz. (Berkok, 1958 : 249). Berkok buna dikkat çekerek eski kaskasyanın bu halini şu cümlelerle tasvir eder : " ... Kafkasya'da ne sivrilmiş bir zengin, ne de düşmüş bir aile görmek, dilencilere tesadüf etmek mümkün değildir... Yardım istemek bir tasadduk telakki edilmez ve yardım gören herhangi bir minnet altına gireceğini, şerefinden herhangi bir şey kaybedeceğini asla düşünmez."

Balballı köylüsü nerede bir Abhaz'ın düğünü yahut cenazesi varsa, oraya gitmek mecburiyetinde olduğunu bilir. O yüzden bilhassa düğünlerin çoğaldığı yaz aylarında Balballı'lı köyünden çok vaktini çevrede yapılan düğünlere gitmekle veya cenaze ziyareti yapmakla geçirir.

İkinci belirtilmesi gereken, farklılık arzeden yönleri, Abhaz köyünü oluşturanların ferden varlık ve şahsiyet sahibi olmalarıdır. "Böyle bir cemiyette devlet cemiyetin bir idare elemanıdır. Yoksa cemiyet devletin malı değildir" (Berkok, 1958 : 239). Berkok bu konudan bahsederken, "yani cemiyet kuvvetli olduğu nisbette onun devleti zayıf vaziyette kalır" der ve eski Kafkasya'ya ve Kafkaslı'ya ait şu tesbitte bulunur : "Kafkasya'da cemiyetin asli manada devlet teşkiline lüzum göstermeyecek kadar kuvvetli aynı zamanda devlet takyidatına (baskısına) tahammül edemeyecek kadar ferdiyetçi olduğu anlaşılmaktadır." (Berkok, 1958 : 241)

Kafkasya'nın bir başka toplumsal vasfı, "yüksek tabakaya mensup olan fertler sade yaşamak, cemiyetin hayat şartlarına intibak etmek ve kendi işlerini kendileri görmek mecburiyetindedirler." Sözleriyle ifade edilirken çerkes reislerinin de bunlara uyararak, hiçbir vakit halkın haset ve ihtirasını tahrik edecek tavır ve hareketlere kapılmadığı ve böylece, Kafkasya'da aristokratik ve zalim bir rejimin tahakküm ve zulmünden doğan karşı koyma ve hak arama hareketleri de olmamıştır denmektedir. (Berkok, 1958 : 243) Yani Abhaz kendi ülkesinde yöneticilerin zulmünü görmemiştir ve onun için zulme karşı başkaldırmamıştır. Fakat kendi düşmanlarına karşı da şerefle savaşmasını bilir. Bu toplumsal vasıflar Hollandalı bir grup araştırmacının da ilgisini çekmiş, burada kısa da olsa bir inceleme yapmış ve rapor sunmuşlardır. (Bkz. Kaynakça)

Balballı'da görülen şey, özü itibariyle korunan bazı toplumsal vasıflarının değiştiğidir. Bu değişmeye en çok tesir eden ise, teknolojinin insan iradesini ezmeğe dönük hakimiyeti ve gelişmiş şehirleşmenin varlığıdır. Bu gidişatın önüne geçecek olan

çevreye ve insanın maddi ve manevi tabiatına uygun zararsız tabii bir teknik ile fert ve toplumun içinde kendi tabii fitratına mukabil kirlenmemiş ve karmaşıklaşmamış bir şehirleşmenin gerçekleşmesidir.

4.2.2. Söz ve Nişan

Evlenmek isteyen kız ve erkek, önce kendi aralarında anlaşır. Erkek tarafının büyüğü vasıtasıyla ziyaret edilir. Babanın bu esnada gelmesi ayıp sayılır. Söz ve nişanda her iki tarafın büyükleri etkilidirler. Söz esnasında cevap müspet ise nişan yapılır. Karşılıklı olarak erkek ve kıza nişan kıyafeti düzülür. Nişan esnasında kızın çeyizi sergilenir.

4.2.3. Nikâh

Ayrıca bir merasim düzenlenmez, düğünde yapılır. Şahitler yakınlardan olmaz. Resmi nikâh ise normal prosedürün takibiyle gerçekleşir. Uygulanmakla birlikte önemli değildir. Asıl önem verilen diğer nikahtır. İki bayram arası nikâh kıyılmaz.

4.2.4. Sünnet

Son yıllarda sünnet merasimlerine daha çok önem verildiği görülmektedir. Önceleri yazın sünnetçi köye uğradığında çocuklar bir evde toplanarak sünnet ettirilirdi. Gelenekten gelen at oyunları vs. oynanmamaktadır. Sünnet merasimlerinde yemek verilir. Sünnetin yapıldığı anda tekbir getirilir, bunun öncesinde ve sonrasında ise Kur'an-ı Kerim ve Mevlit okunur. Erdoğan'da da yapıldığı gibi burada da çocuğun en az ilkökul seviyesine gelmesi beklenir. Bunun sebebi sünnetin çocukta bir hatıra olarak kalmasını istemeleridir. Zira daha küçük yaşlarda gerçekleşirse, çocuk ne olduğunun farkına varmayacak ve çabuk unutacaktır.

4.3. Erdoğan'da Doğumdan Ölüme Bazı Adet ve Gelenekler

4.3.1. Doğum

Doğması beklenen çocuk için hazırlıklar yapılır. Doğumdan sonra gelen komşular hediye olarak çocuğun eksiklerini tamamlar. Tebrik ziyaretleri bilhassa kadınlar arasında yapılır. Eskiden çocuk doğar doğmaz "beşik beleme" denen kundaklama yapılırmış.

Kundaklama devam etmekle birlikte beşik artık kullanılmamaktadır. Doğum ya kendi sağlık ocaklarında ya da Akyazı yada Sakarya'da yaptırılabilir. Doğumun sağlıklı şartlar içinde yapılmasına dikkat edilir. Evde de hastanede de yapılırsa böyledir. Doğumdan sonra çocuğa yapılacak ilk toplumsal faaliyet kulağına ezan okumaktır. Erkek ya da kız ayrımı yapılmaz. 'Allah (c.c) hayırlısını versin' dileğinde bulunulur.

4.3.2. Ölüm

Ölüm vaki olduğunda köylü baş sağlığına gelir. Komşuları bu esnada yemek getirip eksiklerini gidererek yardımcı olurlar. Ölümün hak olduğuna ve Allah'tan (c.c) geldiğine inanılır. Bundan dolayı büyük matem tutulmaz. Eğer olursa köylü teskine çalışır.

4.3.3. Cenaze

Cenaze o gün içinde kaldırılır. Dışarıdan bir yakını gelmiyecekse fazla bekletilemez. Cenaze sahibi ilk 1-2 gün içinde evi bekler. Daha sonraları evde bulunmayabilir. Bu çevre köylerin eleştirisini alır. Erkek cenaze köyün imam ve hocaları tarafından yıkanır. Kadın cenazeleri yıkayan işin ehli bir kadın vardır. Dualar ve tekbirlerle namazı kılınarak cenaze kaldırılır.

4.3.4. Mezar ve Mezarlık

Cenaze namazından sonra imamın liderliğinde dua ve tekbirlerle mezarlığa götürülür. Mezarlık köyün içindedir. Mezarlığın önünden geçerken dua okunur. Mezarın üstünde mezar taşı bulunur. Tekbirler eşliğinde gömülerek sure ve dualar okunur. Mezar, daha önceden bu işi yapan birisine para mukabili kazdırılmıştır. Defin ve dua bittiğinde hoca mezar başında kalarak, bizzat "telkin" yapar.

4.3.5. Ölüm Sonrası

Mevtanın ölümünün 7., 40. ve 52. gününde Kur'an-ı Kerim ve mevlit okunur. Yapılacak düğün varsa bu günlerin sonrasına ertelenir. Mevtanın ölüm sonrası, kabir suali sorulacağına ve ahiret hayatının ve yeni bir hayatın başladığına sağlam bir imanla inanılır.

4.3.6. Şifalı Su

Yakın çevrelerinde şifalı su kaynağı yoktur. En yakın şifalı su, Akyazı'dan sonra "Kuzuluk" kaplıcalarında bulunmaktadır.

4.3.7. Hocalar ve Şifa

Köyün resmi imamı ve Kur'an kursu hocası dışında, köylünün İslamî meselelerini sormak için müracaat ettiği bir kaç hocası bulunmaktadır. Bunlar kültürlü, bilgili ve tecrübe sahibi, dürüst ve emin insanlar olarak bilinir. Manevi menşeli bazı rahatsızlıkları için uzak yörelere kadar gidilir. Gidilen hocaların bu tür rahatsızlıkları dualar ve Kur'an sureleri vasıtasıyla iyileştirebildikleri görülen ve inanılan bir şeydir.

4.3.8. Türbeler

Köyde herhangi bir türbe bulunmamaktadır. Bunun sebebi köyün mazisinin uzun olmayışı ve en son yapılan kurtuluş savaşı esnasında Yunanın buraya kadar gelemeyişidir. Zira o sıralar şehit verilmemiş ve türbe de yapılmamıştır. Köylü çevredeki türbeleri sık sık ziyaret eder.

En yakın türbe Keremali'dedir. Göynük'de Akşemseddin hazretlerinin ve Mudurnu'da Filibeli Ahmet Hilmi efendinin türbeleri de sık sık ziyaret edilen türbeler arasındadır. Göynük ve Mudurnu'da bulunan türbelere senede bir defa tüm köylü toplanarak da giderler. Şenlik havası geçen bu ziyarette pilav yapılır ve dağıtılır. Kur'an-ı Kerim ve mevlit okunarak aynı günün akşamı geri dönülür.

4.4. Balballı'da Doğumdan Ölüme Bazı Adet Ve Gelenekler

Balballı isim verme bakımından Erdoğan'la farklılık arz etmektedir. Erdoğan'da ana-baba isimleri yada İslami isimlerin koyulması tercih edilirken, Balballı'da bu yapılmaz. Köyde olmayan güzel isimler aranır. Ana ve baba bunu tabii karşılar ve gücenilmez.

Diğer bir farklılık da, Erdoğdu'da yer sofrası ve sinide yemek yemek adeti azalmasına rağmen, Balballı'da da adetleşmiş bu yemek yemek tarzı artık unutulmaya yüz tutmuştur. Masada ve ayrı tabaklarda yemekler yenir. Komşu köyün tersine eski adet üzere davrananlar azınlıkta kalmışlardır. Diğer adet ve geleneklere daha fazla bağlılığıyla bilinen buranın Abhaz halkı bu adetlerini tamamen terketmek üzeredir.

4.4.1. Doğum

Doğumdan önce yine bir takım kıyafet hazırlıkları yapılır. Oğlan ya da kız çocuk ayrımı yapılmaz ve Allah'tan (c.c) hayırlısını vermesi istenir. Kundaklama devam etmekle birlikte beşikler artık kullanılmamaktadır. Doğum Erdoğdu'da yahut Akyazı ve Sakarya hastanelerinde yaptırılır. Doğumdan sonra çocuğun tanışacağı ilk toplumsal faaliyet kulağına ezan okunması olacaktır. Doğum tebriğine daha çok kadınlar gider.

4.4.2. Ölüm

Ölüm vaki olduğunda tüm köylü seferber olur. Cenaze sahibinin acısı paylaşılır. Matem tutulmasının önüne geçilmeye çalışılır. Ölümün hak olduğuna, Allah'tan (c.c) geldiğine tam bir imanla inanılır. Artık düğünde olduğu gibi cenazede de tüm köylü, acıları sarabilmek için özenle yardım edecektir. Bahçelerinin çok geniş olmasının en önemli sebebi de düğün ve cenaze merasiminin rahatça yapılabilmesi isteğinden ileri gelmektedir.

4.4.3. Cenaze

Cenaze evinin bahçesi günlerce başsağlığına gelen misafirlerce dolar. Cenaze çıkan evde üç akşamda yemek kaynamaz. Herkes sıraya konarak yemek getirir. Köylü gelen misafirleri yine paylaşarak ağırlar. Dışarıdan bir yakını gelecekse biraz beklenir, fakat yine de aynı gün kaldırılmaya çalışılır. Cenaze sahibi evini Erdoğdu'lardan farklı olarak sadece 1-2 gün değil uzun bir süre bekler. Zira evden kısa süre sonra ayrılırsa, cenazeden geç haberdar olanlara karşı ayıb edilmiş ve başsağlığına geleceklere saygısızlık yapılmış olduğuna inanılır. Erkek cenazeler köyün imamaları tarafından, kadın cenaze ise Erdoğdu'dan gelen kadın tarafından yıkanılıp kefenlenir. Ölümünden önce kefen hazırlanması adeti yoktur. İmamın liderliğinde dua ve tekbirlerle cenaze namazı kılınır.

4.4.4. Mezar ve Mezarlık :

Mezarlık köy içinde ve caminin yanındadır. Komşu köyden daha tertipli ve temiz vaziyettedir. Mezarlığın köy içinde bulunması ölümü ve ölmüşleri hatırlamak bakımından önemlidir. Zira buradan dua okunarak geçilmesi adet haline gelmiştir. Mezarın üzerinde mermer mezar taşı bulunur. İmamın liderliğinde getirilen tabut tekbirler ve dualar eşliğinde gömülür. Köylerden bir grup mezarı yardımlaşarak kazmışlardır. Dua ve tekbirlerle cenaze gömülür ve başında ilk Kur'an-ı Kerim okunur. Cemaat dağılınca hocaefendi bir müdde mevtaya telkinde bulunur.

4.4.5. Ölüm Sonrası

Ölüm gününü takip eden 7., 40. ve 52. günlerde Kur'an-ı Kerim ve Mevlit okunarak , ve hayır yapılır. Ölenin bir yakınının düğünü varsa çok sonraya ertelenerek bu aralarda yapılmaz. Mevtanın ölüm sonrası kabir sualine tabi tutulacağına ve ahiret hayatının başladığına sağlam bir imanla inanılır.

4.4.6. Şifalı Su

Yakın çevrede bulunmamaktadır. En yakın su Akyazı'dan sonra Kuzuluk Kaplıcalarıdır

4.4.7. Hocalar ve Şifa

Köyün resmi imamı ve Kur'an Kursu hocasından başka, kendi içlerinde müracaat edecekleri bir hoca yoktur. Fakat bazı islami meselelerini her gün gidip geldikleri Erdoğan'un ilim sahibi yaşlı ve tecrübeli bir kaç hocasına sorarlar. Manevi menşeli bazı rahatsızlıkların halli için komşu köy kadar sık olmamakla birlikte bazen gidilir ve şifa bulunacağı inancı yaygındır. Fakat şifanın büyüden değilde hocaların verdiği dua ve Kur'an surelerinin bizzat okunarak yada okutularak sağlanacağı şuuru üst seviyededir.

4.4.8. Türbeler

Yukarıda bahsedilen, Erdoğan'da ki sebepler burada da aynı olduğundan Türbe bulunmamaktadır. Fakat gerek yakında bulunan Kemaliye gerekse Göynük'te Akşemeddin Hazretlerinin ve Mudurnu'da Filibeli Ahmet Hilmi efendinin türbeleri

Erdoğdu kadar sık olmasa da nadiren ziyaret edilir. Komşuları gibi senede bir gün toplanarak gitmezler fakat o kafiye katılanlar da olur.

Buraya kadar her iki köyün devam eden yada unutulmuş adet ve geleneklerini kısaca gördük. Araştırmanın devamında soru kağıdı (anket) vasıtasıyla elde ettiğimiz diğer bazı adet, gelenek ve göreneklere, sırası geldikçe temas etmeye çalışacağız. Her iki köyden toplanan ve farklılığı münasebetiyle seçilen bazı atasözleri ise aşağıda zikredilecektir. Erdoğdu'da bilinen atasözleri Türkiye'nin genel yapısına uyarken, Balballı atasözleri Abhaz kimliğini hala taşımaktadır.

4.5. Erdoğdu'ya Ait Bazı Atasözleri

Yılanın başını ufakken ezeceksin.

Bilmediğin işe karışma.

Pişman olacağın işe karışma.

Üzüm üzüme baka baka kararır.

At ölür meydan kalır, yiğit ölür şanı kalır.

İpine bak bezini al, anasına bak kızını al.

Az söyleyen öz (doğru) söyler, çok konuşan yalan söyler.

Araba devrilince akıl veren çok olur.

Demir kapı ağaç kapıya (zengin fakire) muhtaçtır.

Kendini zengin zannedip karışındakini hor görme, onun gönlü zengindir.

4.6. Balballı'ya Ait Bazı Atasözleri

Koyun otlamıyacağı yerde oturursa canavarlar yer.

Saygıya değer kimse saygı gösterir.

Bazen insanın kalbi denizin ortasına gidip ot biçer.

Hayatın gününü gece ettikleri için gün doğmaz.

Asalet ve adap dürüstlüğe bağlıdır.

Atını eşşek yanına bağlama ki, onun huylarını kapmasın.

Yiğitlik değılse de; ölmekte de yiğitlik vardır.

Oturursan nasibinden olursun, üşenirsen arkalarında kalırsın.

Seni otururken görmeyene kalkıp kendini gösterme.

Düşünerek konuş bakınarak otur.

5. KEMMİ VE KEYFİ ÖZELLİKLER

5.1. Yaş Dağılımı

İki köyden de seçilen örneklemeden elde edilen deneklerin yaş durumu, köyün umumi yapısını yansıtmaktadır. Balballı'da geç evlenme ve az çocuk sahibi olma arzusundan dolayı nüfus daha yaşlıdır. Erdoğdu ise bunun tersi bir nüfus yapısına sahiptir. Balballı'da aile planlamasına uyulurken Erdoğdu'da umumiyetle buna riayet edilmez. Ayrı tavır alışlar iki farklı kültür yapısından doğmaktadır.

Balballı'nın en büyük nüfus kümesini % 30 ile 61 ve üstü yaş grubu oluştururken, Erdoğdu'da bu % 29 ile 20-30 arası yaş grubudur. Erdoğdu'da ikinci büyük nüfus kümesini, 31-40 arası, Balballı'da ise 41-50 arası yaş grubu oluşturmaktadır. Aralarında adeta gençten yaşlıya ve yaşlıdan gence doğru uzanan ters orantı oluşmuş gibidir. Balballı'da 31-40 arası yaş grubu % 10 iken, Erdoğdu'da % 23'e kadar çıkmaktadır. 51-60 arası yaş grubu Balballı'da % 16 iken, Erdoğdu'da bu oranın yarısı kadardır (Bkz. Tablo 1.1)

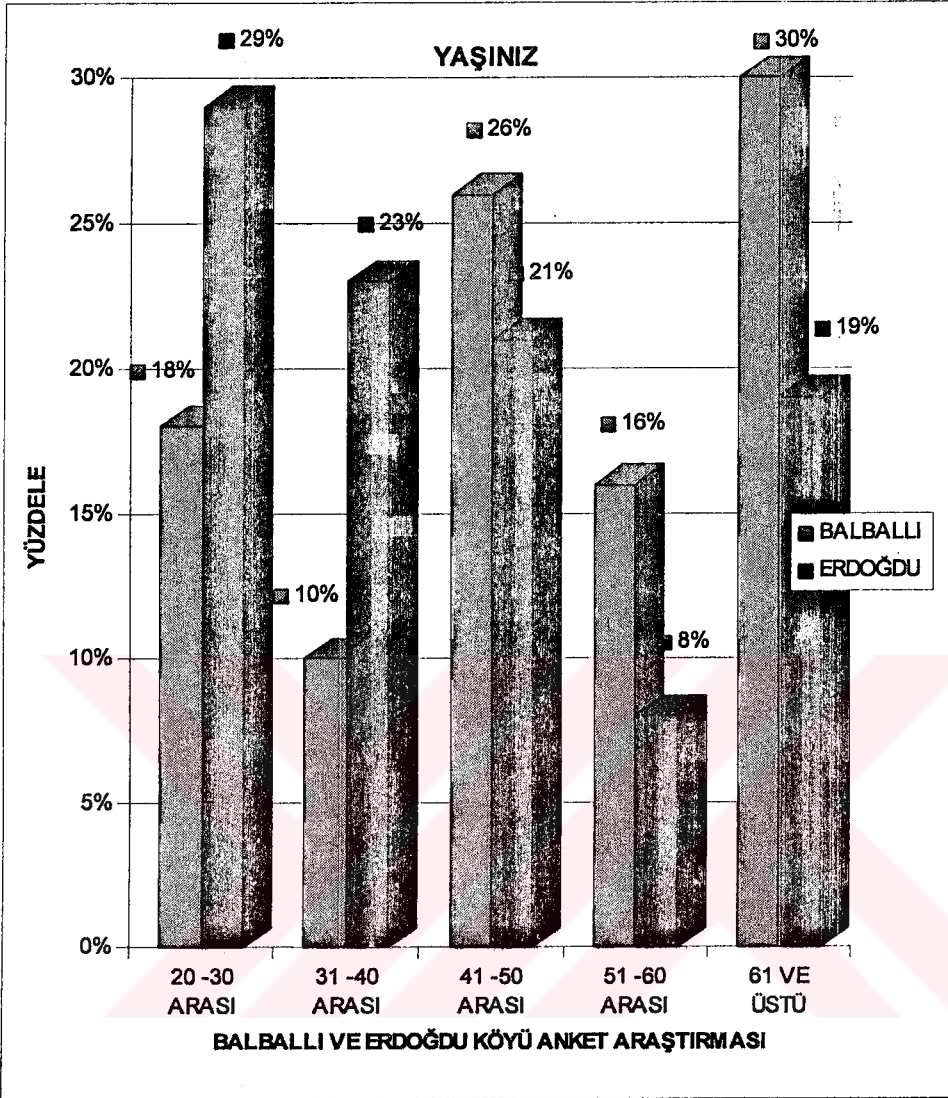
Erdoğdu'nun genç nüfusundan dolayı daha dinamik ve hareketli bir sosyal yapısı vardır. tarlalarını (az olmakla beraber) işledikleri gibi, komşu köylerin işlerinde de çalışırlar. Fakat Balballı köylüsü, yaşlı nüfus yüzünden komşu köylerden işçi getirmek durumunda kalmaktadır.

5.2. Medeni Durum

Toplum olarak değerlendirilen, fert ve sosyal gruplar meydana gelen insan topluluklarında sosyal sistem, sosyal ilişkilerden ve sosyal müesseselerden örülmüş bir ağ gibidir. (Erkal, 1995 : 92) Toplum bütünü içinde her müessesenin varlığı, icra ettiği görev nisbetinde ve etkisiyle belirlenmiştir. Toplum yapımız içinde aile, ferdin sosyalizasyonu sürecinde temel fonksiyonlara sahip en önemli müessesedir. Kır alanında ve köyde bu özelliği şehre nazaran daha kuvvetlidir. Bu yüzden evlenme oranı da çok yüksektir.

Araştırma sahamızdaki Erdoğdu'da evlilik yüksek bir oranda gerçekleşmekle birlikte Balballı'da diğer kır alanlarına göre düşüktür (Bkz. Tablo 1.2) Bu'da Abhazların erken evliliğe sıcak bakmamalarının sonucudur. Erdoğdu'da ise tersi bir durum yaşanmakta,

Tablo 1.1 Yaş dağılımı

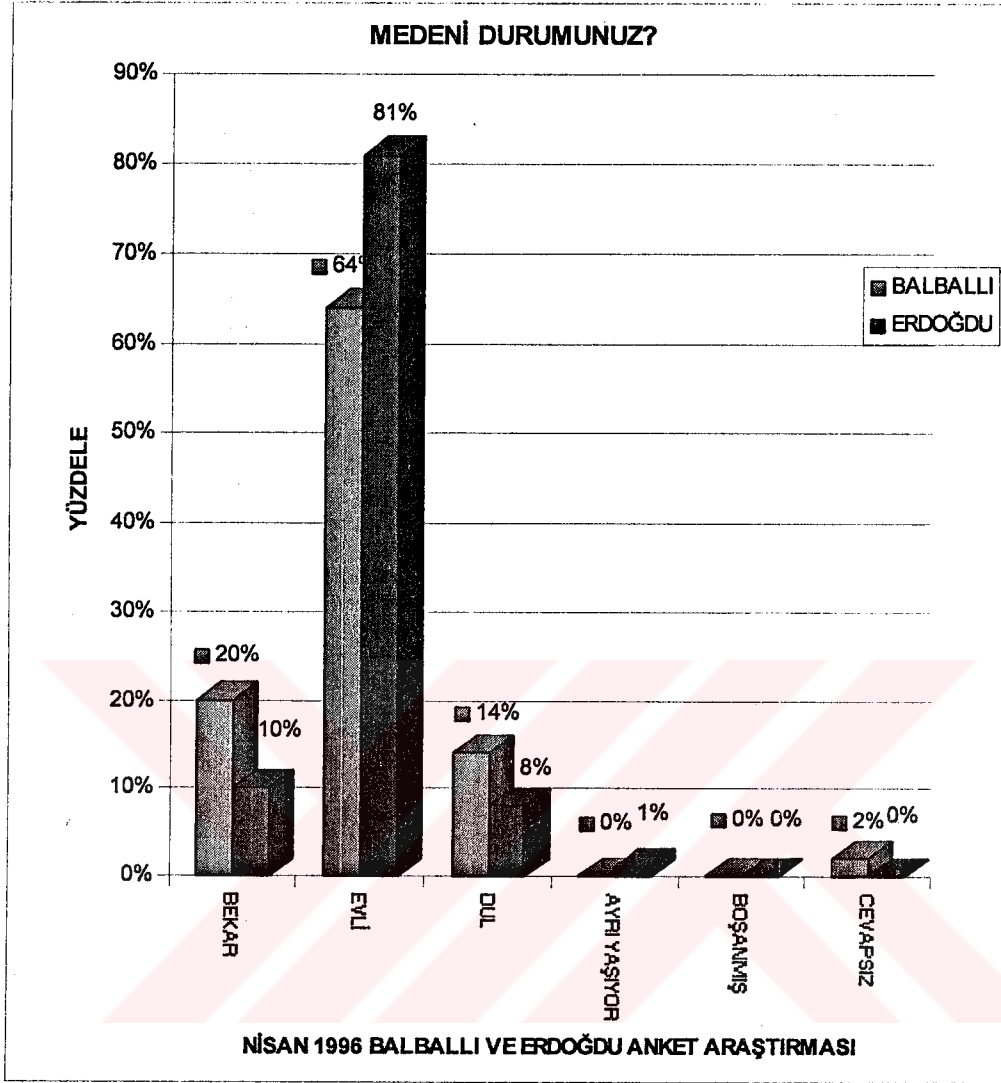

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
20-30 ARASI	9	18%
31-40 ARASI	5	10%
41-50 ARASI	13	26%
51-60 ARASI	8	16%
61 VE ÜSTÜ	15	30%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
20-30 ARASI	26	29%
31-40 ARASI	21	23%
41-50 ARASI	19	21%
51-60 ARASI	7	8%
61 VE ÜSTÜ	17	19%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 1.2 Medeni durum

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BEKAR	10	20%
EVLİ	32	64%
DUL	7	14%
AYRI YAŞIYOR	0	0%
BOŞANMIŞ	0	0%
CEVAPSIZ	1	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BEKAR	9	10%
EVLİ	73	81%
DUL	7	8%
AYRI YAŞIYOR	1	1%
BOŞANMIŞ	0	0%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

fert başına düşük gelir, düğün masraflarının artışı çalışılacak iş temini, askerlik vs. sebeplerden dolayı kültür normlarının, gerektirdiği daha yüksek evlilik oranına ulaşamamaktadırlar. Bekar hane reislerinin çoğu bu tür menfi şartlardan dolayı evlenememektedirler.

Dikkati çeken şey, bekar ve dul nüfusun değişik oranlarla birlikte olmasına karşılık, boşanmış ve ayrı yaşayanların görülmesidir. Bu da tüm kır alanlarında ve cemaat hayatında görülebilen bir gerçektir. Cemaatvari ilişkilerin yoğun olduğu yerleşimlerde bir ailenin boşanması yada ayrı yaşaması, grup kontrolü ve baskısı yüzünden görülmez.

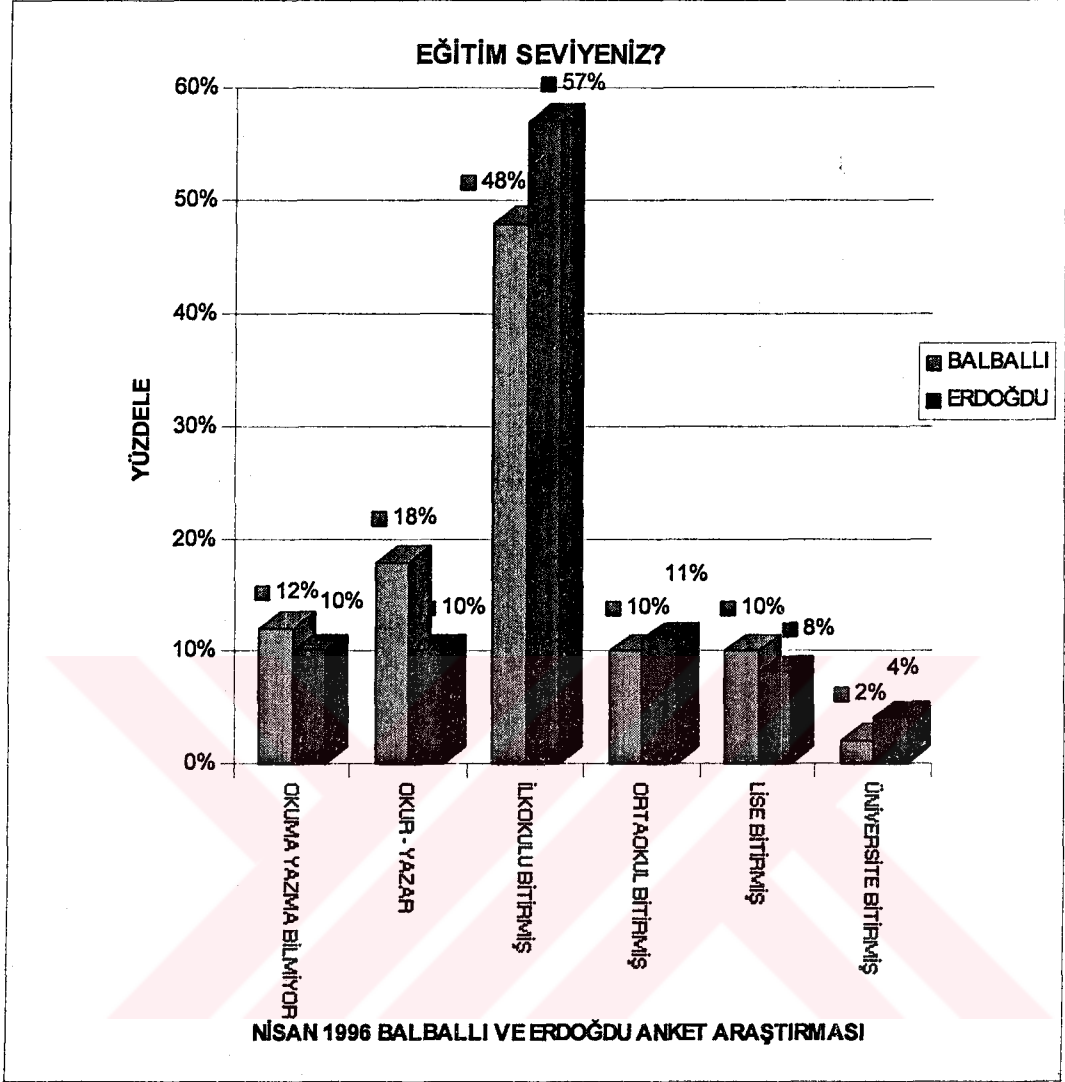
5.3. Eğitim Seviyesi

İki köyde de okuma-yazma bilmiyenlerin oranı azdır. Erdoğdu'da daha çok olmakla birlikte yarı yarıya ilkokul bitirmiş nüfus vardır. Orta ve lise bitirmişlerin toplamı Erdoğdu da % 19, Balballı da % 20'dir. Üniversite bitirenler Erdoğdu'da % 4'e ulaşırken, Balballı'da % 2'dir (Bkz. Tablo 1.3).

Yaygın eğitim kurumu olarak Erdoğdu'da ilköğretim okulu. Balballıda İlkokul bulunmaktadır. Erdoğdu İlkokulu 1989 - 90 öğretim yılında ilköğretim okuluna çevrilerek 5 senelik, 3 senede ortaokul öğretimi verir hale gelmiştir. Okulda müdür dahil 9 öğretmen hizmet vermektedir. 8 dersliği olan okulun 5 şubesi ilkokul 3 şubesi ortaokuldur. İlkokulun 110 öğrencisi varken orta kısmında 51 öğrenci öğrenim görmektedir. 1986'da 144 ilkokul öğrencisi varken bu sayı giderek düşmüş ve bu günkü sayıya ulaşmıştır. Bu gün öğretmen ve sınıfbaşına düşen öğrenci sayısı ilkokulda 22, ortaokulda 16'dır. Bu oran eğitimin kalitesi ve verimi bakımından son derece iyidir. Şehirlerimizde bu oranı tutturana özel öğretim kurumları son derece pahalı olan paralı öğretim vermektedirler. Bu imkanın devlet kurumu tarafından Erdoğdu ve Balballı okullarında verilmesi Sakarya ve diğer şehirlerde öğrenci velilerinin imrendiği bir hadisedir. Buna rağmen yöre halkının iktisadi refah düzeyinin düşüklüğü köy okullarından gerektiği gibi yararlanamaması sonucunun doğuruyor. Zira ilkokulu bitirenlerin ancak 1/3'i orta kısma devam ediyor.

Erdoğdu İlköğretim okuluna Balballı'dan 6'sı ilk, 6'sı ortakısım olmak üzere, civar köylerden çocuklarda gönderilmektedir. Köylü öğrenci sayısı 120 iken, diğer köylerden gelenler 31'dir.

Tablo 1.3 Eğitim seviyesi

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
OKUMA YAZMA BİLMİYOR	6	12%
OKUR - YAZAR	9	18%
İLKOKULU BİTİRİMİŞ	24	48%
ORTAOKUL BİTİRİMİŞ	5	10%
LİSE BİTİRİMİŞ	5	10%
ÜNİVERSİTE BİTİRİMİŞ	1	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
OKUMA YAZMA BİLMİYOR	9	10%
OKUR - YAZAR	9	10%
İLKOKULU BİTİRİMİŞ	51	57%
ORTAOKUL BİTİRİMİŞ	10	11%
LİSE BİTİRİMİŞ	7	8%
ÜNİVERSİTE BİTİRİMİŞ	4	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Balballı ilkokulu 1957'de kurulmuştur. İki öğretmen nezaretinde 41 öğrenci okumaktadır. 2 derslikli okulda öğretmen ve sınıf başına düşen öğrenci sayısı 20'dir. Bu durum yine Erdoğan'da olduğu gibi öğretimin kalitesi ve verimi açısından iyi bir zemin teşkil edecektir.

Yine 1986'da 57 olan öğrenci sayısı giderek düşme göstermektedir. 1993 - 94 öğretim yılında okuyan öğrencilerden 8'i diploma alabilmiştir. Balballı'da çocuklarını şehre kadar gönderen öğrenci velileri vardır.

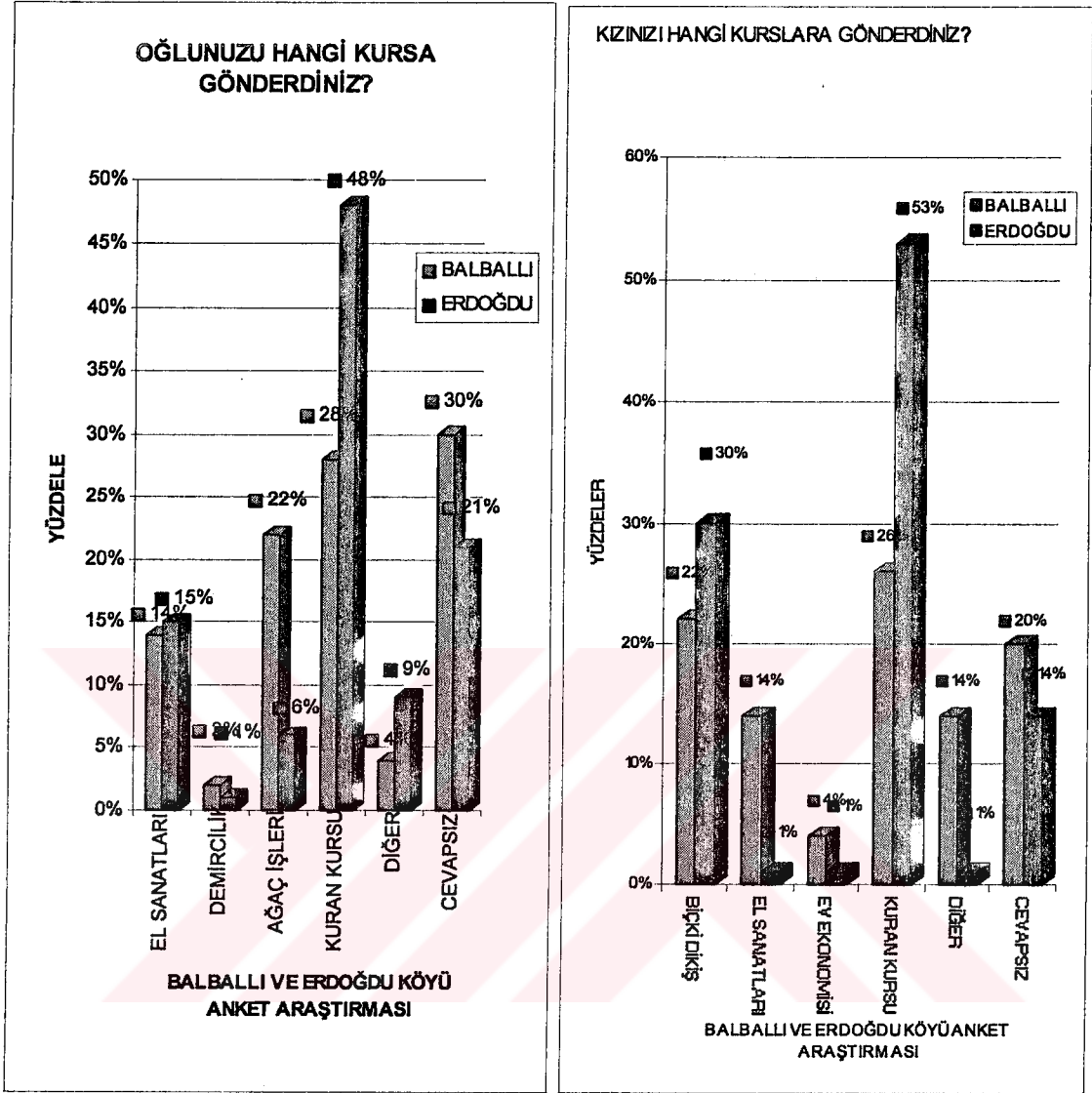
Yukarıda zikredildiği gibi ilkokuldan sonra orta ve liselere öğrenci gönderme nisbeti azalmakta, üniversite için bu iyice düşmektedir. Çoğu çiftçilikle uğraşan, köy halkları ileri eğitim durumlarına göndermektense çocuklarını bir mesleğe yönlendirmektedir. Köylü için bu kaçınılmaz gerekliliktir. Zira çocuğunun meslek, öğrenerek hem aile bütçesine katılmasını hem de ileride kendisini ve ailesini geçindirebileceği bir iş erbabı olmasını arzulamaktadırlar. Çünkü ülkemizde üniversiteyi bitirmenin bile iş garantisi sağlamayacağı inancı hakimdir. Köylü bu gibi haklı sebeplerle büyük öğretim masrafını da kaldıramıyacağından çok istediği halde öğretime gerekli ilgiyi gösterememektedir. Zaten yeni nesillerin eğitim ve öğretimde yüksek seviyeyi yakalayabilmesi gelir dağılımının adalet gösterdiği, refah düzeyi artışının sağlandığı ülkelerde olması herhalde rastlantı olmamalıdır.

Bilgi ve beceri kurslarına ilgi çok fazla değildir (Bkz. Tablo 1.4). Hane reislerinin Balballı'da % 30'u, Erdoğan'da % 21'i yetişkin erkek çocuklarını kursa gönderme konusundaki soruya ilgisiz kalmışlardır. Bu tutum kız çocukları için daha düşüktür. (%20-%14). Kız ve erkek çocuklarının en fazla gönderildikleri yer Erdoğan ve Balballı'da Kur'an kursudur. Bunun sebebi, her iki köyde de Kur'an kursunun bulunması ve yazın çocuklarını cami imamına gönderenlerinde camiyi Kur'an kursu statüsünde değerlendirmeleridir. Her iki köyde de kız çocuklarının oranları değişik olmakla beraber, sırasıyla biçki-dikiş, el sanatları ve diğer beceri kurslarına erkek çocuklarının ise Erdoğan'da sırasıyla el sanatları, ağaç işleri ve diğerlerine Balballı'da ağaç işleri, el sanatları ve diğer meslek edindirme kurslarına gönderildikleri görülmektedir. Köylerde halk eğitim ve benzeri kurumlarca bilgi-beceri ve meslek kurslarının yeterli açılmaması bu kursların önemini azaltmaktadır.

5.4. Eğitim ile İlgili Vaziyet Alışlar

Hane reislerinin eğitim seviyesine göre, eğitim faaliyetine karşı çok olumlu bir tutum

Tablo 1.4 Kurs tercihleri

BALBALLI			BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER	ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EL SANATLARI	6	14%	EL SANATLARI	11	22%
DEMİRCİLİK	1	2%	DEMİRCİLİK	7	14%
AĞAÇ İŞLERİ	11	22%	AĞAÇ İŞLERİ	2	4%
KURAN KURSU	14	28%	KURAN KURSU	13	26%
DİĞER	2	4%	DİĞER	7	14%
CEVAPSİZ	15	30%	CEVAPSİZ	10	20%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50			TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		
ERDOĞDU			ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER	ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EL SANATLARI	14	15%	EL SANATLARI	27	30%
DEMİRCİLİK	1	1%	DEMİRCİLİK	1	1%
AĞAÇ İŞLERİ	5	6%	AĞAÇ İŞLERİ	1	1%
KURAN KURSU	43	48%	KURAN KURSU	48	53%
DİĞER	8	9%	DİĞER	1	1%
CEVAPSİZ	19	21%	CEVAPSİZ	13	14%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90			TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

sergilemektedirler. İki köy velileri içinde yok denecek kadar az üniversite mezunu olmasına rağmen % 81 Erdoğdu, % 84 Balballı'lı veli oğlunun üniversite tahsili yapmasını istemektedir (Bkz. Tablo 1.5).

Erdoğdu'da % 3, Balballı'da % 2 veli, oğlunun ilkokul tahsili yapmasının yeterli olacağını söylemiştir. Balballı'daki erkek öğrenci velileri, orta ve lise tahsili için % 6 nisbetinde, sadece sanat okulu tercihi yapmışlardır. Erdoğdu velisi ise, % 4 düz lise, % 3 sanat okulu ve % 7 imamhatip lisesi tahsilini yeterli görmüştür.

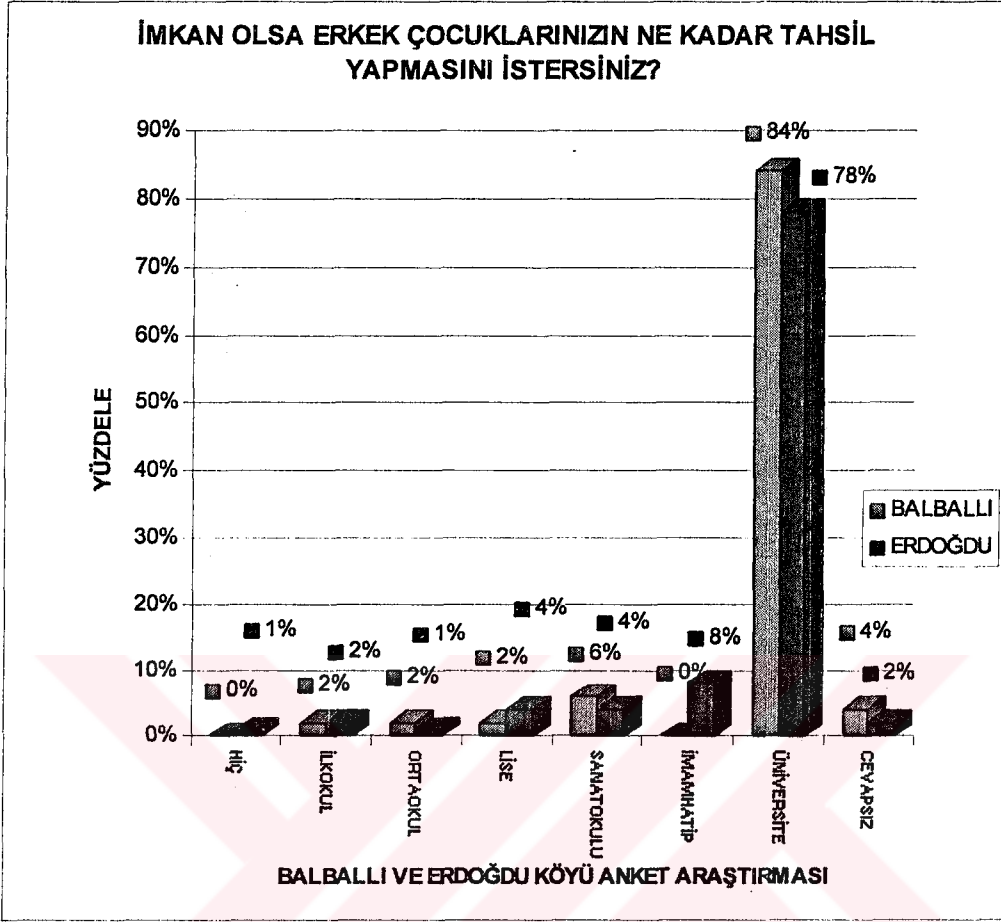
Kız çocuklarının tahsili için yine üniversite öğrenimi % 80 ile Balballı'da % 57 ile Erdoğdu'da en çok istenen okuldur. İlkokul öğrenimi Balballı'da, % 4 ile Erdoğdu'da %7 ile istenmektedir. Her iki köyde de erkek çocuklarına göre daha fazla ilkokul öğrenimi istenmesinin nedeni ise, kızların, ev hanımı olarak hayatlarını sürdürmeleri gerektiğine dair inançlarıdır. balballı % 2 ile düz lise, % 2 ile sanat okulu, % 4 ile imam hatip lisesi öğrenimi istemektedir. Erdoğdu velisi ise, % 1 ortaokul, % 6 düz lise, % 22'de imam hatip lisesi öğrenimi arzulamaktadır (Bkz. Tablo 1.6). Çıkan dikkat çekici sonuç; Erdoğdu erkek çocukları ve özellikle kız çocukları için üniversiteden sonra en çok imam hatip tahsili istemeleridir. Hatta anket esnasında bazı, kızları için üniversite şikkını işaretleten velilerin idealinin kızının üniversite okuması olduğunu fakat, üniversitelerde devam edegelen, başörtüsü ile derse alınmama probleminin halledilmemesi halinde, imam hatipe kadar okutacağını özellikle belirtmesi, üzerinde durulması gereken bir konudur. Velilerin bu sözleri, daha önce zikredilen idarecilerin halktan kopukluğunu anlatan bir olaydır.

Balballı velisi % 2 'de olsa kızını sanat okuluna göndermek isterken Erdoğdu'da ise kızını az yada çok her okula göndermek isterken velilerden hiçbir sanat okulunu tercih etmemiştir.

5.5. Mesleki Durum

İleride daha etraflı göreceğimiz gibi, iki köyün önemli bir bölümü çiftçilikle uğraşmaktadır. Çiftçilik en büyük geçim kaynağıdır. Erdoğdu'da ikinci sırayı esnaflar alırken, hemen ardından serbest meslek erbabı gelir. Balballı'ya nazaran burada ticaret daha canlıdır. Bu ise daha çok merkez köy olmasından kaynaklanan bir durumdur. Balballı dahil civar köyler ihtiyaçlarını buradan temin ederler.

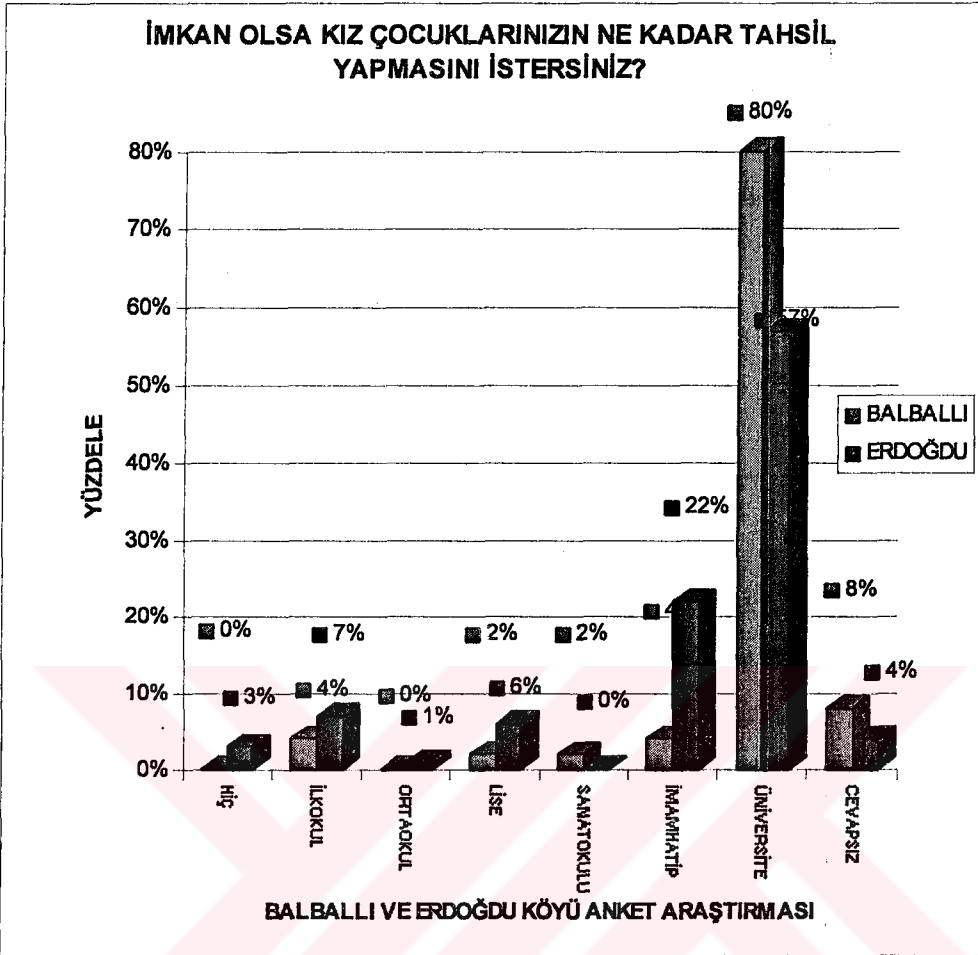
Tablo 1.5 Erkek çocukların tahsil tercihi

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HİÇ	0	0%
İLKOKUL	1	2%
ORTAOKUL	1	2%
LİSE	4	2%
SANATOKULU	3	6%
İMAMHATİP	0	0%
ÜNİVERSİTE	42	84%
CEVAPSIZ	2	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HİÇ	1	1%
İLKOKUL	2	2%
ORTAOKUL	1	1%
LİSE	4	4%
SANATOKULU	3	4%
İMAMHATİP	7	8%
ÜNİVERSİTE	70	78%
CEVAPSIZ	2	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 1.6 Kız çocukların tahsil tercihi

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HİÇ	0	0%
İLKOKUL	2	4%
ORTAOKUL	0	0%
LİSE	1	2%
SANATOKULU	1	2%
İMAMHATİP	2	4%
ÜNİVERSİTE	40	80%
CEVAPSİZ	4	8%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HİÇ	3	3%
İLKOKUL	6	7%
ORTAOKUL	1	1%
LİSE	5	6%
SANATOKULU	0	0%
İMAMHATİP	20	22%
ÜNİVERSİTE	51	57%
CEVAPSİZ	4	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Serbest meslek erbabı, iki yöyde de aynı orandadır (Bkz. Tablo 1.7). Erdoğdu da imalathane ve atölyelerin çokluğu bu durumun ortaya çıkışında önemliyken, Balballı da ilçe ve şehirde çalışan serbest meslek erbabını fazlalığı ile sosyal ve iktisadi mobilitenin de nisbetini verir. Zira daha öncede belirttiğimiz gibi Balballı'da çalışılacak serbest meslek alanı yoktur. Bunun yanında Erdoğdu insanı da ilçede ve şehirde serbest mesleklerde çalışmaktadır. Fakat ileride de görülebileceği gibi bu alandaki hareketlilikleri daha azdır.

Erdoğdu'da % 66 ile Balballı'da % 68 ile, en büyük meslek grubunu oluşturan çiftçilerin, ileride görüleceği üzere, çocukları için bu mesleği istememesi, köyün nüfus yoğunluğu artışı ile miras yoluyla, arazi işletmelerinin parçalanarak küçülmesi (Yasa, 1969 : 34) suretiyle cazibesini kaybetmesiyle açıklanabilir. Artık toprak statü bahşeden bir fonksiyon icra etmemektedir. Zaten ileride değinileceği üzere bilhassa Erdoğdu çiftçisinin büyük bölümü çok az toprağa sahiptir.

5.6. Meslek ile İlgili Vaziyet Alışlar

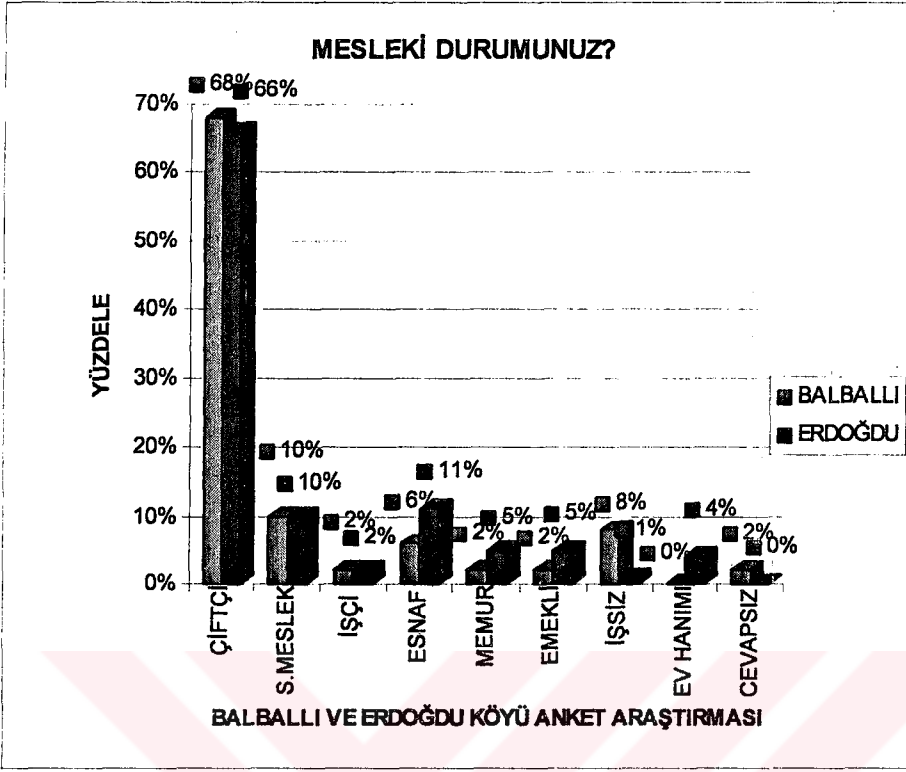
Hane reisleri umumiyetle oğullarının yada kızlarının, ileride baba mesleğini seçmesi ve bu alanda kendilerine yardımcı olmalarını isterler. Fakat araştırma sahamız içinde bulunan her iki köyün hane reisleri oğullarının yada kızlarının kendileri gibi çiftçi olmalarını istememektedirler.

Oğulları için istedikleri ilk meslek (Bkz. Tablo 1.8), Balballı'da % 26 ile, Erdoğdu'da % 34 ile ilim adamı olmalarıdır. Erdoğdu'da % 30 ile memur, % 8 ile zenaatkar ve sanayici, % 7 ile tüccar, % 3 ve % 2 ile esnaf ve çiftçi olmaları istenmektedir.

Balballı ise, oğullarının % 16 ile sanayici, % 12 ile memur, % 10 ile tüccar, % 8 ile esnaf ve % 6 ile işçi olmalarından yanadır.

Özellikle Erdoğdu'da oğullarının memur olmasını isteyenler çok fazla bir nisbettedir. . Bu da gelir düşüklüğünden ve emniyet arzusundan kaynaklanabilecek bir sabit gelir ihtiyacının sonucu olsa gerektir. Balballı'da ise ikinci sırada oğullarının sanayici olmasını arzu etmeleri komşu köye nazaran gelir durumu itibariyle daha rahat olmalarındandır, denilebilir.

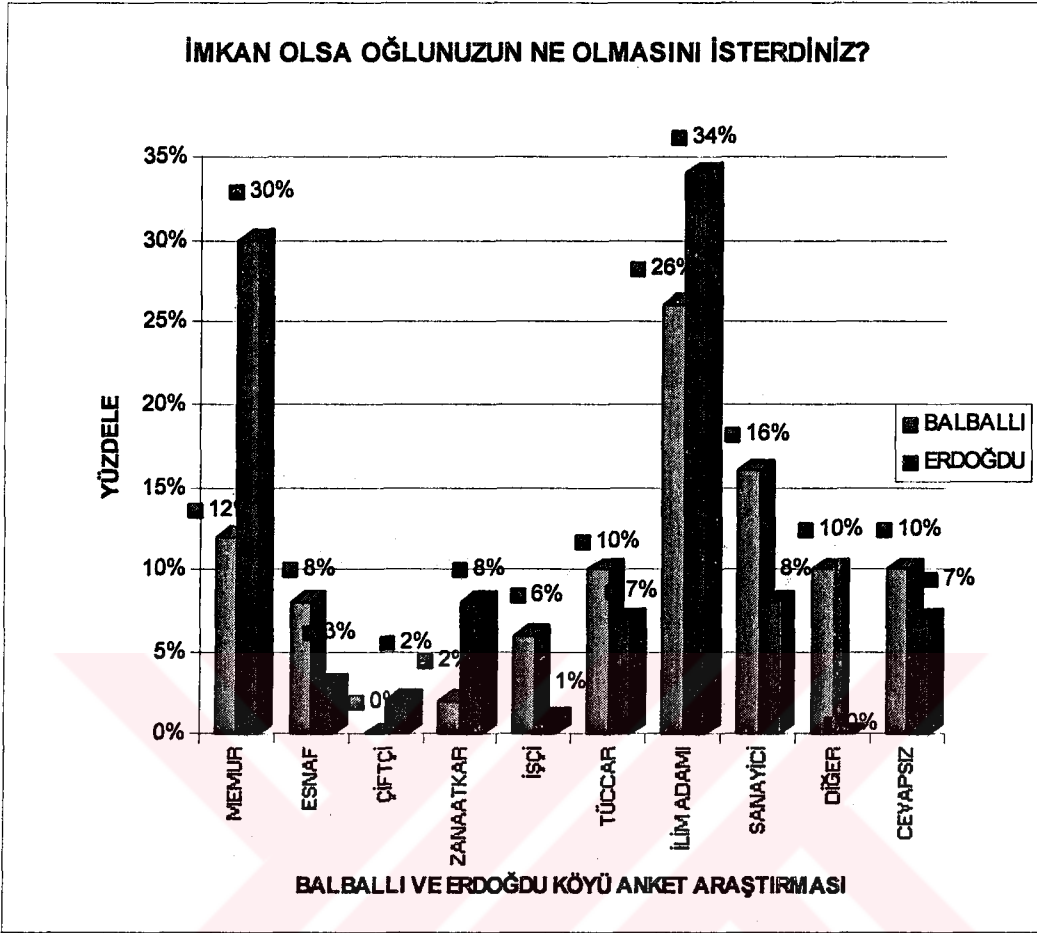
Tablo 1.7 Mesleki durum

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇİFTÇİ	34	68%
S.MESLEK	5	10%
İŞÇİ	1	2%
ESNAF	3	6%
MEMUR	1	2%
EMEKLİ	1	2%
İŞSİZ	4	8%
EV HANIMI	0	0%
CEVAPSIZ	1	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇİFTÇİ	66	66%
S.MESLEK	9	10%
İŞÇİ	2	2%
ESNAF	10	11%
MEMUR	4	5%
EMEKLİ	4	5%
İŞSİZ	1	1%
EV HANIMI	4	4%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 1.8 Erkek çocukların meslek tercihi

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MEMUR	6	12%
ESNAF	4	8%
ÇİFTÇİ	0	0%
ZANAATKAR	1	2%
İŞÇİ	3	6%
TÛCCAR	5	10%
İLİM ADAMI	13	26%
SANAYİCİ	8	16%
DİĞER	5	10%
CEVAPSİZ	5	10%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		
ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MEMUR	27	30%
ESNAF	3	3%
ÇİFTÇİ	2	2%
ZANAATKAR	7	8%
İŞÇİ	1	1%
TÛCCAR	6	7%
İLİM ADAMI	31	34%
SANAYİCİ	7	8%
DİĞER	0	0%
CEVAPSİZ	6	7%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

İki köy halkının da "İmkan olsa kızınızın ne olmasını istersiniz?" sorusuna verdikleri ilk cevap, Balballı'da % 32 ile yine ilim adamı olurken, Erdoğdu'da % 38 ile evhanımı olsun şeklindedir. İkinci meslek her iki köyde'de; % 34 Erdoğdu ve % 28 Balballı olmak üzere, "Memuriyet" istenmektedir. Zaten köy halkının gerek oğulları gerekse kızları için cazip buldukları meslek genellikle memuriyet olmuştur. Köylerin üçüncü sırada % 18 ile tercih ettikleri meslek, Balballı'da ev hanımlığı, Erdoğdu'da ise ilim adamlığı olmuştur (Bkz. Tablo 1.9).

5.7. Konuşulan Dil

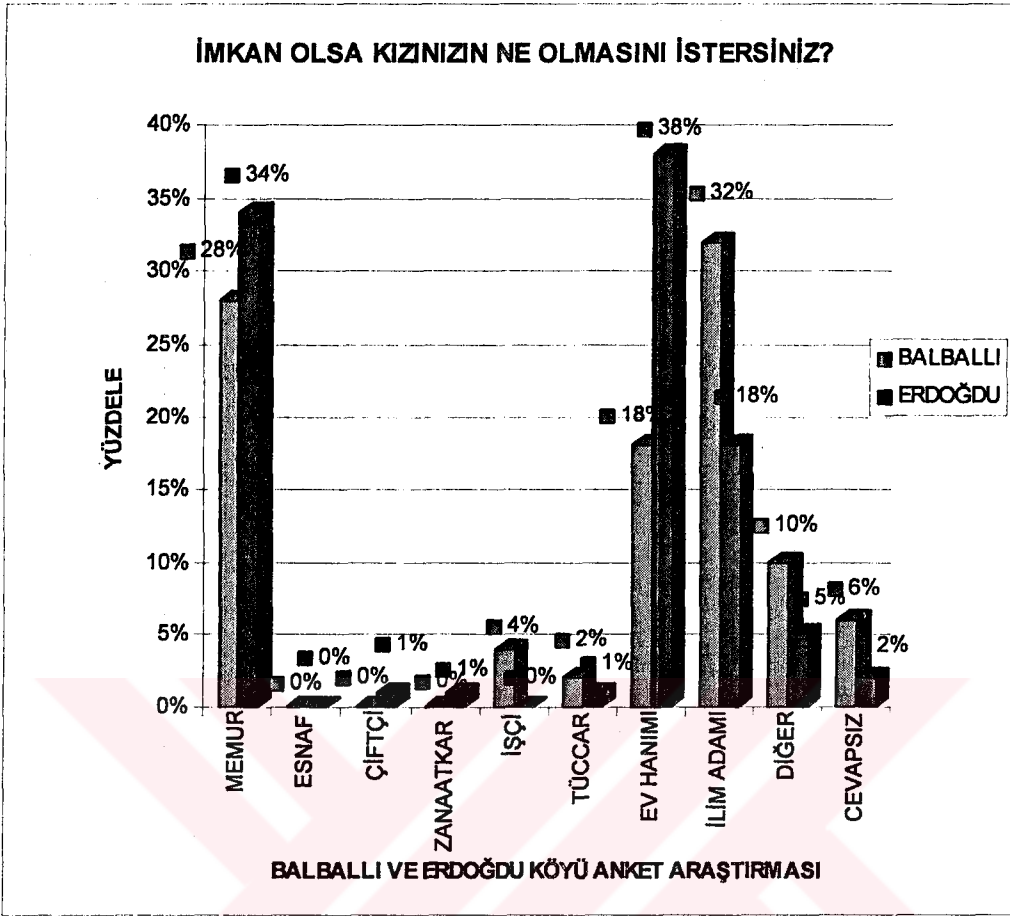
Abhazlar dillerini unutmamışlardır. Aralarında kendi dilleriyle konuşurlar. Fakat son zamanlarda Türkçe de anlamaya başlamışlardır. Dillerinden anlamayan yabancılar yanında Türkçe konuşurlar. Aile içinde ise devamlı Abhazca konuşmaya gayret ederler. Fakat televizyon, radyo ve gazete gibi iletişim vasıtaları bunu engelleyici bir unsur oluşturmaktadır. Yine de aile reisi ve otoriter olan baba, başta olmak üzere büyük aile üyeleri çocuklarına kendi dillerini öğretebilmektedirler. Abhazca (Absufe) denilen lisanları 52 harften oluşan zengin bir muhtevaya sahiptir. Çok çeşitli sesleri ihtiva eden harflerin telaffuzu ve ağız özellikleri gayet ince ve zor öğrenilebilecek bir karakterdedir.

Erdoğdu'da türkçe konuşanların oranı daha çoktur. Millî kültüre kullanılan lisan yönüyle çok daha fazla uyum sağlayabilmişlerdir. Ortak mekanlarda daha çok türkçe konuşulur. Hane içinde aile reisleri tarafından gayret gösterilmesine rağmen, Abhazları etkileyen, kitle iletişim vasıtaları yine, önleyici unsur olarak göze çarpar. Aileler bu yönüyle çocuklarına hakim olamamaktan şikayetçidirler. Kendi lisanlarını yeni nesillere aktaramamaktan duyulan kaygı büyük boyutlarda bir çatışma halinde değildir. Türkçeyi güzel kullanabilen köy halkı, lisan farklılığını önemsememekte ve onu sadece kültür unsuru olarak değerlendirmektedir.

Konuşulan Kürtçede, Doğu ve Güneydoğu Kürtçesinden farklı olarak Arapça ve Farsça kelime ve kavramlarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Herhalde bu yapının kazanılmasında, çok uzun süreler, Osmanlı Payitahtı İstanbul da kalmalarının etkisi olmuştur. Zira o zamanlar İstanbul Arapça ve Farsça kelimelerin çokça bulunduğu Osmanlıcanın en fasih ve yoğun konuşulduğu bir mekan idi.

Erdoğdu köyünü büyük nisbette oluşturan kürt nüfusun, ilk yerleşim yeri olan Kerkük-Süleymaniye'de halen yaşamakta olanlara Türkmenler aynı lisanı konuşmaktadırlar. Orada Kürtler ve Türkmenler karışmış halde bulunmaktadır.

Tablo 1.9 Kız çocukların mesleki tercihi

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MEMUR	14	28%
ESNAF	0	0%
ÇİFTÇİ	0	0%
ZANAATKAR	0	0%
İŞÇİ	2	4%
TÛCCAR	1	2%
EV HANIMI	9	18%
İLİM ADAMI	16	32%
DİĞER	5	10%
CEVAPSİZ	3	6%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		
ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MEMUR	31	34%
ESNAF	0	0%
ÇİFTÇİ	1	1%
ZANAATKAR	1	1%
İŞÇİ	0	0%
TÛCCAR	1	1%
EV HANIMI	34	38%
İLİM ADAMI	16	18%
DİĞER	4	5%
CEVAPSİZ	2	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

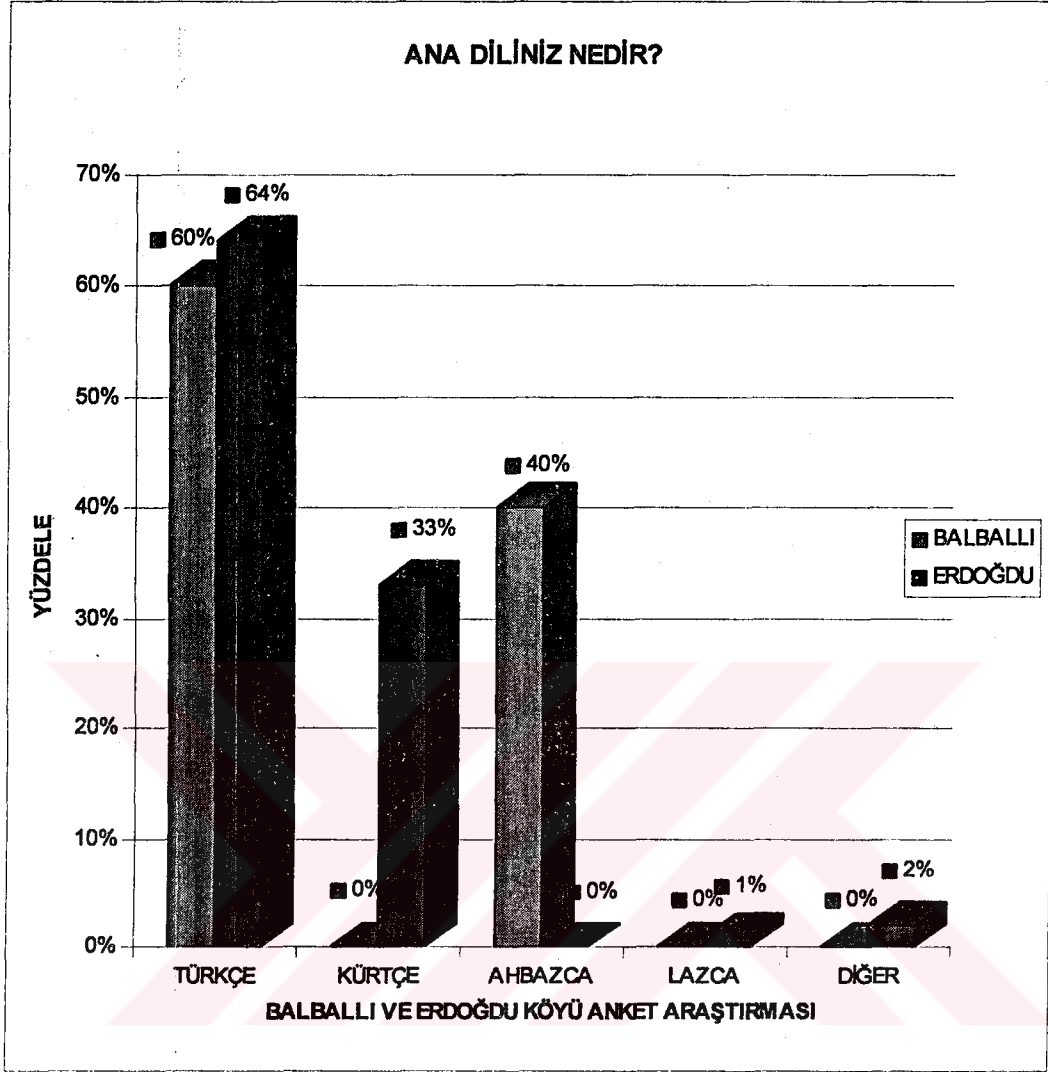
Her iki köyün "anadiliniz ve ikinci diliniz nedir? " sorularına verdikleri cevaplar dikkate alınca, Balballıların % 60 ile Erdoğanlı'nın ise % 64 ile anadil olarak, Türkçeyi benimsedikleri görülür (Bkz. Tablo 1.10 ve 1.11).

İki ayrı lisan ve geleneklere sahip iki ayrı toplumdaki oluşan köylere göre, bu nisbetler, köylerin yüksek seviyede toplumsal bütünleşme içinde olduklarını göstermektedir.

Kendi lisanına % 53 ile Balballı, % 28 ile Erdoğanlı, ikinci dil olarak bakmaktadırlar. Fakat Erdoğanlı'nın % 23 oranıyla bu soruya cevap vermesi bir çekingenlik icabı olarak görülebilir. Türkçenin ikinci dil olarak görülmesi, Erdoğanlı'da % 42, Balballı'da % 38 olarak belirlenmiştir.

Erdoğanlı'da göze çarpan bir başka husus, daha az sayıda olan muhacir ve karadenizlilerin Türkçeyi konuştuklarıdır. muhacirler için tabii olan bu durum, karadenizliler için dikkat çekicidir. Köyde ana dilinin lazca olduğunu bir kişi söylemiştir. Bu da Laz kültürünü tam anlamıyla muhafaza eden bir aileden ibaret olduğunu göstermektedir. Muhacirler içinse dil yönüyle bütünleşme meselesi olmaması tabii bir hadisedir.

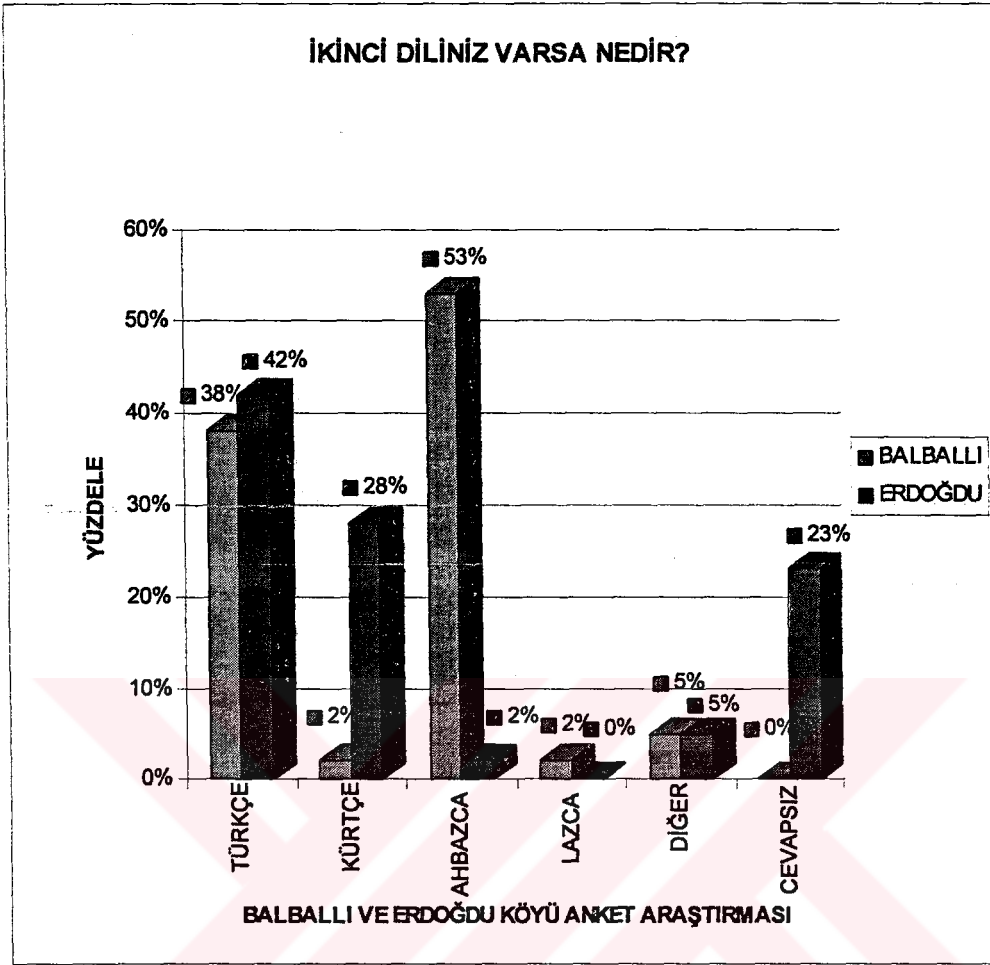
Tablo 1.10 Konuşulan ana dil

BALBALLI		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
TÜRKÇE	30	60%
KÜRTÇE	0	0%
AHBAZCA	20	40%
LAZCA	0	0%
DİĞER	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
TÜRKÇE	61	64%
KÜRTÇE	31	33%
AHBAZCA	0	0%
LAZCA	1	1%
DİĞER	2	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 1.11 Konuşulan ikinci dil

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
TÜRKÇE	22	38%
KÜRTÇE	1	2%
AHBAZCA	31	53%
LAZCA	1	2%
DİĞER	3	5%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 58		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
TÜRKÇE	37	42%
KÜRTÇE	25	28%
AHBAZCA	2	2%
LAZCA	0	0%
DİĞER	5	5%
CEVAPSIZ	21	23%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

6. İKTİSADİ DURUM

6.1. Üretim ve Gelir Dağılımı

Genel iktisadi yapı bakımından köylere bakarsak, üç ana unsur başlığı altında bir inceleme yapabiliriz. Bunlar üretim, tüketim ve pazarlama unsurları (Örnek, 1995: 132) olabilir. Tabii ki köyün bu başlıklar altında incelenebilecek üretim, tüketim ve pazarlama, faaliyetlerini oluşturan ticari imkan ve uygulamaları şehrin ticari imkan ve uygulamalarından farklı olacaktır. Bu farklı şekiller de temelde cemaat ve cemiyet yapılarının ayrılığından kaynaklanır.

Şehirleri oluşturan cemiyet yapılarının aksine köyler çok daha basit ve karmaşıklaşmamış üretim, tüketim ve pazarlama şekillerine sahiptir. Köyde üretim özellikle tarım ve hayvancılıkla yapılırken tüketim ilişkileri basit iktisadi kuralları çerçevesinde devam eder. Pazarlama imkanları, transport şebekesi, bol tabii kaynaklara sahip olabilmesi, kredi ve teçhizat gibi şehir menşeli girdileri köye erişirecek bazı mekanizmaların mevcudiyeti ile köy millî ekonomiye bağlanacaktır (Kurtkan, 1968 : 138). Diğer taraftan gerek maddi çevre gerekse gayri maddi kültür unsurlarının mevcudiyeti nisbetinde millî kültüre bağlılığının kuvveti ortaya çıkar. Millî ekonomi ve millî kültüre bağlılığı söz konusu ise o zaman köy topluluğunun "cemiyete mensup olma" şuuruna sahip olduğuna kanaat getirebiliriz. Böyle bir toplum da toplumsal bütünleşmeyi gerçekleştirebilmiştir diyebiliriz.

Sosyal bünyenin anlaşılması amacıyla daha önce köylerin kalitatif ve kantitatif hususiyetlerini genel nicelik ve nitelikleriyle belirtmeye çalışmıştık. Bundan sonra yapacağımız şey karşılaştırmalı olarak köylerin adetlerin ve örflerin tetkikiyle kültür yapısını, sosyal mevki ve statülerini, sosyal grup, müessese ve menfaat birliklerini genel yapısıyla incelemeye çalışarak tüm bunların oluşturduğu sosyal tabakalaşmayı ortaya çıkarmak olacaktır. Böylece sosyal bünyenin anlaşılabilmesiyle karşılaştırmalı bir sonuca gitmemiz sağlanacaktır.

Fakat daha önce yapmamız gereken köylerin iktisadi durumunu incelemektir. Erdoğan ve Balballı köylerinin ürün çeşitlerine göre ayrılan etkili alanlarının toplu tasnifi ve fert başına düşen "tarım geliri" çizelgesi aşağıda gösterilmiştir (Bkz. Tablo 2.1 ve Tablo 2.2).

*1995 ortalama alım fiyatlarına göre, mısır ve buğday: 13 000 TL./Kg., şeker pancarı: 2500 TL./Kg., fındık:68 000 TL./Kg. üzerinden hesaplanmıştır.

**Hesaplama yapılırken köy nüfuslarının 1990 genel nüfus sayımı sonuçlarını baz aldık. Buna göre: Erdoğan 980, Balballı 804 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 2.1 Erdoğdu ve Balballı köylerinin, yüzölçümü ve toplam ekili alanı.

	Yüzölçümü (dekar)	Ekili Alan (dekar)
Erdoğdu	3.078	2.450
Balballı	11.885	8.155
Toplam	14.963	10.605

Tablo 2.2 Erdoğdu ve Balballı köylerinin ekin çeşitlerine göre, ayrılan ekili alanlarının tasnifi ve fert başına düşen tarım geliri.

									Yem
Erdoğdu Ürün (Ton)	373 dekar 11.936 Ton	825 660	65 22.750	456 ---	877 ---	135 675 Ton	25 -	35 -	115 -
Balballı Ürün	12 dekar 384 Kg	2.150 1720 Ton	725 218.785 Ton	1033 dekar	4000 dekar	1000 dekar 4.250 Ton	46 -	33 -	- -
	Fındık								
Erdoğdu Toplam	816 Milyon	8.580 Milyon	299 Milyon	-	-	1.688 Milyon		-	-
Balballı Toplam	26 Milyon	22.360 Milyon	2.847 Milyon	-	-	10.525 Milyon		-	-
Erdoğdu Fert Başına Gelir	877.000 TL.	8.755 milyon	305.000 TL.	-	-	1.722 Milyon		-	-
Balballı Fert Başına Gelir	32.338 TL.	27.810 Milyon	3.541 Milyon	-	-	13.090 Milyon		-	-

Fert Başına Düşen Tarım Geliri :
(4 Ürün Üzerinden)

Erdoğdu Köyü: 11.660.000 TL.
Balballı Köyü : 44.475.000 TL.

Mısır, buğday, şekerparencarı ve fındık olmak üzere* en çok ekimi yapılan 4 ürün üzerinden fert başına** tarım geliri Erdoğan'da 11.660.000 TL, Balbalı'da 44.475.000 TL. düşmektedir. Görüldüğü üzere, köylerin tarım ürünlerinin büyük kısmını ihtiva eden ana kalemler itibariyle fert başına tarım gelirinde, Balbalı lehine yaklaşık dört misli gelir farkı vardır.

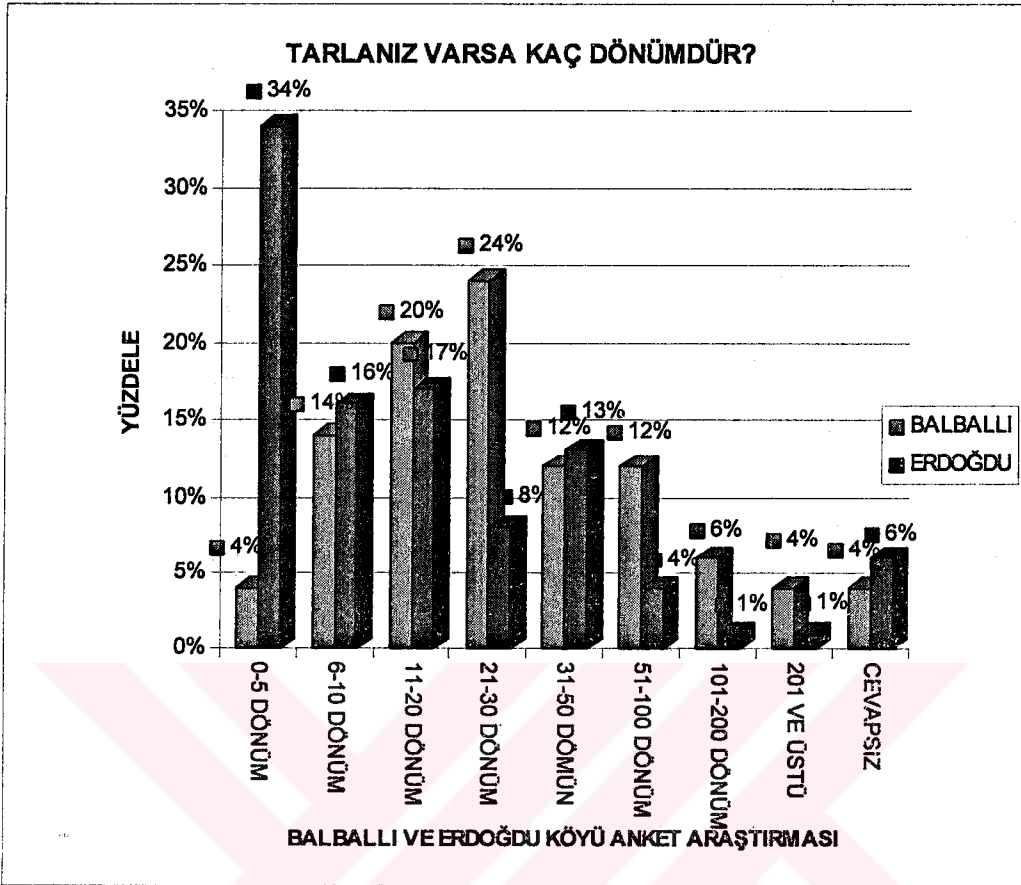
Buna karşılık, Erdoğan'nun sahip olduğu toplam ekili alan 2.450 dekardan, hesaplaması yapılan dört ürünün ekimi yapılan 942 dekar, Balbalı'nın sahip olduğu toplam ekili alan 8.155 dekardan, yine bu dört ürünün ekimi yapılan 5.112 dekar sebze ve mera sahasıdır. bu toprak miktarları bakımından da yine Balbalı lehine takriben dört katlık bir artış görülmektedir. Tarım arazisi (942/5112) Balbalı lehine 1/5 fazla olmasına rağmen fert başına gelirin Erdoğan'ya nazaran 1/4'e düşmesi Erdoğan'nun m² başına çok daha iyi verim aldığını göstermektedir. Halbuki buranın nüfusu Balbalı'dan 80 kişi fazladır. bu sonucu nüfus fazlalığının verimliliğe müsbet etkisine bağlanabileceği gibi bizi destekleyen Balbalı'nın "tarlanızın bir kısmını boş bırakmanızın nedeni?" sorusuna verdiği (önemli bir oranda) "işleyecek kimse yok" cevabı önemli olacaktır. Erdoğan'da tarım alanında çalışabilecek nüfus ekip-biçilecek alanın fazlalığı ve tarım işçisiyle çalışmak suretiyle tarlanın emameten işlenmesi verim düşüklüğünü sağlayabileceği gibi işçiyle meşguliyetin getirdiği bıkınlık hali sebebiyle bazı yerlerin boş bırakılması da bu durumun oluşmasına etkili olabilir.

6.2. Arazi Tasarruf Sistemi

Arazi tasarruf sistemi, zirai sahada insanlar arası ilişkileri düzenleyerek, bir çiftçinin tasarruf statüsü yönünden sosyal yönünü tayin eder. İki köyde de 500 dönümden yukarı mülkü olan Balbalı'da sadece bir kişi vardır. Bunun dışında her iki köyde de toprağı olanlar, küçük mülkler sahipleri (Türkdoğan, 1977 : 114) statüsünde görünüyorlar. Erdoğan'da toprağı olan çiftçilerin 1/3'ü (0-5) dönüm arası toprağı sahipken Balbalı'da bunlar % 4'ü oluştururlar (Bkz. Tablo 2.3). Bu Erdoğan için çok dengesiz bir durumdur. Bunun dışında 20 dönüme kadar olan küçük işletmeler yönüyle köyler arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Fakat (21-30) dönüm arası, Balbalı lehine % 16 nisbetinde, yine büyük bir dengesizlik göze çarpar. (31-50) dönüm arası % 8 Balbalı lehine bir durum sözkonusudur. (101-200 ve 201 üstü) dönüm toprak sahipliğinde, her iki ayırmda da Balbalı'nın Erdoğan'ya üstünlüğü % 3'lük bir nisbete ulaşır.

Burada yüzdellik oran bakımından çok fazla farklılık olmamakla birlikte, büyük arazilerin sınıflaması sözkonusu olduğu için yine belirgin bir farklılıkla karşı karşıya

Tablo 2.3 Tarla mülkiyeti dağılımı

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
0-5 DÖNÜM	2	4%
6-10 DÖNÜM	7	14%
11-20 DÖNÜM	10	20%
21-30 DÖNÜM	12	24%
31-50 DÖMÜN	6	12%
51-100 DÖNÜM	6	12%
101-200 DÖNÜM	3	6%
201 VE ÜSTÜ	2	4%
CEVAPSIZ	2	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
0-5 DÖNÜM	31	34%
6-10 DÖNÜM	14	16%
11-20 DÖNÜM	15	17%
21-30 DÖNÜM	7	8%
31-50 DÖMÜN	12	13%
51-100 DÖNÜM	4	4%
101-200 DÖNÜM	1	1%
201 VE ÜSTÜ	1	1%
CEVAPSIZ	5	6%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

kalırız.

Bu durum, (0-100) dönüm arası küçük köylü işletmeleri olarak tasnif edilen (Türkdoğan, 1977 : 115) kısma giren köylü sınıfın, Balballı'da, % 86 Erdoğdu'da, % 92 'lik bir nisbete ulaştığını gösterir. 10 dönüme kadar toprağa sahip olabilmek bakımından, Erdoğdu'nun durumu daha da düşündürücüdür. Zira Balballı'da 10 dönüme kadar toprağa sahip olabilmek bakımından, Erdoğdu'nun durumu daha da düşündürücüdür. Zira Balballı da 10 dönüme kadar toprağa sahip olanlar % 18 iken, Erdoğdu'da bu nisbet % 50'ye varmaktadır. Yani fakirlik sınırının altına düşülmüştür.

Sonuç olarak denilebilir ki, tasarruf statüsü yönüyle Erdoğdu köylüsü, tasarruf ve refah bir yana imkansızlık içinde ve fakirlik sınırının altındadır. Bu yüzden gerek tarım işçiliği ve ortakçılık vs. ile gerekse diğer başka sahalarda, rızkını temin edebilmek gayesiyle, sahibi olduğu tarlası dışında da çalışmak durumundadır. Aksi durumda ürettiği ancak kendine yetecek, refah düzeyi artmayıp, sürekli kötü yönde değişen ülke ekonomisinden her geçen gün daha fazla etkilenecektir. Bol tabii potansiyeli ve kaynağından mahrum olması dolayısıyla milli ekonomiye bütünleşemeyecektir. Balballı 50 dönüme kadar olan araziye sahiplik bakımından % 74 orana sahiptir ve nisbeten iyi durumdadır. Küçük işletme sahipleri yinede büyük bir oranı temsil etmekte ve tasarruf statüsü yüksekliği nisbeten görülebilmektedir. Zaten diğer köyün işverenleri arasındadırlar.

6.3. Toprağın Verimi

Yöre toprağının verimi üst noktadadır. Verimli ve münbit karakteriyle ön plandadır. Bilhassa doğu bölgelerimizde rutin hale gelmiş olan toprak dinlendirme usulü (Tanyol, 1964: 51)'nin uygulanması gerekmemektedir. toprak ıslahına da gerek yoktur. Verimi arttırabilmek için bunlarla uğraşmadan mevcut taban suyunun drenajla çekilmesi ve Mudurnu çayından gereği gibi faydalanılması yeterlidir. Mudurnu çayından açılacak kanallar daha ziyade uzak yörelere su götürebilmesi bakımından önemlidir.

Erdoğdu, Balballı ve çevresinde taban suyu, 2-5 m. arasındadır. Bu yüzden Akyazi'da dahil olmak üzere, civarda yapılan evler, bazı yüksek kesimler hariç, en çok 50 cm. toprağa temel atılmaktadır ve toprağın kayma tehlikesi vardır. Mısır ve pancar kökü 50 cm'ye kadar gittiğinden bu ürünler yetiştirilmeye uygundur. Zaten bölgenin belli başlı tarım ekonomisi bu ürünlere dayanmaktadır. Bilhassa son yıllarda kavak ekimi çok hızlı bir şekilde artmaktadır. Kavak, yörede 1 metre derinliğe kadar dikilebiliyor ve taban suyundan dolayı verimli büyüme gösterebiliyor. Fakat kökü derine inemediğinden,

şiddetli rüzgara karşı dayanıksızlığı, yöredeki yetiştiriciliğin, en önemli meselesini oluşturuyor. Şiddetli rüzgara kapalı bir alan oluşturduğundan kavak telefi yaşanmışor.

İki köyünde toprak verimi konusunda şikayet ve ihtiyaçları (yukarıda bahsedilen bazı teknik gerekler dışında) olmamakla birlikte tarlaların tümünün ekilemediği görülmektedir. Bunun sebeplerini sorduğumuzda, çeşitli nedenlerden kaynaklandığını gördük. Bu nedenlerin hepsinin de etkili olduğunu belirten çeşitli beyanlar aldığımız gibi bazı köylüler de, kendileri için geçerli olanları ön plana çıkardılar.

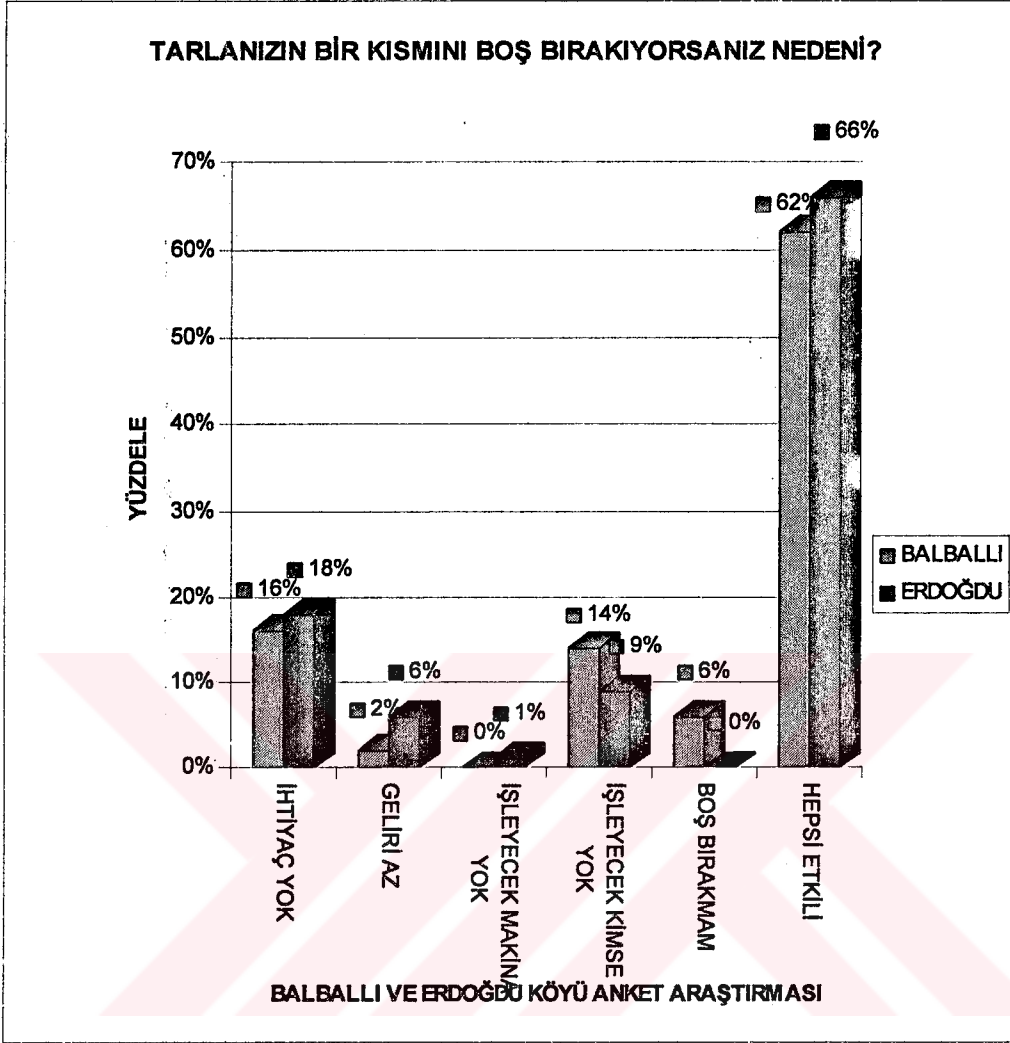
"Tarlanızın bir kısmını boş bırakıyorsanız nedeni nedir?" sorusuna iki köy arasında büyük farklar olmamakla birlikte aynı oranlarla cevaplar aldık. Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi (Bkz. Tablo 2.4) "ihtiyacım yok" (%18 - 16), "geliri az" (%12-16), "işleyecek kimse yok" (% 9-14) şıklarını işaretlemiş buna karşılık teknoloji ihtiyacını ölçemeye dönük, "işleyecek imkanım yok" (%1-0) şikkını, boş bırakma nedeni saymamışlardır. Büyük bir çoğunluk ise "Hepsi" şikkını belirterek, tarlanın boş bırakılmasında, sayılan nedenlerin hepsinin birlikte, payı olduğunu söylemişlerdir. Fakat dikkat çeken makina sıkıntısının olmamasıdır. Zira, tüm takımlarıyla Erdoğan 41 adet, Balballı 24 adet traktör ve teçhizatına sahiptir.

6.4. Ortakçı ve Kiracılık

Türkiye'de en yaygın tasarruf biçimi olan ortakçı (yarıcı) ile kiracılık bu yörede de uygulanmaktadır. Kiracılığa icar da denmektedir. İcar, işlenecek olan tarlanın sahibine o zamanın rayicine göre, belirli bir para, bedel ödenerek, mevsimlik yada yıllık olarak kiralanma işlemidir. Ortakçılık da ise, işlenecek tarla sahibi ile işletici, masrafları ve sonrasında ekini yarı yarıya bölüşerek bir kar-zarar ortaklığı yaparlar. Bu metod, her hangi bir kuraklık sonucu, iki tarafıda mağdur etmemesi bakımından daha faydalıdır.

"Tarlınızda yada başka tarlada ortakçı ve icar işi yaparmısınız?" sorusunun altına birçok şık konulmuştur. Soruya verilen cevaplardan oluşan grafik aşağıdadır (Bkz. Tablo 2.5). Tarlasını kendi eken ve başka tarlada iş yapmayanlar Erdoğan'da %2 Balballı da % 6 arasında, yine başka tarlada hem icar hem de ortakçılık yapanlar ise Erdoğan da % 8, Balballı da % 12 oranıyla görülmektedir. Dikkat çeken ise, ayrı ayrı tarlasını ortakçıya yada icara vermek isteyenler başka tarlada ortakçılık ya da icara vermek isteyenlerden daha fazla çıkmasıdır. Bu istek, Erdoğan'da nisbeten az olmasına karşılık, yine de diğerine göre belirgindir. Zira tarlanın boş bırakılmasının nedenleri olan ve köylünün kendisinden değil de tarım rejiminin hatalarından kaynaklanan, zikredilen bir çok

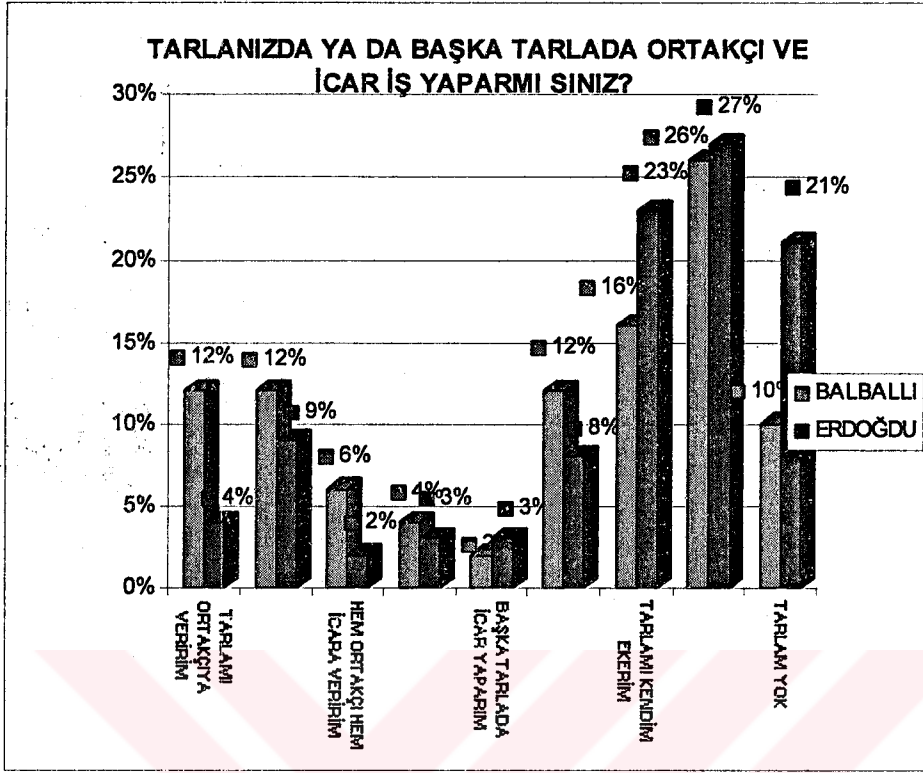
Tablo 2.4 Tarlanın boş bırakılma nedenleri

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
İHTİYAÇ YOK	8	16%
GELİRİ AZ	1	2%
İŞLEYECEK MAKİNA YOK	0	0%
İŞLEYECEK KİMSE YOK	7	14%
BOŞ BIRAKMAM	3	6%
HEPSİ ETKİLİ	31	62%
TOPLAM KİŞİ SAYISI	50	

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
İHTİYAÇ YOK	16	18%
GELİRİ AZ	5	6%
İŞLEYECEK MAKİNA YOK	1	1%
İŞLEYECEK KİMSE YOK	8	9%
BOŞ BIRAKMAM	0	0%
HEPSİ ETKİLİ	60	66%
TOPLAM KİŞİ SAYISI	90	

Tablo 2.5 Ortakçı ve icar şeklinde işletme tercihleri

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
TARLAMI ORTAKÇIYA VERİRİM	6	12%
TARLAMI İCARA VERİRİM	6	12%
HEM ORTAKÇI HEM İCARA VERİRİM	3	6%
BAŞKA TARLADA ORTAKÇILIK YAPARIM	2	4%
BAŞKA TARLADA İCAR YAPARIM	1	2%
BAŞKA TARLADA HEM İCAR HEM ORTAKÇILIK YAPARIM	6	12%
TARLAMI KENDİM EKERİM	8	16%
BAŞKA TARLADA İŞ YAPMAM	13	26%
TARLAM YOK	5	10%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		
ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
TARLAMI ORTAKÇIYA VERİRİM	4	4%
TARLAMI İCARA VERİRİM	8	9%
HEM ORTAKÇI HEM İCARA VERİRİM	1	2%
BAŞKA TARLADA ORTAKÇILIK YAPARIM	3	3%
BAŞKA TARLADA İCAR YAPARIM	3	3%
BAŞKA TARLADA HEM İCAR HEM ORTAKÇILIK YAPARIM	7	8%
TARLAMI KENDİM EKERİM	21	23%
BAŞKA TARLADA İŞ YAPMAM	24	27%
TARLAM YOK	19	21%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

eksiklikler, köylü de bir bezginlik doğurmuştur. Bu yüzden köylü tarla işletmektense, kendi tarlasının ortakçı yada icarla işletilmesinden yanadır.

6.5. Hayvancılık

Köklü gelenek ve kültürlerinde devamlı hayvancılıkla geçimlerini sağlamış, yarı göçebe Bedirhan Aşiretine, mensup köyler ve Abhaz göçmenler, Erdoğdu ve Balballı köylerinin asıl yapısını oluşturmaktadırlar. Geçmişlerinde küçük ve büyükbaş hayvanlara sahip Erdoğdu ile özellikle At yetiştiriciliği ve eğitimi ile ün yapmış Abhazlar artık bu geleneklerini terketmek üzeredirler.

Ankette tek tek yazmaları istenilen, "kaç tane ineğiniz var?" sorusuna verilen "hiç ineğim yok" cevabı, gelenek dikkate alındığında, çok yüksek çıkmıştır (Bkz. Tablo 2.6). Hiç inek sahibi olmayanların nisbeti Erdoğdu da % 35, Balballı da % 22'dir. Bir ineğe sahip olanlar Erdoğdu da % 23, Balballı da % 14, iki ineğe sahip olanlar Erdoğdu da % 21, Balballı da % 26, üç ineğe sahip olanlar Erdoğdu'da % 6, Balballı da ise % 18 çıkmıştır. Buraya kadar (1'den 3'e kadar), sahip olunan inek sayısında aşağıdan yukarıya doğru yüzde itibariyle, Balballı lehine artış görülmektedir. 5 ve üstünü gösteren inek sayısı ise her iki köyde % 8'lik bir oranı bulmaktadır.

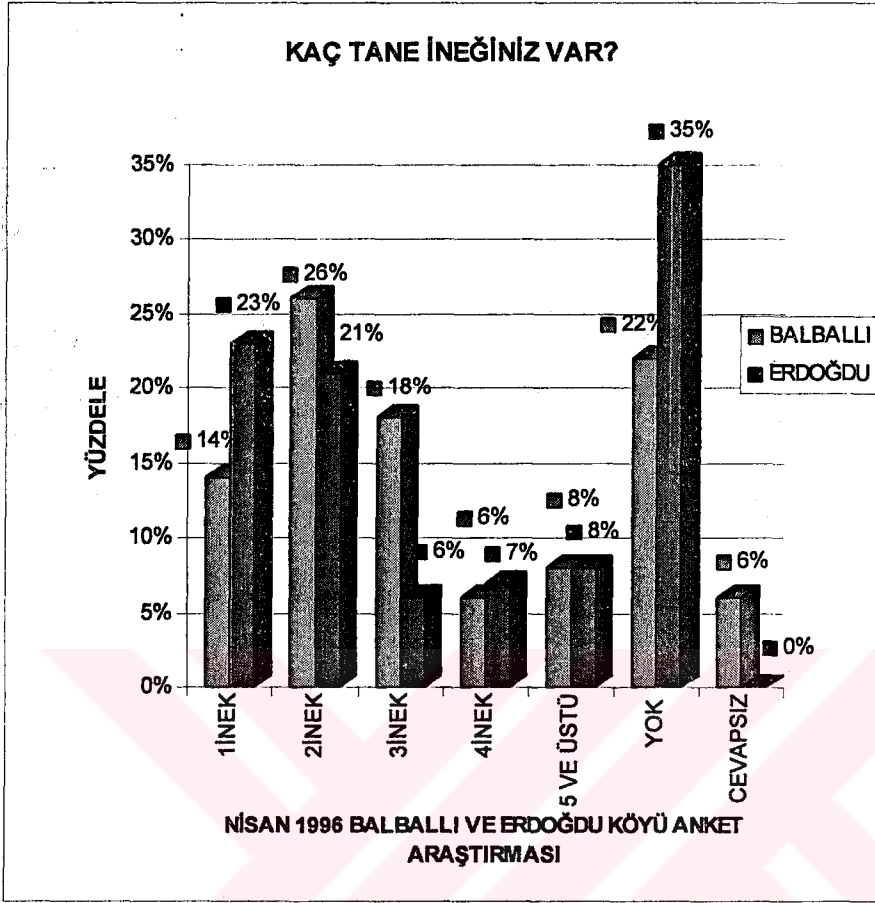
Anket verileri dikkate alındığında, fert başına düşen ortalama inek sayısı, Erdoğdu'da 1.47, Balballı'da 1.84 olarak çıkmaktadır. Bu sonuçta da görüldüğü gibi aileler kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar inek beslemektedir. Ayrıca yaygın olarak yine aile ihtiyacını karşılayacak nisbette kümes hayvanı tavuk, yetiştirilmektedir.

Erdoğdu'ya ait olan meranın büyük kısmı otoban için kullanılarak, hayvancılığa menfi tesiri olmuştur. Balballı da faaliyet gösteren üç adet tavuk çiftliğinin eski usullerle işletildiği ve verimin çok düşük gerçekleştiği daha önce belirtilmişti.

6.6. Yevmiyecilik (Tarım İşçiliği)

Gündelikçiler de denilen yevmiyeciler rayice göre gündelik, haftalık veya aylık alırlar. (Türkdoğan, 1977 : 116). Fakat ücretleri günlük hesaba vurularak ödenir. Ücret ödemeleri her iki tarafın rızası, ihtiyaç ve istekleri çerçevesinde gerçekleşir.

Tablo 2.6 İnek mülkiyeti dağılımı

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
1 İNEK	7	14%
2 İNEK	13	26%
3 İNEK	9	18%
4 İNEK	6	6%
5 VE ÜSTÜ	8	8%
YOK	11	22%
CEVAPSIZ	3	6%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
1 İNEK	21	23%
2 İNEK	19	21%
3 İNEK	5	6%
4 İNEK	6	7%
5 VE ÜSTÜ	7	8%
YOK	32	35%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Araştırma sahamıza giren köylere "yevmiye işi yaparmısınız?" diye sorduk. Anketin bu sorusuna verilen cevaplar, şimdiye kadar ortaya koyduğumuz ve iki köy arasındaki işçi-işveren ilişkisini doğrular nitelikte olmuştur (Bkz. Tablo 2.7). Bu soruya Balballı köyü hane reisleri, sadece % 6, nisbetinde 'evet' cevabı verirken, aynı soruya belirgin bir fark yüzdesiyle % 36 nisbetinde 'evet' karşılığını vermiştir. 'Hayır ' cevabı verenler, Erdoğdu'da % 65 iken, Balballıda % 94 olmuştur.

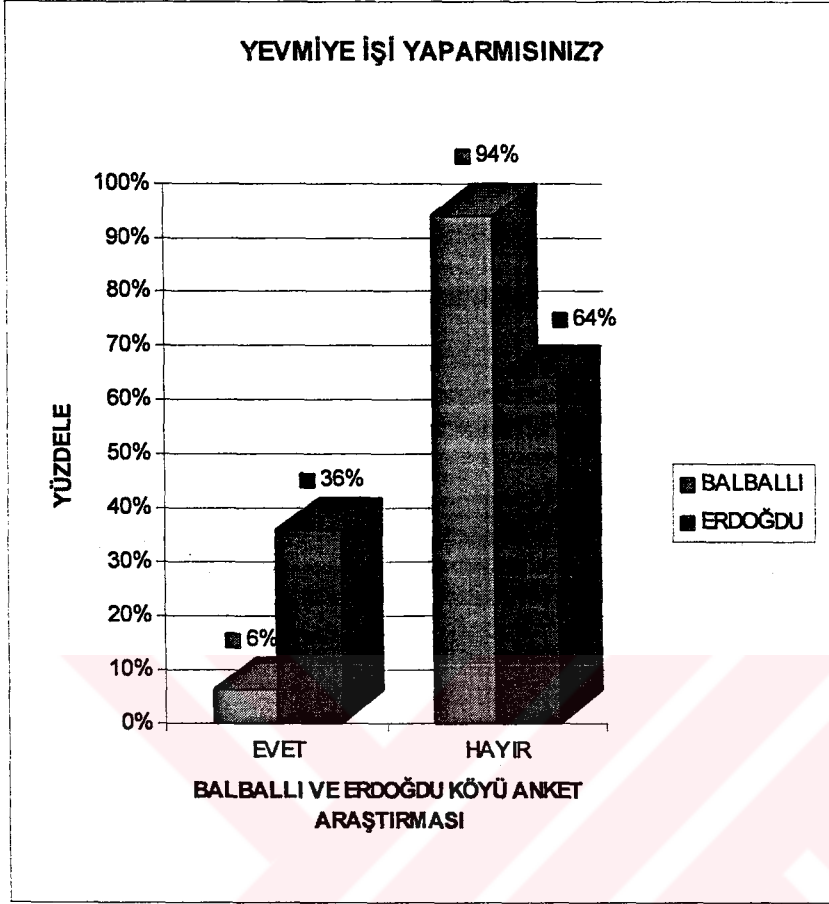
Erdoğdu halkı, gerek tarım arazisi azlığı ve nüfus fazlalığı gerekse diğer iktisadi şartların bozukluğu dolayısıyla yevmiyecilik yapma mecburiyetindedir. Balballı hem arazi bolluğu hem de genç nüfusun azlığı suretiyle, işgücü eksikliğinden komşusundan işçi talep etmektedir.

6.7. Gelir Durumu

Yerleşim birimlerinin genel iktisadi durumunu ve refah seviyesi veren, "fert başına düşen millî gelir" önemli bir göstergedir. Daha önce belirtilen "fert başına düşen tarım geliri" nisbeti, yıllık olarak Erdoğdu da, 11.660.000 TL., Balballı da 44.475.000 TL. idi. Buradan hareketle fert başına düşen aylık tarım geliri Erdoğdu da 971.000 TL. Balballı da 3.706.000 TL. olmaktadır. köylerin beş kişilik ailelerden oluştuğunu farz edersek, aile başına aylık tarım geliri ortalaması Erdoğdu'da 4.855.000 TL., Balballı'da 18.530.000 TL. düşmektedir. tarım geliri, aileye gelinceye kadar, hesaplanan birim sayısı azaldıkça köylere göre aradaki oran farkı gittikçe artmaktadır. Yani köyler arasındaki gelir durumu dengesizliği, Balballı heline azalmakta, Erdoğdu aleyhine artmaktadır. Fakat bu kıstas, genel durum ile alakalıdır. Zira günlük hayatta fert başına böyle bir dağılım gerçekleşmez. Yapılan umumi bir fikir vermektan öteye geçemez. Böylece köylerin gelir durumu yönüyle farkını, daha iyi anlamak sağlanmış olacaktır.

Ankette "aile olarak yıllık geliriniz ne kadardır?" sorusu sorulmuş ve yüzlük bir derecelenme ile gelir farkı aralığı şık olarak verilmiştir. Müşahhas manada en alt kademe diyebilececek 0-100 milyon yıllık gelire sahip aile Balballı'da % 20, iken Erdoğdu'da % 43 gibi yüksek bir rakama ulaşmaktadır. 101-200 diliminde gelire sahip aile, Balballı da % 22, Erdoğdu'da % 20, 201-300 diliminde aile Balballı da % 12, Erdoğdu'da % 16 olmuştur. 301 milyon ve yukarısı gelire sahip olan aile nisbeti ise Balballı'da % 12, Erdoğdu'da ise % 8 çıkmıştır. Gelir düzensizliği bakımından, Balballı % 32 ile, % 12 nisbete sahip Erdoğdu'dan çok farklı görünmektedir (Bkz. Tablo 2.8).

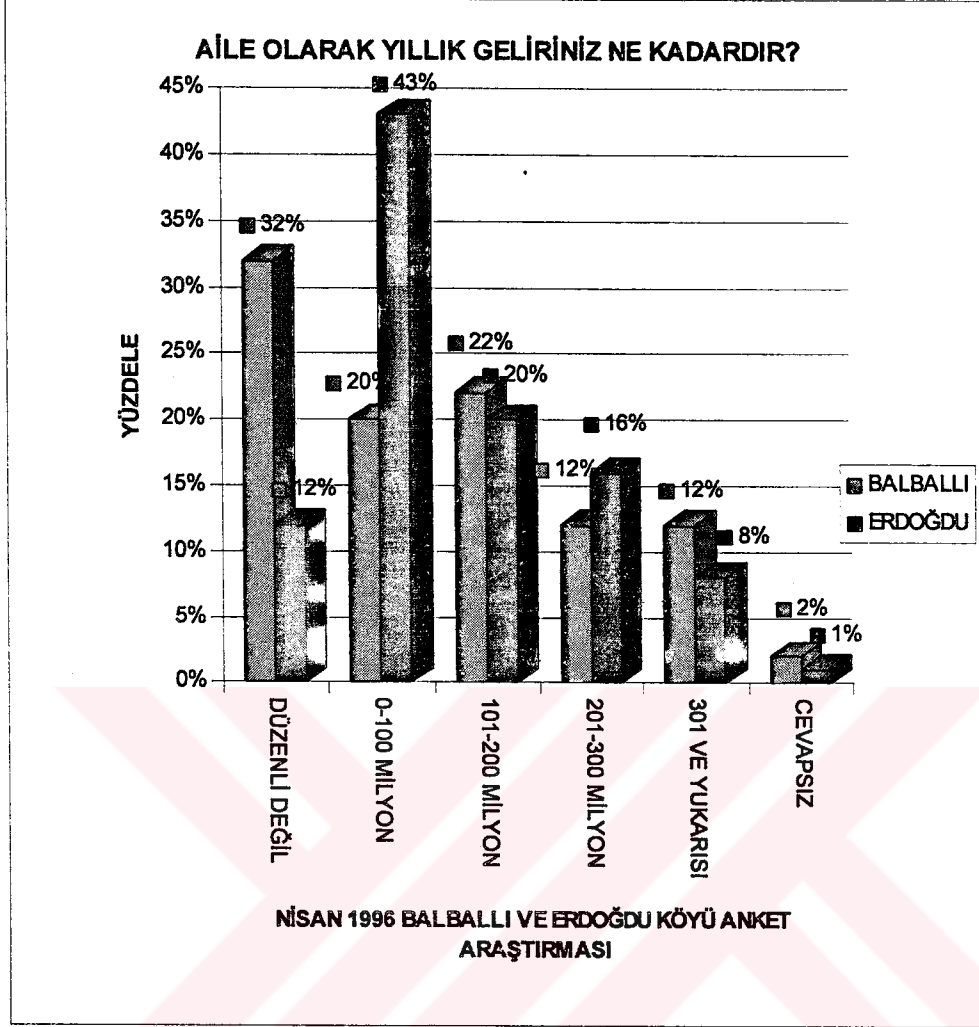
Tablo 2.7 Yevmiyecilik yapma nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	3	6%
HAYIR	47	94%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	32	36%
HAYIR	58	64%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 2.8 Aile olarak yıllık gelir durumu

BALBALLI		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
DÜZENLİ DEĞİL	16	32%
0-100 MİLYON	10	20%
101-200 MİLYON	11	22%
201-300 MİLYON	6	12%
301 VE YUKARISI	6	12%
CEVAPSIZ	1	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
DÜZENLİ DEĞİL	11	12%
0-100 MİLYON	39	43%
101-200 MİLYON	18	20%
201-300 MİLYON	14	16%
301 VE YUKARISI	7	8%
CEVAPSIZ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

6.8. İktisadî Tavrı Alışlar

İktisadî tavrı ve tutumlardan önce köylünün, ürününü satışı ve pazarlama usulleri ile köy dışından nereden alış - veriş yaptığının bilinmesi gerekmektedir. Mevcut halin teşhisi yapıldıktan sonra, köylünün değişik iktisadi tavrı alış ve tutumlarını değerlendirmekte fayda var.

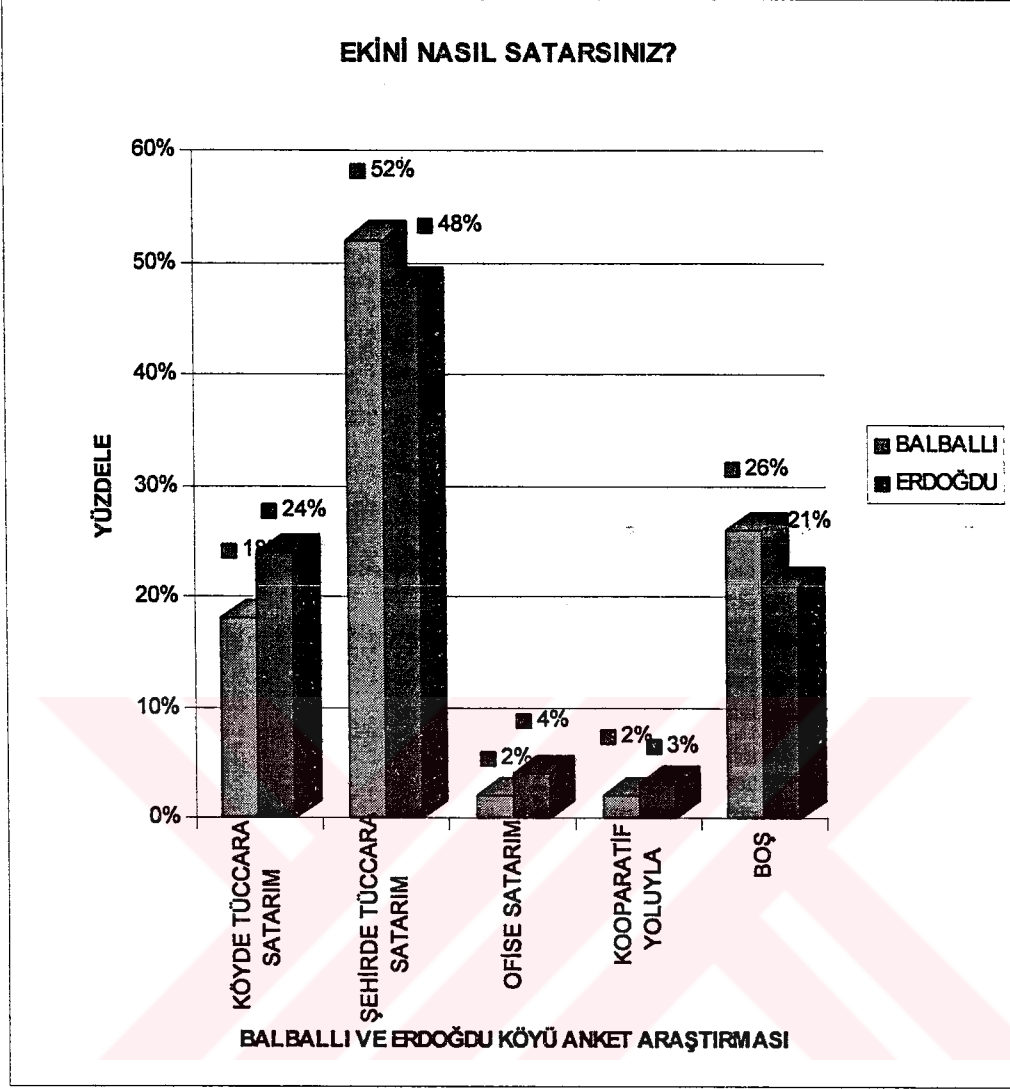
Mevcut durum itibarıyla her iki köyün çiftçisi de ürettiği ekini nasıl satması gerektiği hakkında, tam bir bilgi ve şuur düzeyine erişmemiştir. İleride görüleceği gibi, kooperatifi ve kooperatifleşmeyi yarıdan fazla bir ekseriyetle (her ne kadar bu oran büyük çoğunluğu bulmasa bile), yararlı bulan köylüler, olumlu sayılabilecek bu zihniyeti hayata geçirmemektedirler. Zira Akyazı'da faaliyet gösteren ve çevre köylerden üye kabul eden kooperatife üye olanlar son derece azdır. Bunlar bize, iktisadî şuur durumunun zayıflığını göstermektedir. Köylünün, cemiyet ve şehirleşme haline geçişi sağlayacak, şehir menşeli girdiler içinde sayılabilecek kooperatifleşme mecburiyetini kavraması gerekmektedir.

"Ekininizi nasıl satarsınız?" sorusuna alınan karşılık, sadece % 3 ile Erdoğdu, % 2 ile Balballı köylüsü tarafından "kooperatif yoluyla satırım" cevabı olmuştur (Bkz. Tablo 2.9). Görülen odur ki birkaç köy birlikte de olsa, kendi iktisadî menfaat birliklerini ve ziraî istihsal kooperatiflerini (A.K. S, 158) kuramamışlardır. Bu ise köyün oluşturması gereken ilk kooperatif tipidir. Bundan sonrasında ise ihtisaslaşarak, ziraî hammaddelerin işlenmesi ve mamül madde haline getirilmesi ve mamül maddelerin sürümü ile iştilgal eden satış kooperatifleri (Bkz. A.K., s, 156-161) kurulması sağlanabilirdir. Tüm köylerimizde daha ziraî istihsal kooperatifi kurabilmiş değiliz. Bunun her iki köy için de çevre köylerle birlikte kurulması bir mecburiyet haline gelmiştir.

Kooperatif ve ve kooperatifleşme şuurı eksikliği yanında, ekinini şehirde tüccara satanlara rağmen, köyde tüccara satanların oranı dikkat çekmektedir. Erdoğdu'da % 24, Balballı'da % 18 çiftçi ekinini şehir piyasasına sunma pazarlama imkanını kullanamamaktadır. Halbuki Sakarya ve ondan daha yakın konumda bulunan ilçesi Akyazı ile köyler iyi bir yol şebekesiyle birbirine bağlanmıştır. Her iki köyde E-5 üzerinden gidilerek Sakarya'ya araba yada otobüs ile yarım saatte ulaşabilmektedir. Ayrıca köylerin hemen yanından E-5'e paralel Otoyol İstanbul ve Ankara ile bağlantılıdır.

Ekinini, duyulan güvensizlik ve birkaç senedir alım yapmaması sonucu ofise satabilecek

Tablo 2.9 Ekinin satış durumu

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
KÖYDE TÜCCARA SATARIM	9	18%
ŞEHİRDE TÜCCARA SATARIM	26	52%
OFİSE SATARIM	1	2%
KOOPARATİF YOLUYLA	1	2%
BOŞ	13	26%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
KÖYDE TÜCCARA SATARIM	22	24%
ŞEHİRDE TÜCCARA SATARIM	44	48%
OFİSE SATARIM	4	4%
KOOPARATİF YOLUYLA	3	3%
BOŞ	19	21%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

olanlar Erdoğdu da % 4, Balballı da % 2 seviyesindedir. bunun yanındahiç fikri olmayan, çekinen yada cevabı gereksiz bulan önemli oranda köylü Erdoğdu'da % 21, Balballı'da ise % 26 çıkmıştır. Köyde tüccara satırım cevabını verenler, Erdoğdu'da % 24 Balballı'da % 18 olmuştur. Buna göre, millî piyasa ile bağ kurabilmesi yönüyle Erdoğdu diğerine nisbeten daha iyi ve ümit verici durumdadır.

6.8.1. İhtiyaç Temini ve Tüketim

"İhtiyaçlarınızı köy dışından en çok nereden temin edersiniz?" sorusuna "şehirden" cevabını verenler (Bkz. Tablo 2.10) Erdoğdu'da % 18, Balballı da % 40 seviyesindedir. Tüketim ekonomisi yönüyle Balballı, diğerinden önemli bir farkla şehirle temasta olduğu görülmektedir. Zaten günlük şehir-köy trafiği bakımından, çeşitli ihtiyaç ve meslekler gereği Balballı daha yoğundur. Her iki köyün ilçeye olan, tüketim ve ihtiyaç karşılaması faaliyeti Balballı'nın, Erdoğdu'ya nisbetle az olmasına rağmen (%52-%80) ilk sırada gerçekleşmektedir.

İki köy arasında tüketim ilişkisi, birdini diğerine üstün kılacak nitelikte değildir. Erdoğdu Balballı'dan ihtiyaçlarını temin etmemesine (%0) rağmen, Erdoğdu'nun merkez-köy olması karakteri yüzünden olsa gerek diğerinin buradan az da olsa (%2) ihtiyacını karşıladığını söyleyebiliriz.

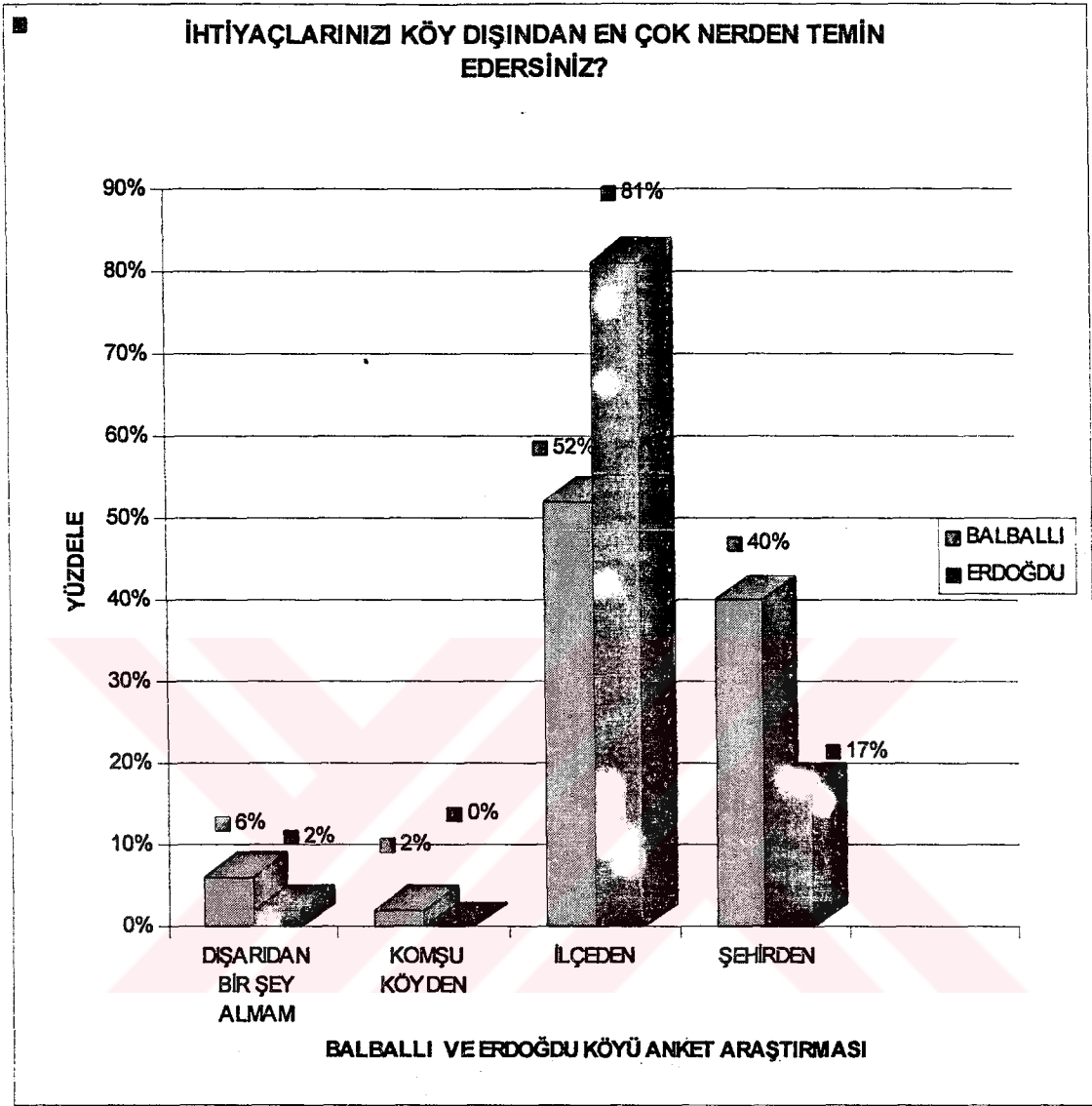
Bunun bir sebebi de, haftada bir defa pazar kurulması olmalıdır. dışarıdan bir şey alma ihtiyacını hissetmeyenler yine bu nedenlerden ötürü. Erdoğdu'da % 2 iken, dışarıya daha bağımlı Balballı'da % 6 'ya ulaşmaktadır.

6.8.2. Kooperatif Üyeliği

Erdoğdu'nun piyasa ile irtibat kurabilme kabiliyetinin diğerine nazaran daha iyi ve ümit verici olduğunu belirtmiştik. Kooperatif üyeliği itibariyle, Erdoğdu'nun nispeten müsbet bir yapı arzettiğini de söyleyebiliriz. Fakat her iki köyün, genel iktisadi zihniyetine uygunlukla, kooperatif üyeliğinin azlığı, yine önümüze olumsuz tablo çıkarıyor. Zira kooperatife üye olanlar Erdoğdu da % 24, Balballı da % 18'dir. Üye olmayanlar % 68'e % 76 gibi büyük bir oranı vermektedir. Cevap vermeyenlerin ise kooperatifleşme konusunda hassasiyetlerinin olamayabileceğini söyleyebiliriz (Bkz. Tablo 2.11).

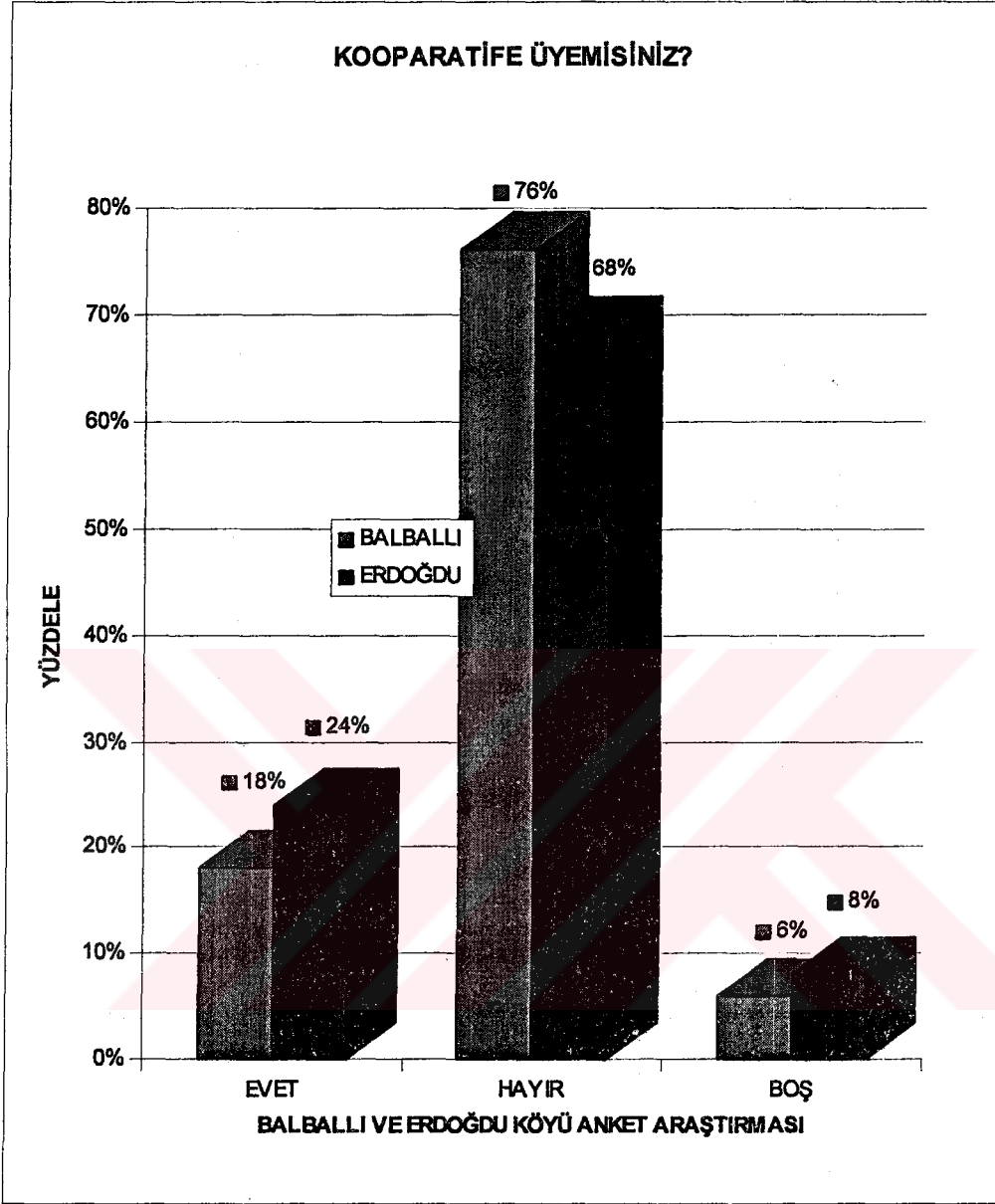
Tablo 2.10 Köy dışından ihtiyacın temini durumu

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
DİŞARIDAN BİR ŞEY ALMAM	3	6%
KOMŞU KÖYDEN	1	2%
İLÇEDEN	27	52%
ŞEHİRDEN	20	40%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
DİŞARIDAN BİR ŞEY ALMAM	2	2%
KOMŞU KÖYDEN	0	0%
İLÇEDEN	73	81%
ŞEHİRDEN	15	17%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 2.11 Kooperatife üyelik nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	9	18%
HAYIR	38	76%
BOŞ	3	6%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	22	24%
HAYIR	61	68%
BOŞ	7	8%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

6.8.3. Kooperatifleşme ve Faydası

"Sizce kooperatif yararlı mıdır?" sorusu ile bu konudaki tavır alışları ölçmeye çalıştık (Bkz. Tablo 2.12). Zihniyeti öğrenebileceğimiz bu soruya verilecek cevaplarla, tatbikatta ki davranış ve tutumların uyuşup uyuşmadığı denenecekti. Çıkan sonuçlar, icraat olarak diğer köyden müsbet anlamda nisbeten farklılığıyla belirlenen Erdoğan'unun, zihniyet itibariyle ters yönde olduğu yönündeydi. Zira kooperatif üyesi çiftçinin diğerine nisbetle önde olduğu Erdoğan'da, kooperatifin yararlı olduğuna inananlar % 59 iken Balballı'da % 68 nisbetinde çıkmıştır. Arada önemli sayılabilecek bir fark olmamakla beraber, yukarıda belirttiğimiz kooperatif üyeliği dikkate alındığında Erdoğan aleyhine (kaba bir hesaplamayla) % 15 gerileme görülmektedir. Aynı konuda faaliyet ile zihniyet arasında böyle bir fark oluşturacak, aleyhde bir durum herhalde önemli olmalıdır.

Faaliyet ve zihniyet arasındaki bu olumsuz ilişkiyi etkileyen bir çok unsurun olduğu muhakkaktır. Fakat zihniyet aleyhine gelişebilen belli bir davranış ve yaşayış tarzını diğerlerine nisbetle en çok etkileyen şeyin manevi, dini (Ülgener, 1991: 14) unsur olduğu söylenmektedir. Bu da gelişmiş bir manevi - dini faktörün, gerekliliğini belirtmelidir.

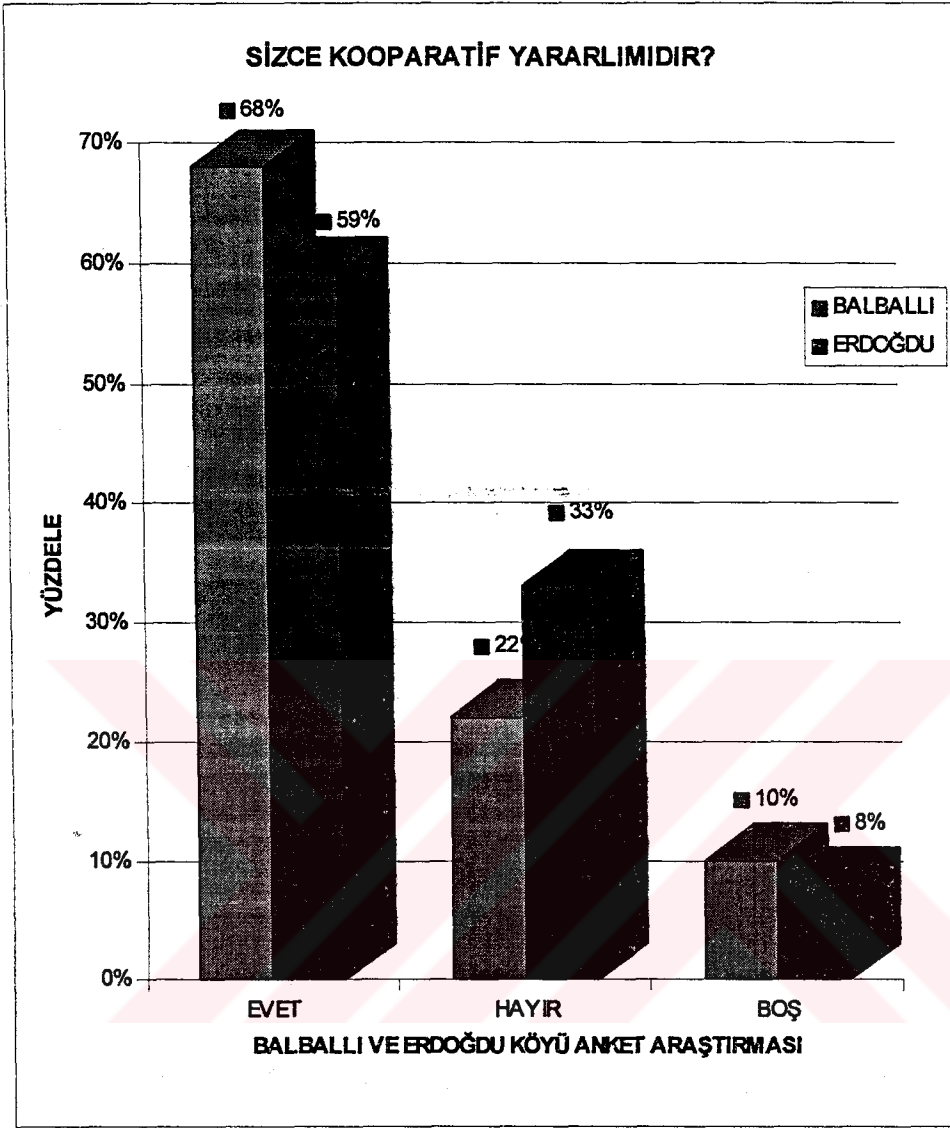
Kooperatifin yararına inanmayanlar, bu sefer Erdoğan'da % 33 ile öndeyken, Balballı da % 22'yi bulmaktadır. Yine burada dikkat çeken şey, kooperatife üyelik hususunda görüş belirtmeyenlerin % 8'e % 6 nispetini, hafif arttırarak % 10'a % 8 çıkarmasıdır.

Genel olarak, köylüyü kooperatifçiliğe hassasiyet duymamasını sağlayan saik, tatbikattaki kooperatifçiliğin tam randıman verememesinde aranmalıdır. Bu tür menfi tatbikat ve köylümüzün bu teşkilatlanmada, kendi has meziyetlerinin gözardı edilerek, bütünleştirmeci bir zihniyetle ele alınmayışı, bu tür resmi kooperasyon faaliyetlerinin tam anlamıyla sonuca ulaşmasını engelleyici bir unsur oluşturacaktır.

6.8.4. Özel Tesis İşletme ve Fabrikalara Tavır Alış

Yukarıda zikredildiği gibi resmi kooperasyon kuruluşlarında köylümüzün kendine mahsus meziyet ve faziletlerine ters birtakım teşkilatlanmalara gidilmektedir. Halbuki çiftçimiz ve köy toplumu bağımsız, hukuka saygılı ve yardımlaşarak yaşamak geleneğine sahiptir. Köyde toplu faydalanma ve sorumluluk inancı vardır. Bu karakterine uygun olarak çiftçiyi teşkilatlandırma zaten var olan meziyetlerin metodik ve

Tablo 2.12 Kooperatifleşme şuurı

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	34	68%
HAYIR	11	22%
BOŞ	5	10%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	53	59%
HAYIR	30	33%
BOŞ	7	8%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

sistematik değerlendirilmesi demek olur ve çok kolay bir iş olması gerekir.

Yukarıda söylenenleri doğrular nitelikteki sonuçlar Erdoğan ve Balballı % 95'e % 94 nisbetinde, tüm köylünün yardımlaşarak özel tesis, işletme ve fabrikalar kurması gerektiğini belirtmiştir (Bkz. Tablo 2.13). Her iki köyde de köylülerin yardımlaşarak kurabilecekleri tesis ve işletmeler ortaklaşa ve büyük bir oranla istenmektedir. Yapılması gereken köylünün haklı istek ve arzularına tercüman olabilecek zihniyette, tekniker, teknisyen, halk bilimci ve sosyoloğu vs. halkın önünü açacak bir sorumluluk ve yetkiyle görevlendirmektir.

6.8.5. Devlet Kuruluşlarına Tavır Alışlar

"Sizce ofis ya da devletin zirai kuruluşları başarılı mı?" sorusuna verilen cevaplar (Bkz. Tablo 2.14), iki köy halkının da büyük nispette menfi tavır takındıklarını göstermektedir. Halkın gözünde başarısızlığın nedenleri aşağıda belirtilecektir.

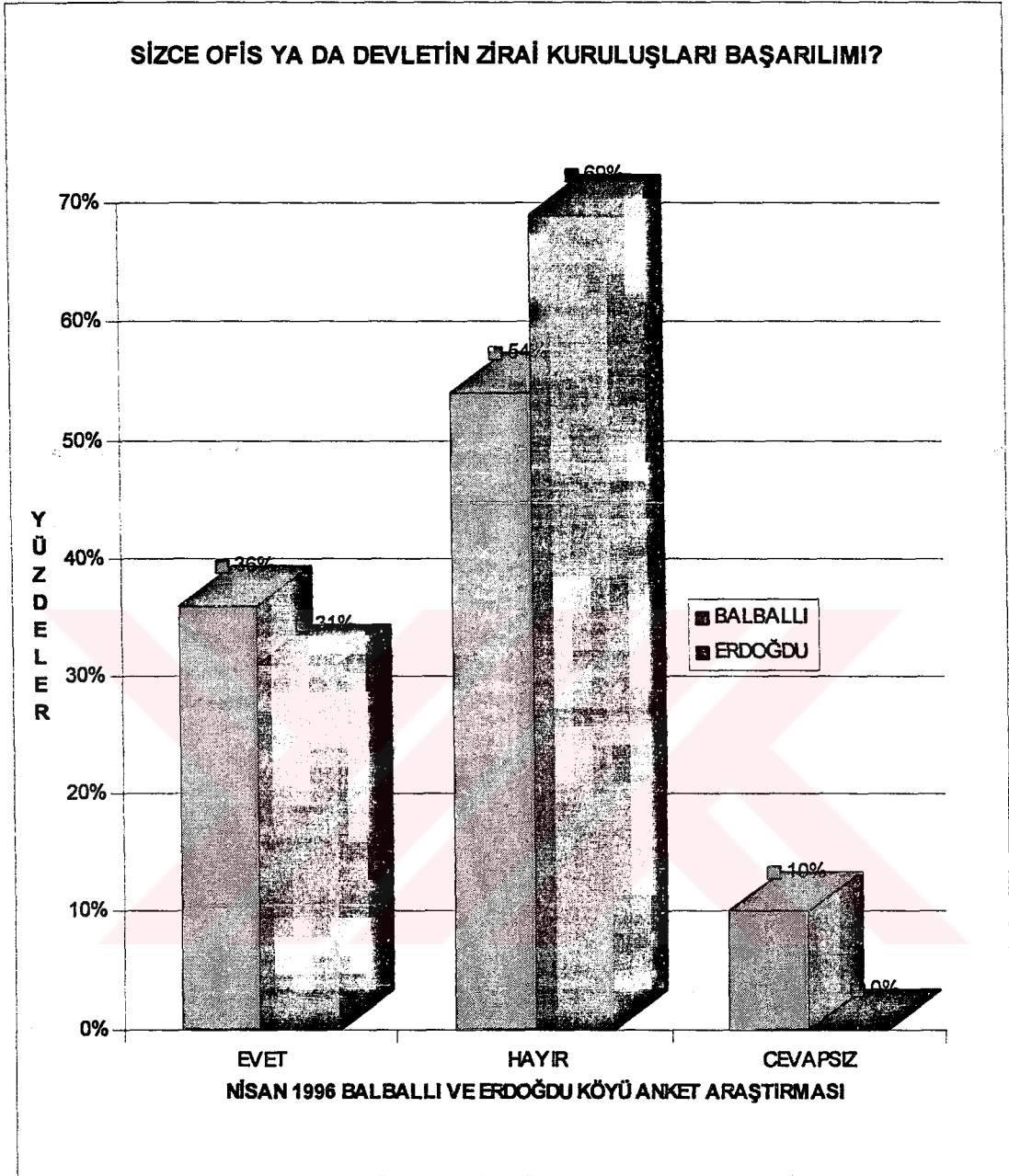
6.8.6. Başarısızlığın Sebepleri

Öncelikle belirtilmesi gereken, köylü insanın devlet kuruluşlarını başarısız bulduğu halde, bunları ifade etmekten sakınmasıdır. Bu tavır alışın sonucu, Erdoğan'da % 12, Balballı'da % 31 nisbetinde köylü, fikir belirtmekten çekinmiştir. Özellikle Balballı'daki yüksek oran köylünün bu tür devlete yönelik muhasebenden fazlasıyla çekindiğini göstermektedir. Başarısızlığa sebep olan üç unsurun belirtilmesinden, diğerinde çok daha az olmakla birlikte iki yerleşim biriminde de kaçınılmıştır.

Başarısızlığın en önemli nedeni "halktan kopukluk" ve güvensizliktir (Bkz. Tablo 2.15). Erdoğan köylüsü, % 19'la ilk sırada güvensizliği belirtirken, Balballı'da ilk neden, kuruluşların "halktan kopuk" olmasına (%14) bağlanmıştır. Balballı'da daha sonra sırasıyla % 12 ile güvensizlik, % 11 ile "rüşvet", % 10 ile yolsuzluk ve partizanlık, % 6 - % 4 - % 2'lik oranlarla da kadroların ehliyetsizliği, mali imkan kıtlığı ve bürokrasi engeli sebep gösterilmiştir.

Erdoğan'da ise ikinci sıradan itibaren, % 16 ile halktan kopukluk, % 15 ile rüşvet, % 10 ile "yolsuzluk" ve mali imkansızlık, % 9 ile partizanlık, % 6 ile kadroların ehliyetsizliği, % 3 ile bürokrasi engeli, başarısızlığın sebepleri olarak gösterilmiştir.

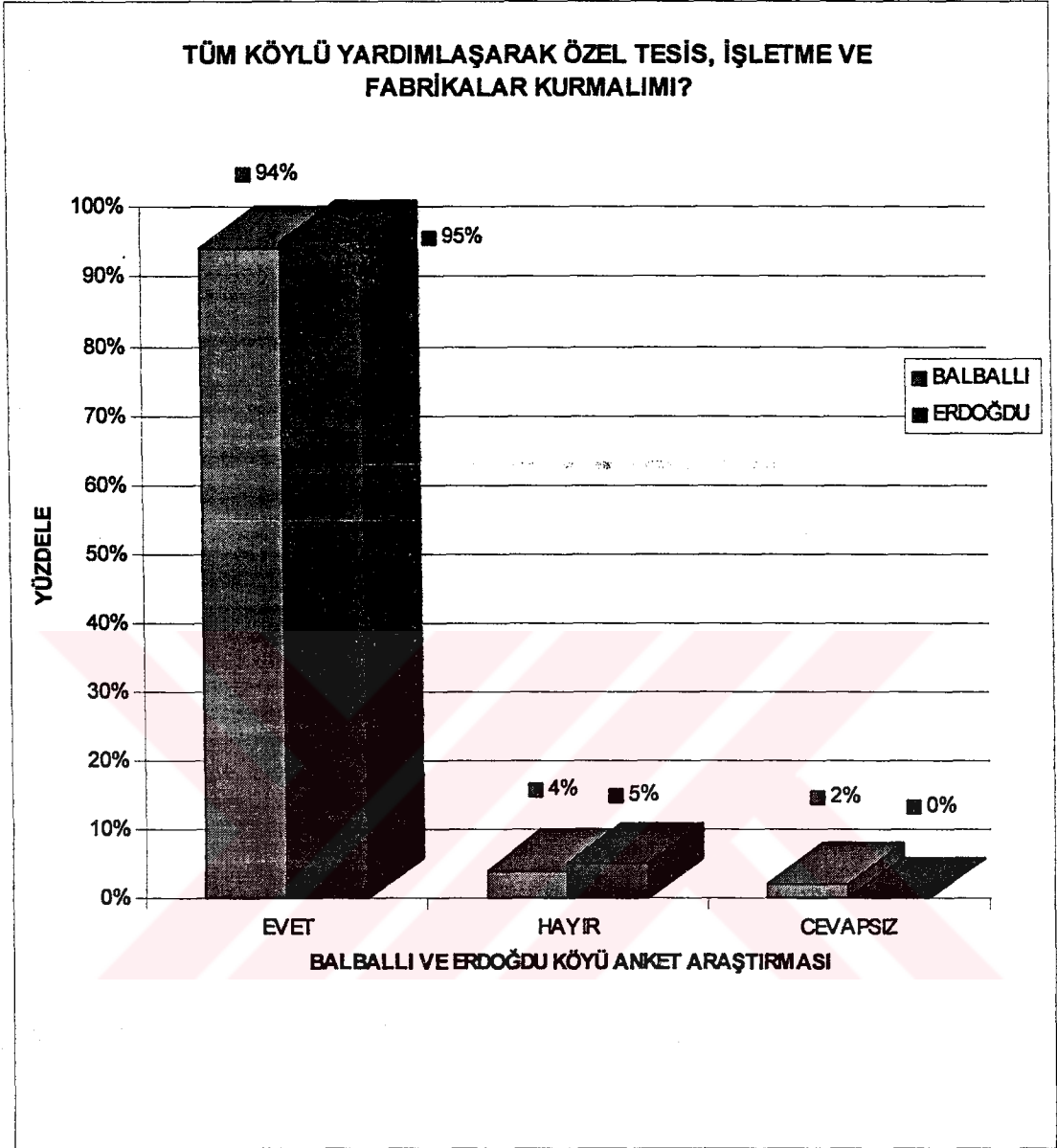
Tablo 2.13 Resmi işletmelerin başarı durumu

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	28	31%
HAYIR	62	69%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	18	36%
HAYIR	27	54%
CEVAPSIZ	5	10%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

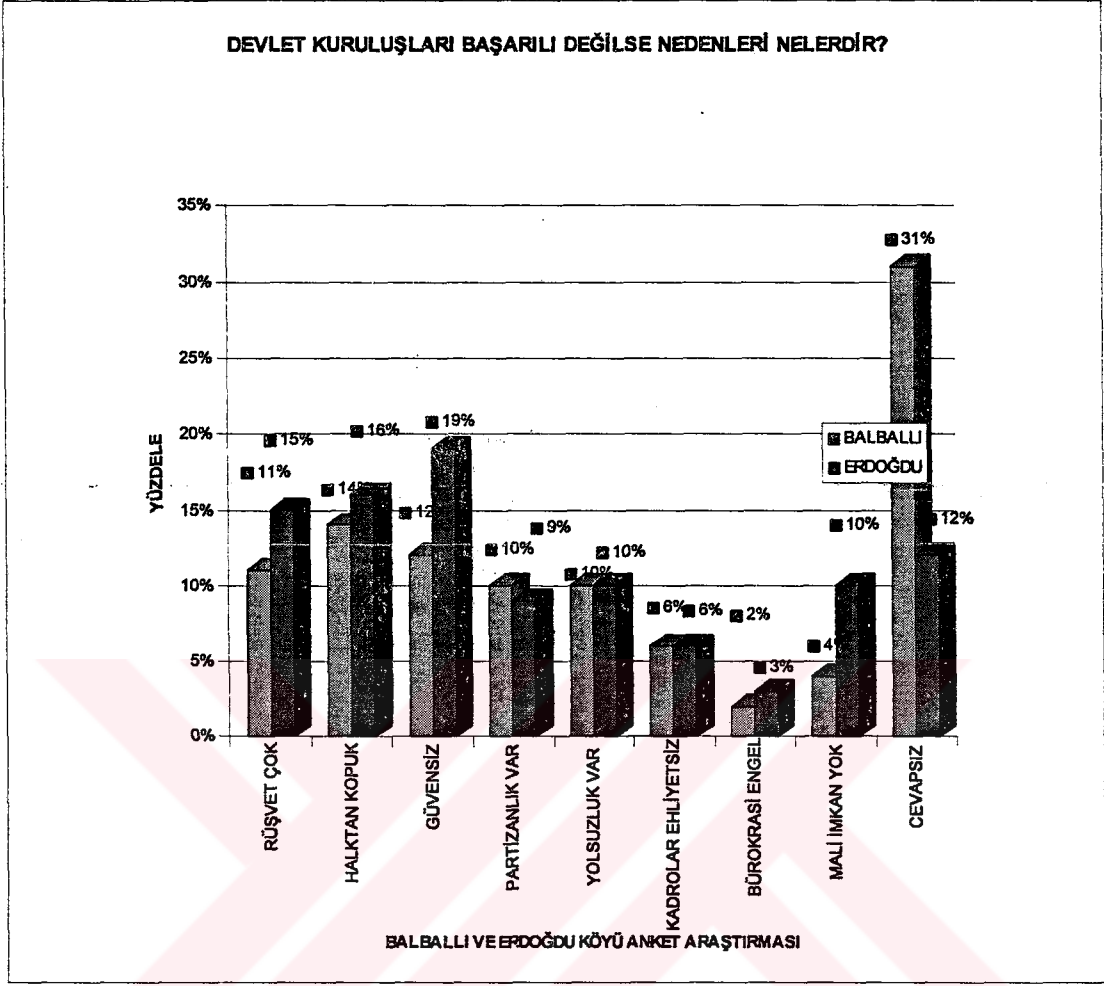
Tablo 2.13 Köylü işletmeleri kurabilme şuuru

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	47	94%
HAYIR	2	4%
CEVAPSIZ	1	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	85	95%
HAYIR	5	5%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 2.15 Resmi işletmelerin başarısızlığının nedenleri

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
RÜŞVET ÇOK	9	11%
HALKTAN KOPIK	11	14%
GÜVENSİZ	10	12%
PARTİZANLIK VAR	8	10%
YOLSUZLUK VAR	8	10%
KADROLAR EHLİYETSİZ	5	6%
BÜROKRASI ENGEL	2	2%
MALİ İMKAN YOK	3	4%
CEVAPSİZ	25	31%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 81		
ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
RÜŞVET ÇOK	25	15%
HALKTAN KOPIK	27	16%
GÜVENSİZ	32	19%
PARTİZANLIK VAR	15	9%
YOLSUZLUK VAR	16	10%
KADROLAR EHLİYETSİZ	11	6%
BÜROKRASI ENGEL	5	3%
MALİ İMKAN YOK	18	10%
CEVAPSİZ	21	12%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 170		

Cevaplamaktan kaçınanlar dışarıda tutulduğunda, cevap verenlerin yanında, vermeyenlerin, Balballı'da çokluğu neticesinde, oranlarda toplu bir düşüş olmakla birlikte, bazı farklılıklarla hemen hemen aynı sıralamayla nedenleri tespit ettikleri görülür. Halka yansıyan ve açıklıkla görülmeye başlayan nedenleri tespit etmişlerdir. Derinlemesine bir tahlille varılabilecek sebepleri görebilmek için iyi bir, kültür yapısı ve muhakeme gücüne kavuşabilmek icab edecektir.

Hem bu yapıya kavuşmak hem de çekingenliği atmak bakımından şehirlerin içinde bulunduğu cemiyet yapısı büyük önem kazanmaktadır.

İki köy de, derinlikli tahlille görülebilecek asıl köklü sebeplerden olan ve otoritelerce reform uygulanması gereken, kadroların ehliyetsizliği bürokrasi engeli ve mali imkan yetersizliğini başarısızlığın asıl sebepleri olarak değerlendirmemiştir. Bunların üçünün toplamı Erdoğan'da % 19, Balballı'da % 12 nisbetiyle başarısızlık sebebi sayılmıştır. Fakat ilim adamları tarafından olumsuz görülen "halktan kopukluk" unsuru, köylüler tarafından farkedilmektedir ve yüksek oranda işaret edilmiştir.

7. NÜFUS HAREKETLERİ VE TOPLUMSAL HAREKETLİLİK

Balballı'da kadın-erkek eşit nüfus oranlarına sahiptir. (Bkz. Tablo 3.1) Erdoğan'da cinsiyete göre nüfus oranları eşit olmasına rağmen son yıllarda kadın nüfusunda belirgin bir artış söz konusudur. Bu özellikle erkek nüfusun, iş için göç etmesi sonucu oluşmuştur.

Erdoğan'da iş bulma ümidiyle oluşan göçe rağmen nüfus artış hızı Balballı ile kıyaslandığında daha fazladır. Erdoğan'da evlenme ve doğum oranı yüksekliğinin müsbet etkisine karşılık, aksine Balballı'nın bu unsurlarda belirginleşen düşüş grafiği, burada fazla göç hareketi yaşanmamasına rağmen yine de nüfusun fazla artış gösteremediği görülmektedir. Erdoğan'nun yaşadığı yoğun göç hesaba katılırsa, bu daha açık ortaya çıkacaktır. Zira sadece yurtdışında çalışan işçi sayısı halen 400 civarındadır. Bunlardan yalnızca 10 kişi geriye dönebilmiştir. Balballı'da ise, halen yurtdışında çalışan işçi sayısı 16 kişidir. Daha önce gidenlerden ya da yakın zamana kadar orada olan işçilerin 15'i köye geri dönmüş ve burada ikâmet etmektedirler.

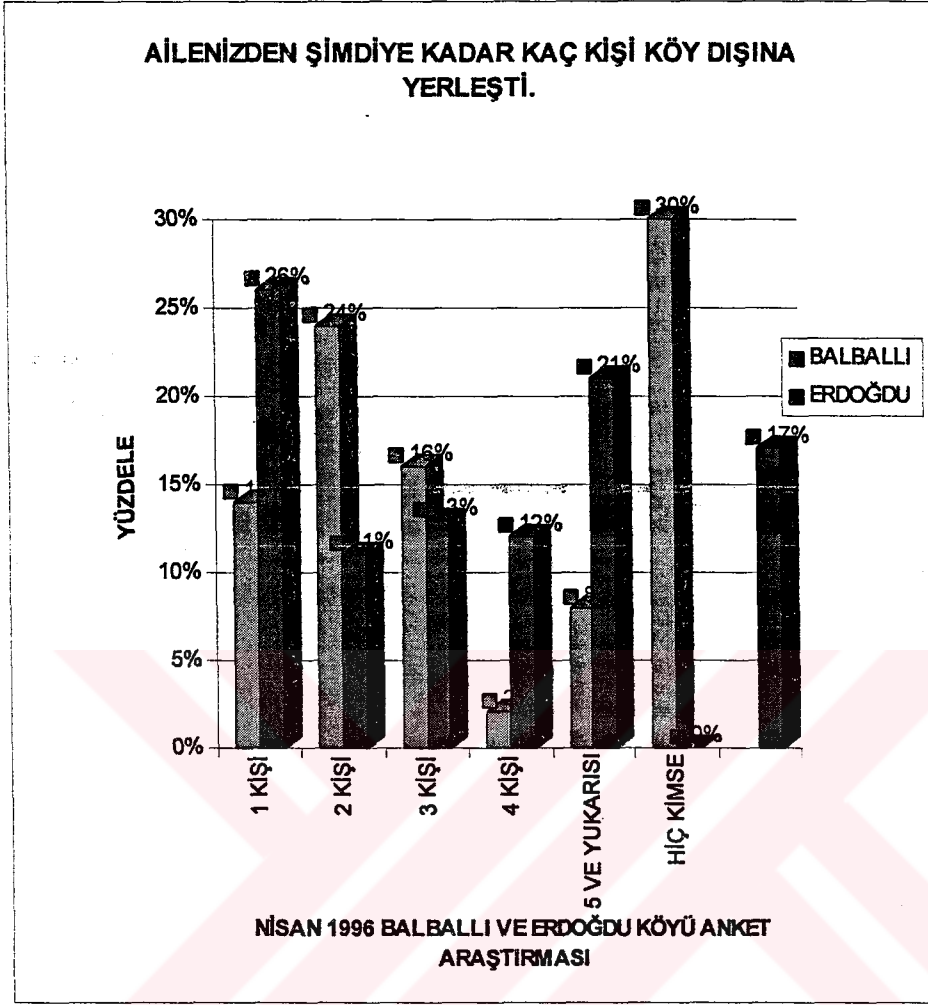
Ankette sorulan, "Ailenizde şimdiye kadar kaç kişi köy dışına yerleşti?" sorusuna alınan cevaplar ile, iş için belli bir müddet çalışıp geri döneceklerden ziyade her ne sebeple olursa olsun, gittikleri yere yerleşenler tespit edilmek istenmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi Erdoğan'da her aile dışarıya göç verdiği halde, Balballı ailesi % 30 nispetinde hiç göç vermeme oranına sahiptir. Buranın ailesi sadece her aileden iki kişi ve üç kişinin göç nisbetinde, ilkinde % 13 değerinde % 3'lük fark ile Erdoğan'yu geçebilmektedir. Aileden bir, dört ve beş kişinin göç nisbetlerinde Erdoğan önde görülmektedir. Bilhassa aile başı beş kişilik göç oranında, burasının % 17 fark nisbeti önemlidir. Zira bu orana rağmen, anket şıklarında yapılan sınırlama mecburiyeti yüzünden, gerçek ortalamayı daha sıhhatli verebilecek, 5 kişiden daha fazla göç edenleri yansıtacak şıkları ayrı ayrı koyamadık. Eğer bu yapılmış olsa Erdoğan göç oranı daha yüksek seviyede çıkabilirdi.

7.1. Süreli ve Gününbirlik Coğrafi Hareketlilik

İki köy halkıda birbirlerine çok sık gidip geldikleri gibi (Bkz. Tablo 3.2) Akyazı (Bkz. Tablo 3.3) ve Sakarya'ya da (Bkz. Tablo 3.4) sık sık gider-gelirler. Çeşitli amaçlarla yapılan bu ziyaretler, köylerin nüfusunda bir harekete sebep olurlar. Köye ve ilçeye yapılan seyahatler umumiyetle günü birlik olurken, nadiren de olsa şehirde belli bir süre

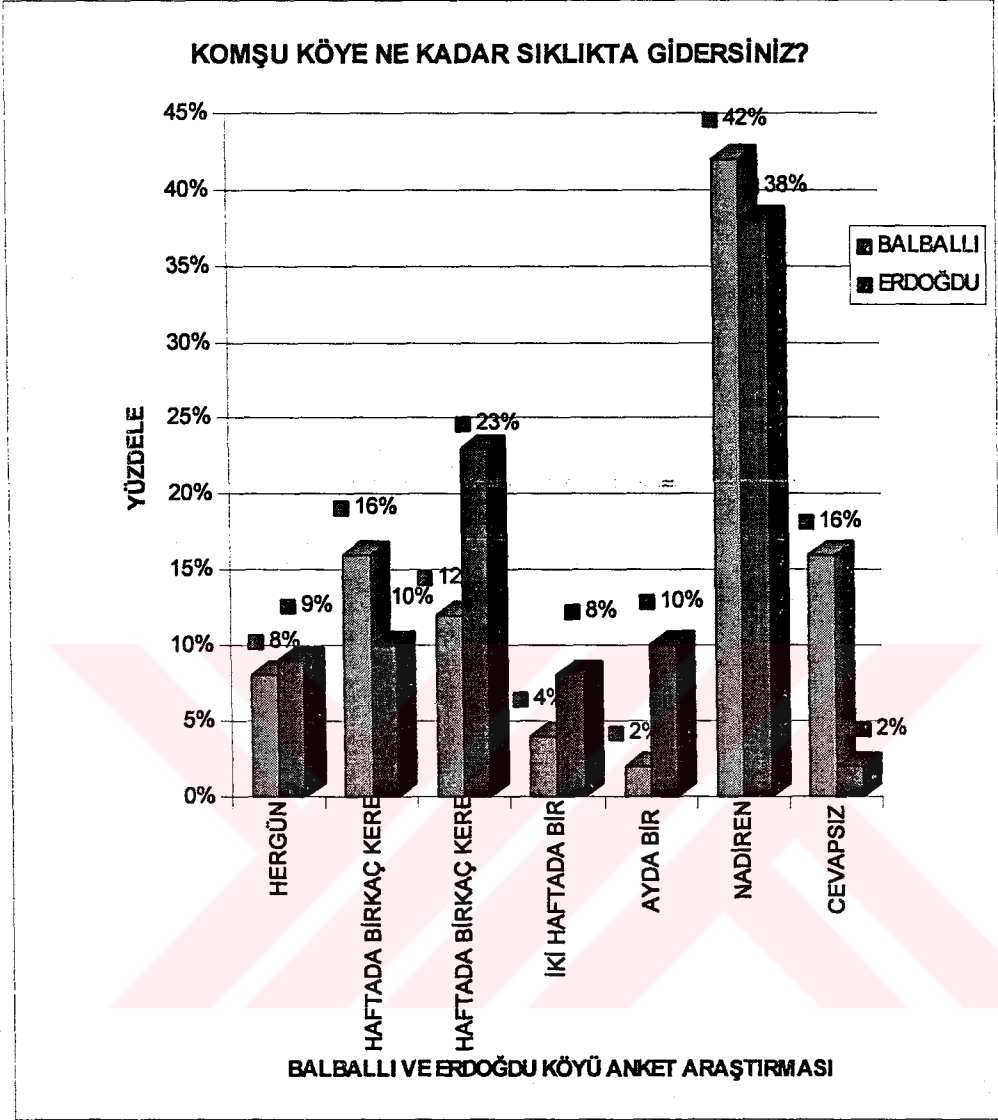
Tablo 3.1 Ailelerin köy dışına göç hareketi

ERDOĞDU			
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER	
1 KİŞİ		23%	26%
2 KİŞİ		10%	11%
3 KİŞİ		12%	13%
4 KİŞİ		11%	12%
5 VE YUKARISI		19%	21%
HIÇ KİMSE		0%	0%
CEVAPSIZ		15%	17%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90			

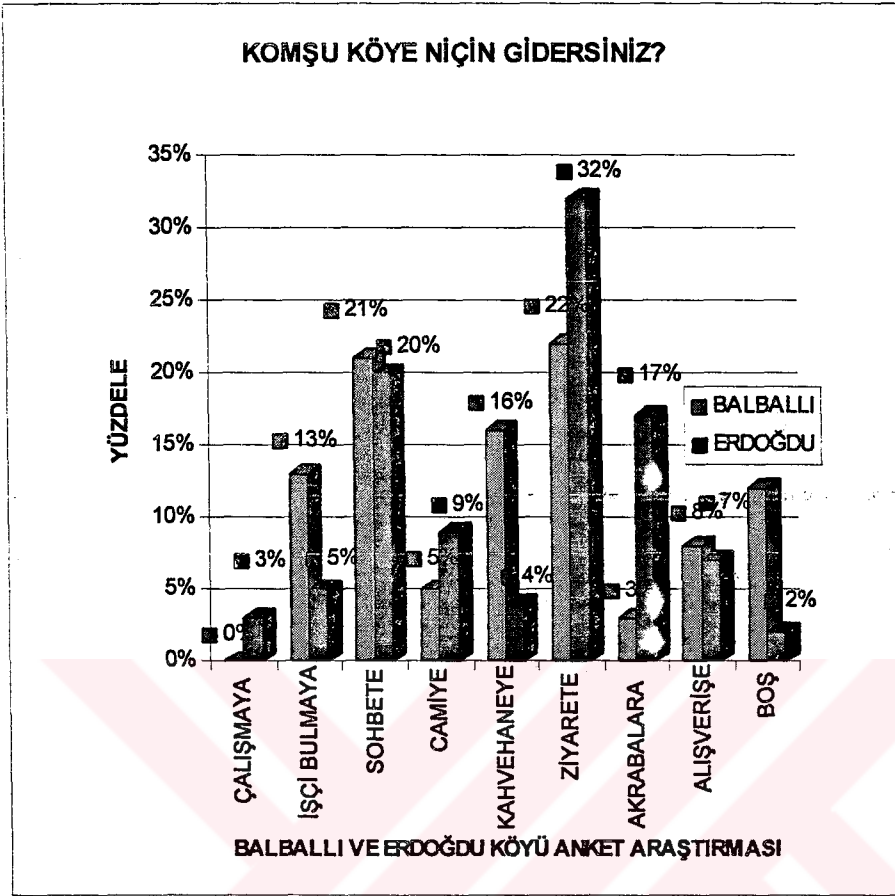
BALBALLI			
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER	
1 KİŞİ		7%	14%
2 KİŞİ		12%	24%
3 KİŞİ		8%	16%
4 KİŞİ		1%	2%
5 VE YUKARISI		4%	8%
HIÇ KİMSE		15%	30%
CEVAPSIZ		3%	6%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50			

Tablo 3.2 Komşu köye irtibatın sıklığı

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HERGÜN	4	8%
HAFTADA BİRKAÇ KERE	8	16%
HAFTADA BİR KERE	6	12%
İKİ HAFTADA BİR KERE	2	4%
AYDA BİR	1	2%
NADİREN	21	42%
CEVAPSIZ	8	16%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		
ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HERGÜN	8	9%
HAFTADA BİRKAÇ KERE	9	10%
HAFTADA BİR KERE	21	23%
İKİ HAFTADA BİR KERE	7	8%
AYDA BİR	9	10%
NADİREN	34	38%
CEVAPSIZ	2	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 3.3 Komşu köye gidiş nedenleri

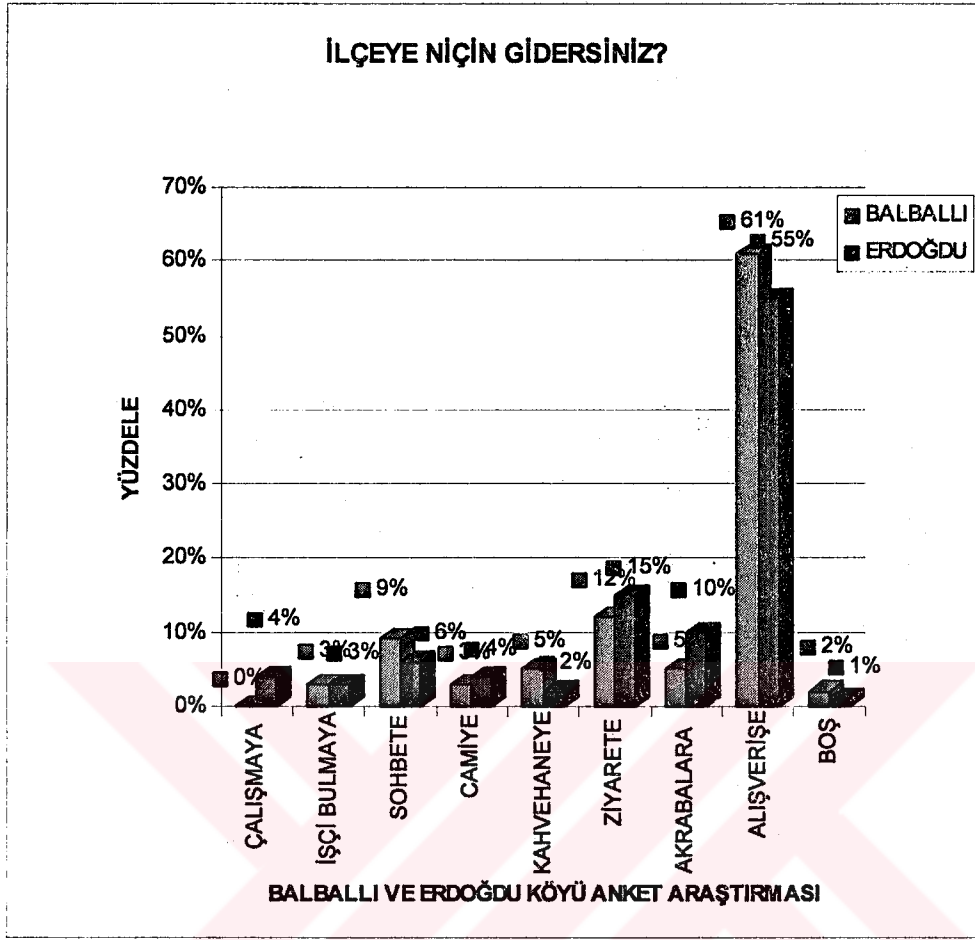
BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇALIŞMAYA	0	0%
İŞÇİ BULMAYA	10	13%
SOHBETE	16	21%
CAMİYE	4	5%
KAHVEHANEYE	12	16%
ZİYARETE	17	22%
AKRABALARA	2	3%
ALIŞVERİŞE	6	8%
BOŞ	10	12%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 77

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇALIŞMAYA	5	3%
İŞÇİ BULMAYA	9	5%
SOHBETE	34	20%
CAMİYE	15	9%
KAHVEHANEYE	6	4%
ZİYARETE	54	32%
AKRABALARA	28	17%
ALIŞVERİŞE	13	7%
BOŞ	3	2%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 167

Tablo 3.4 İlçeye gidiş nedenleri

BALBALLI		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇALIŞMAYA	0	0%
İŞÇİ BULMAYA	2	3%
SOHBETE	6	9%
CAMİYE	2	3%
KAHVEHANEYE	3	5%
ZİYARETE	8	12%
AKRABALARA	3	5%
ALİŞVERİŞE	39	61%
BOŞ	1	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 64		
ERDOĞDU		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇALIŞMAYA	5	4%
İŞÇİ BULMAYA	4	3%
SOHBETE	8	6%
CAMİYE	6	4%
KAHVEHANEYE	3	2%
ZİYARETE	20	15%
AKRABALARA	14	10%
ALİŞVERİŞE	75	55%
BOŞ	2	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 137		

kalinabilmektedir.

İki köyün, nadiren birbirlerine gitmesi de dahil olmak üzere devamlıdır. Erdoğan köylüsü komşu köye, % 9 hergün, % 10 hafta da bir kaç, % 23 haftada bir, % 8 onbeş günde bir, % 10 ayda bir, nadiren de % 38 oranında gitmektedir. Buna karşılık Balballı köylüsü, komşusuna, % 8 hergün, % 16 haftada bir kaç, % 12 haftada bir, % 4 onbeş günde bir, % 2 ayda bir % 42 de nadiren gider.

Köylerin "Komşu köye niçin gidersiniz?" sorusuna verdikleri cevaplar, iki köy arasında varolan ilişkiler ağına açık getirmesi bakımından önemlidir.

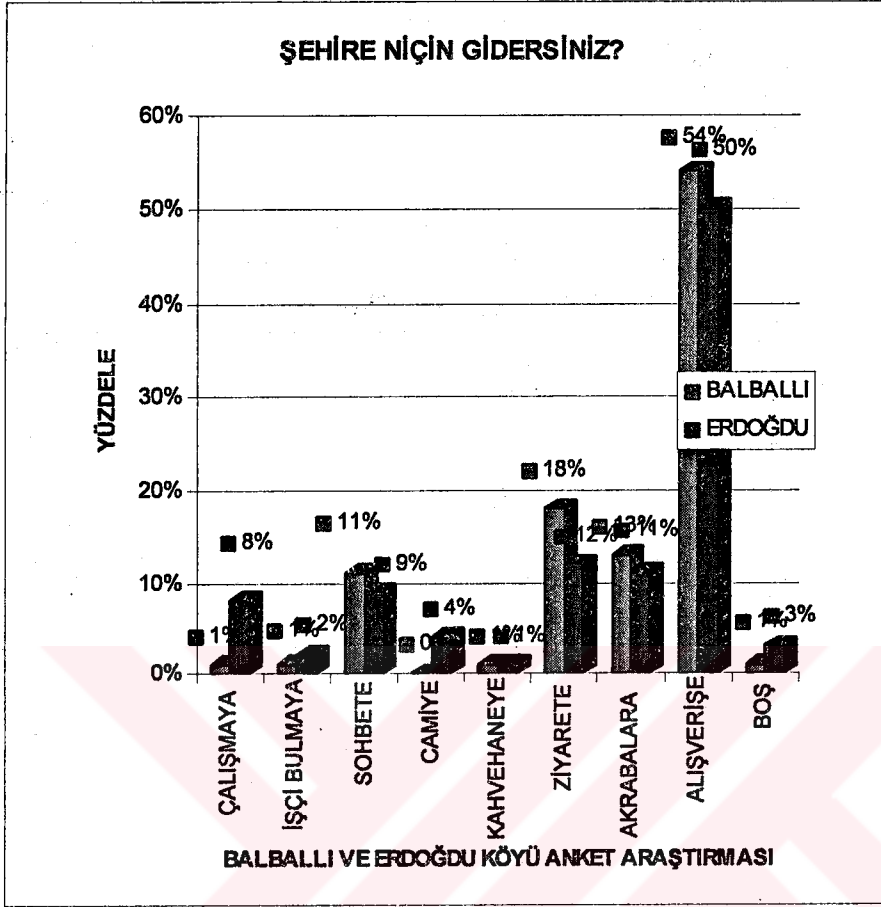
Her iki köy halkının da, sohbet amaçlı ilişkileri yaklaşık aynı nisbettedir. Bunun dışında gerçekleşen ziyaret amaçlı ilişkiler, Erdoğan lehine, diğerinden % 10 nisbetinde daha fazladır. Akraba ziyaretinin iki köy açısından % 3 - % 4 arasında gerçekleşmesi, akrabalıklarının oranını verebilir. Fakat iki köy arasında akrabalık olarak görülen şey, ana yada baba tarafının Abaza, Kürt vs. olmasından kaynaklanan soy ve kültürel yakınlıktan öte, kız alıp-verme suretiyle oluşmaktadır. Daha çok Kürt, Muhacir ve Lazlar, Abazlara kız vermiş durumdadır.

Burada dikkat çeken şey, Balballı köylüsü çalışmak için Erdoğan'a gitmediği halde, % 13 nisbetinde işçi bulmak için gitmektedir. Köyler arası iktisadi ilişkilerde Balballı adeta işveren konumundadır.

Yine günöbirlik, coğrafi hareketlilik kapsamında ele alınması gereken, Akyazı'ya daha çok niçin gidildiğidir. İki köyün de dışarıdan en çok alış-veriş yaptıkları merkez Akyazı'dır. Anket sonuçlarından anlaşılan Balballı'nın % 5'lik insanının burada akrabası bulunmaktadır. Aslında bunlar, genellikle Balballı'dır fakat işleri nedeniyle Akyazı'da bulunmaktadır. Aynı şey aralarında % 10 ile akrabalık ilişkisi bulunan Erdoğan için de geçerlidir. Yine bu köyden Akyazı'ya çalışmak için günöbirlik giden % 4 nisbetinde köylü bulunmaktadır. Balballı'nın ise böyle bir iş ilişkisi yoktur.

Köylülerin şehire gidişlerinin en büyük sebebi, yine alışveriş yapmaktır. (Bkz. Tablo 3.5.) Aynı nedenle ilçeye biraz daha fazla giden Balballı köylüsünün, diğer köye göre az bir nisbetlede olsa yine daha çok gittiği görölmektedir. Akrabalara gitmek amacıyla yapılan gidişlerin oranına bakarak, Balballı'nın % 13, Erdoğan'un % 11 nisbetinde burası ile akrabalığı bulunduğuna hükmedilebilir. Balballı köylüsünün daha fazla

Tablo 3.5 Şehire gidiş nedenleri

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇALIŞMAYA	1	1%
İŞÇİ BULMAYA	1	1%
SOHBETE	7	11%
CAMİYE	0	0%
KAHVEHANEYE	1	1%
ZİYARETE	12	18%
AKRABALARA	9	13%
ALIŞVERİŞE	37	54%
BOŞ	1	1%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 69

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ÇALIŞMAYA	45	8%
İŞÇİ BULMAYA	11	2%
SOHBETE	3	9%
CAMİYE	12	4%
KAHVEHANEYE	5	1%
ZİYARETE	1	12%
AKRABALARA	16	11%
ALIŞVERİŞE	69	50%
BOŞ	4	3%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 137

nisbette olmak üzere her iki köyde şehire gidişlerin de ziyaret ve sohbet maksadı da gütmemektedirler. Erdoğdu komşu köy bu ihtiyacı duymamaktadır. Bunun yanında Balballı halkı, işçi bulmak içinde gelmemektedirler. Zira öncelikle komşu köy Erdoğdu ile çevre köylerden ve daha az olmakla birlikte Akyazı'dan bu ihtiyacı karşılamaktadırlar.

Daha önce de zikredildiği gibi Erdoğdu ve Balballı'nın özellikle ürününü satmak için gerçekleştirdiği şehre doğru yoğun bir coğrafi hareketlilik içinde olduğu görülebilmektedir.

8. AİLE YAPISI

8.1. Mesken Tipleri

"Eviniz kaç odalıdır" sorusuna verilen cevaplar iki köy arasında, mesken yapısı itibariyle önemli farklılıklar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Balballı köyü insanı, diğer köye nisbetle daha çok odalı meskenlerde oturdukları görülür. Aşağıdaki grafikte bu daha açık şekilde incelenebilir. (Bkz. Tablo 4.1)

Görüldüğü üzere Balballı'da beş ve üstü sayıda odası bulunan meskenler % 54'ü, dört odalılar % 30'u bulmaktadır. Buna karşılık, Erdoğdu da % 43 nisbetiyle en yoğun olarak bulunan konutlar, dört odalıdır. Her iki köy için 4 odadan sonrası ele alınırsa, mesken nisbetinin Erdoğdu'da % 69, Balballı da % 84, olduğu anlaşılacaktır. Erdoğdu da önemli bir orana sahip oda sayısı itibariyle bir başka mesken tipinin, % 23 nisbetiyle tercih edilen 3 odalı birimlerdir.

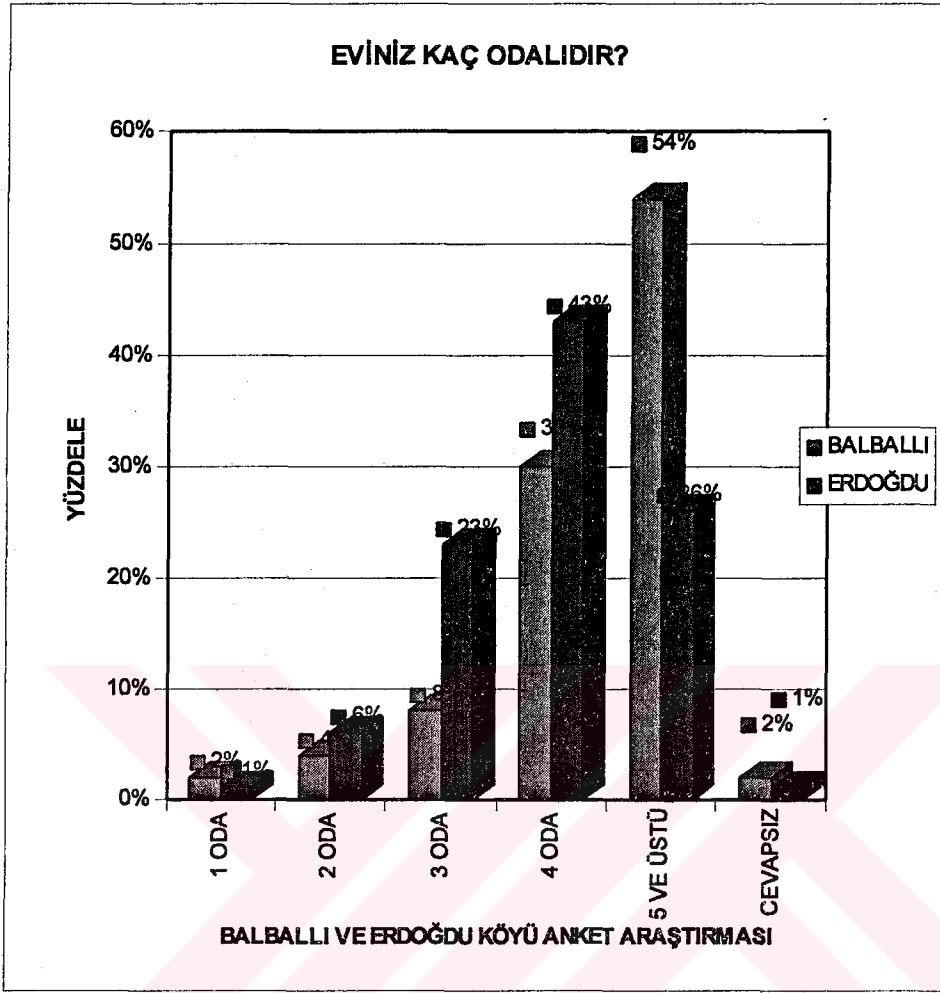
Daha önce belirtildiği gibi Balballı'nın bunlara paralellik arzeden geniş ve ferah meskenleri dikkat çekmektedir. Erdoğdu'nun daha küçük odalı, umumiyetle salonu bulunmayan, antresi küçük evlerine karşılık, çok sayıda ve geniş odalı, büyük salonu, antresi ve balkonuyla Balballı evleri diğerinden rahatlıkla ayrılabilen mimari özellikler arzemektedir.

Erdoğdu'nun genellikle dar ya da pek görülmeyen bahçesiz evlerine karşılık Balballı'nın çok geniş bahçeleri ortasına oturtulmuş, adeta villa tipi evleri belirgin bir farklılığı simgelemektedir. Bahçelerin tümü çimenle kaplıdır ve çeşitli meyve ağaçları mevcuttur. Sakarya yöresinde çevreye verdiği önem ve temiz görünümü sebebiyle, Adapazarı Belediyesi tarafından yapılan bir değerlendirmeyle 490 köy içinden birinci seçilerek para ve plaketle taltif edilmiştir.

Daha önce zikredildiği gibi her iki köyde toplu köy tipindedir. Otoban ve E-5 köylerin dışından geçer. Balballı'nın bahçeli evleri yan yana ve köy içi yola paralel dizilmiştir.

Yatay geçen iki yol ve bunları dik kesen bağlantı yolları kenarlarına dizilen evleri düzenli bir görüntü verir. Erdoğdu'nun içinden geçen ve köyün iki tarafında giriş ve çıkışı bulunan yolun etrafına sıralanan sıkışık evlerden bunları dik kesen tali yollardaki yerleşimlerde, küçük bahçelievlere doğru bir gidiş görülür. Köyün bu E-5 tarafında daha

Tablo 4.1 Evlerde bulunan oda sayısı durumu

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
1 ODA	1	2%
2 ODA	2	4%
3 ODA	4	8%
4 ODA	15	30%
5 VE ÜSTÜ	27	54%
CEVAPSIZ	1	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
1 ODA	1	1%
2 ODA	5	6%
3 ODA	21	23%
4 ODA	39	43%
5 VE ÜSTÜ	23	26%
CEVAPSIZ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

çok muhacir ve lazlar oturmaktadır.

Evlerin banyo ve tuvalet durumu şehirleşebilmenin de bazı ipuçlarını verir. Bu ihtiyaçların temini, cemaat yapılarında iptidai olmasına karşılık cemiyet hayatında daha komplekstir. Maddi kültür içinde değerlendirilebilecek bu unsurların, iki köyde de karşılaştırılarak açığa çıkarılması bu yönleriyle önemlidir.

Balballı'da dışarıda hiç tuvalet bulunmamasına karşılık Erdoğdu'da, nispeten az da olsa bulunmaktadır. Bu, ilk köyün şehirleşmesinin daha kolay olabileceğini anlatan bir veridir. Balballı'da, evin içinde birer tane bulunan tuvalet nisbeti, diğer köye nazaran %12 düşük orandadır (Bkz. Tablo 4.2). Fakat bu düşüklük, ikişer tuvalet-banyoda % 7, iki tuvalet bir banyoda % 3'lük nisbetler dikkate alındığında, Balballı lehine kaydedilebilir. Bu verilerden hareketle Abhaz köyünün nisbeten daha çok şehirleşme temayülü gösterdiği söylenebilir.

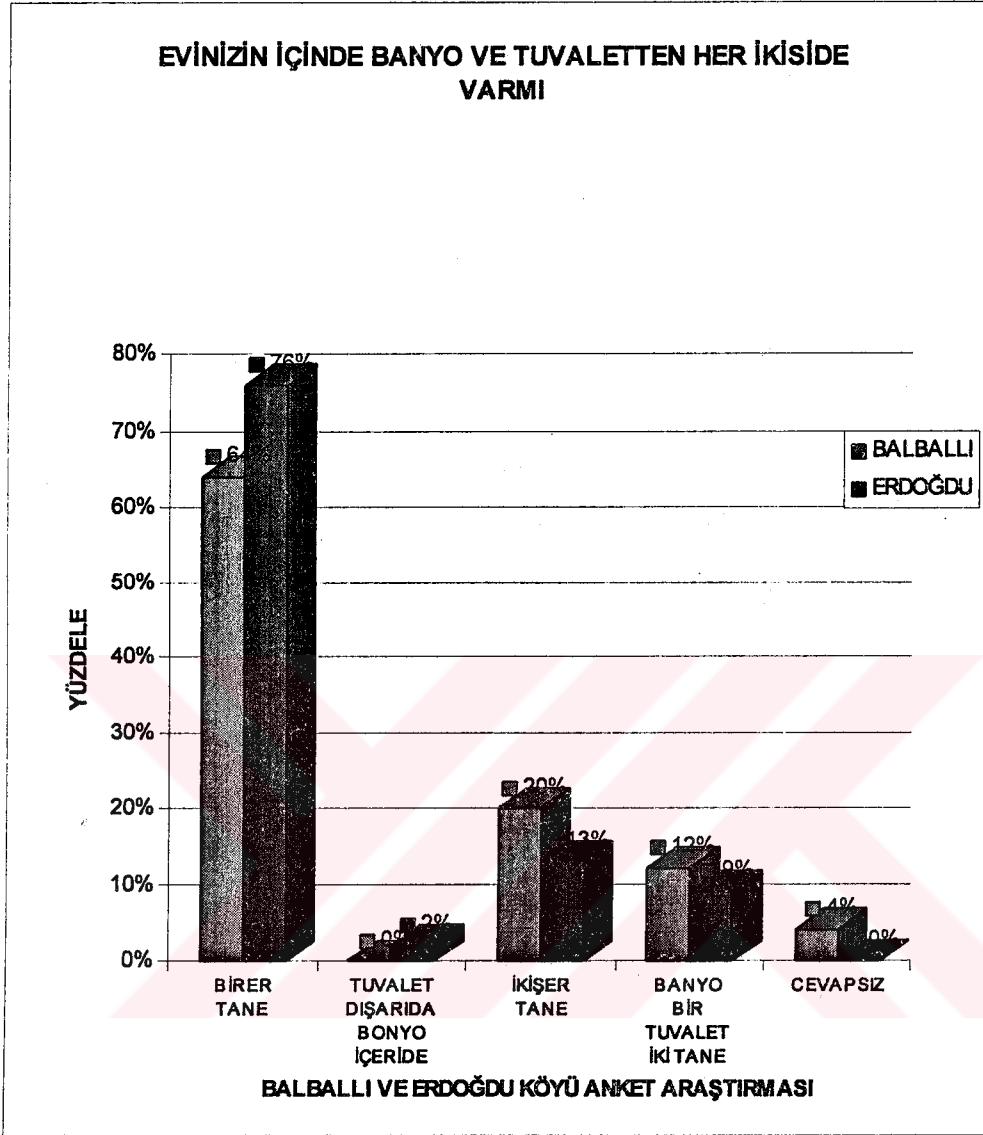
Erdoğdu nun Kürt nüfusun yoğun olduğu yerler itibariyle evlerin bahçesiz yada ufak bahçeli yapısı, Muhacir ve Karadenizlilerin çokça oturduğu yerlerin, mesken ve bahçe düzeni yönünden farklılığı göze çarpar. Sözüünü ettiğimiz diğer kültür gruplarını ev bahçesi daha büyük olduğu gibi ahırlarında, evlere bitişik olmaması önemli bir farklılığı göstermektedir. Bu durum, değişik mesken anlayışına sahip kültürlerin, hala ev yapılarındaki etkisini sürdürdüğü anlamına gelir.

8.2. Aile İlişkileri

Ailede otorite babadır. Her iki asli kültürdede daha önce temas edildiği gibi eve gelen gelin, babaya karşı büyük bir saygı ve itaat içinde olmalıdır. Baba ile oğlan veya damat birlikte yemek yerler. Gelin sadece ikram için odaya girer çıkar ve konuşmaz. Oğlu babasına hanımı hakkında bir şey söyleyemez.

Aile içi karar mekanizması yine babanın kontrolünde işler. Baba yoksa yada ölmüşse her konuda otorite, en büyük erkeğindir. Ailede günlük işlerde yada daha başka önemli bir kararda bilhassa Balballı'da, büyükten küçüğe doğru herkes düşüncesini söyleyebilir. Ama son karar yine babaya aittir. Son yıllarda bu ilişki düzeninde yumuşamalar olmuştur. Aile üyeleri daha esnek davranmaya başlamışlardır. Fakat yine de ana unsurlar muhafaza edilmektedir.

Tablo 4.2 Evlerde bulunan banyo ve tuvalet durumu

BALBALLI		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BİRER TANE	32	64%
TUALET DIŞARIDA BONYO İÇERİDE	0	0%
İKİŞER TANE	10	20%
BANYO BİR TUALET İKİ TANE	6	12%
CEVAPSIZ	2	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BİRER TANE	68	76%
TUALET DIŞARIDA BONYO İÇERİDE	2	2%
İKİŞER TANE	12	13%
BANYO BİR TUALET İKİ TANE	8	9%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Ankette " Aile içinde kararları kimler alır?" sorusuna; Erdoğan % 71, Balballı % 61 ile Babanın aldığını belirtmişlerdir. Erdoğan da karar sürecinde % 11 annenin, % 7 dedenin, % 5 çocukların, % 2 nenenin, Balballı'da ise % 15 annenin, % 7'şer de dede, nene ve çocukların katkısının olduğu belirtilmiştir (Bkz. Tablo 4.3).

Erdoğan'da ev işlerini sadece anne ve kız çocukları yaparken ayrıca tarlalarda çalışırlar. Balballı'da ise anne ve kızı ev işleri ile görevli iken, tarlada çalışmak babanın ve erkeklerin vazifesi olarak görülür. Bu durumu "Ailenizde tarla işlerini kimler görür?" sorusuna verilen cevaplar teyit etmektedir.

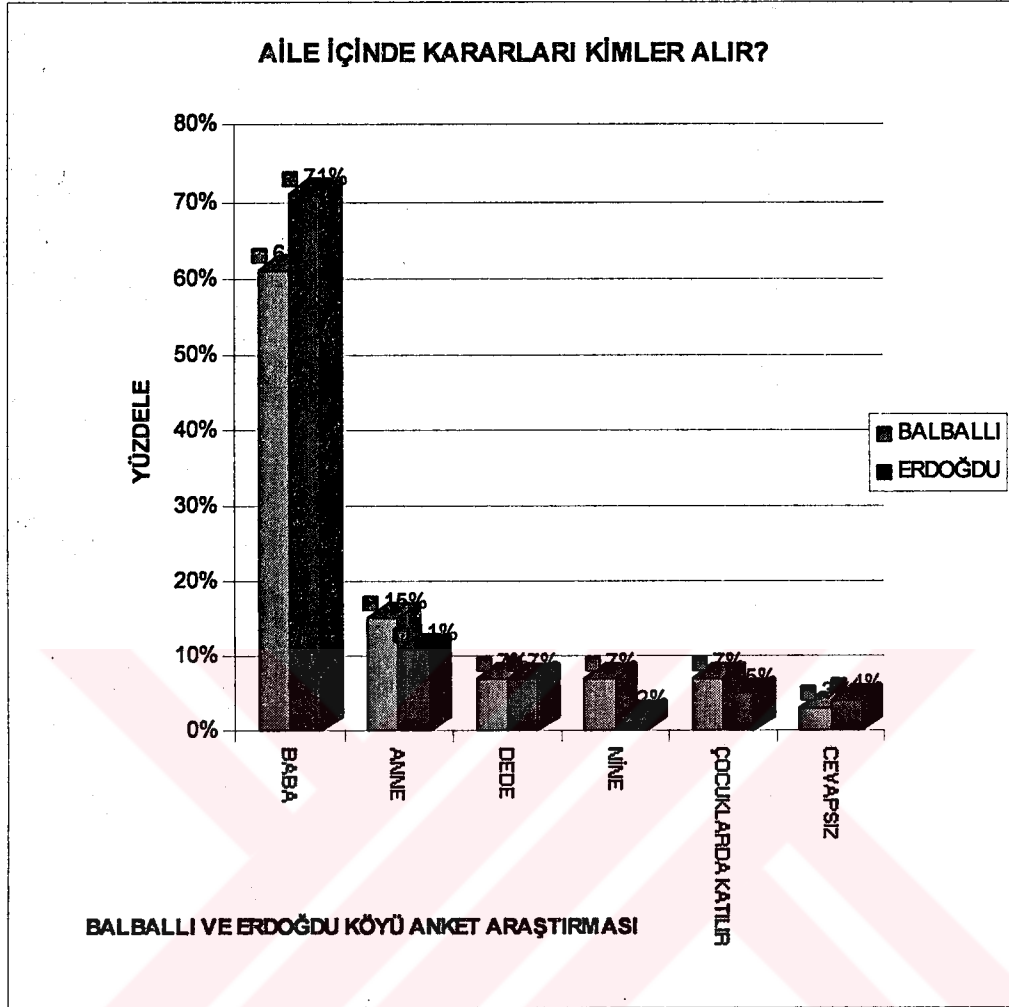
Erdoğan'da tarla işlerinde, kadın - erkek herkes ilgilenir. (%43). Öncelikle, baba (%4), anne (%12) ve erkek çocuk (%11) tarlada çalışmakta, kız çocuklar da (%6) yardımcı olmaktadır. Balballı da tarla işi öncelikle babanın (%27) görevidir. İhtiyaç duyulduğunda diğer aile fertlerinin hepsi (%24) yardımcı olurlar. İşlenecek arazi çok fakat çalışacak nüfus az olduğundan işçi (%24) çalıştırırlar (Bkz. Tablo 4.4).

Asli kültür olarak kürtlerin ve diğer iki kültürün aile yapısı ve ilişkiler ağı, ata erkil özellikler taşımaktadır. Bu yönüyle aralarında mahiyet değil derece farkı vardır. Muhacir ve Karadenizlilerde babanın, "otoriter hali" biraz daha yumuşamış durumdadır. Kürtlerin katı kalıpları sert olmakla birlikte eskiye göre yine yumuşamışlardır. Fakat her üç kültür grubunun eski aile yapısının çözülmeye başlaması, teknolojinin gelişmesi ve haberleşme vasıtalarının yayılması ile büyük hız kazandığı görülmektedir.

8.3. Evlenme Yaşı

İki köy de evlenme yaşı konusunda farklı anlayışlara sahiptir. Adeta bir yanda erken evliliğe soğuk bakan ve engelleyen, diğer yanda sıcak bakan ve teşvik eden iki zıt kültür unsuru karşı karşıyadır. Bu tavırlarında kararlıdırlar ve birbirlerinden etkilendikleri kolay söylenemez. Bunun en önemli sebebi farklı kültürlerden oluşan köylerin köklü tarih ve gelenekleri olmalarıdır denilebilir. Erdoğan'nun ülkemizin diğer köy ve kır yerleşimlerine göre, normal karşılanabilecek evlilik yaşı nisbeti, Balballı'yı ülkemiz kır alanla, tezat hale düşürür. Bu bakımdan Balballı'nın bu alandaki uyumundan söz edilemez. Fakat Türkiye Cumhuriyeti nüfus planlaması politikasına, diğer köy birimlerine örnek gösterilebilecek kadar denk düşmektedir. Bu yönü itibariyle büyük bir uyum içindedir denilebilir. Bu bakımdan, batı ölçülerine göre de bütünleşme ve şehirleşme istidadı taşımaktadır.

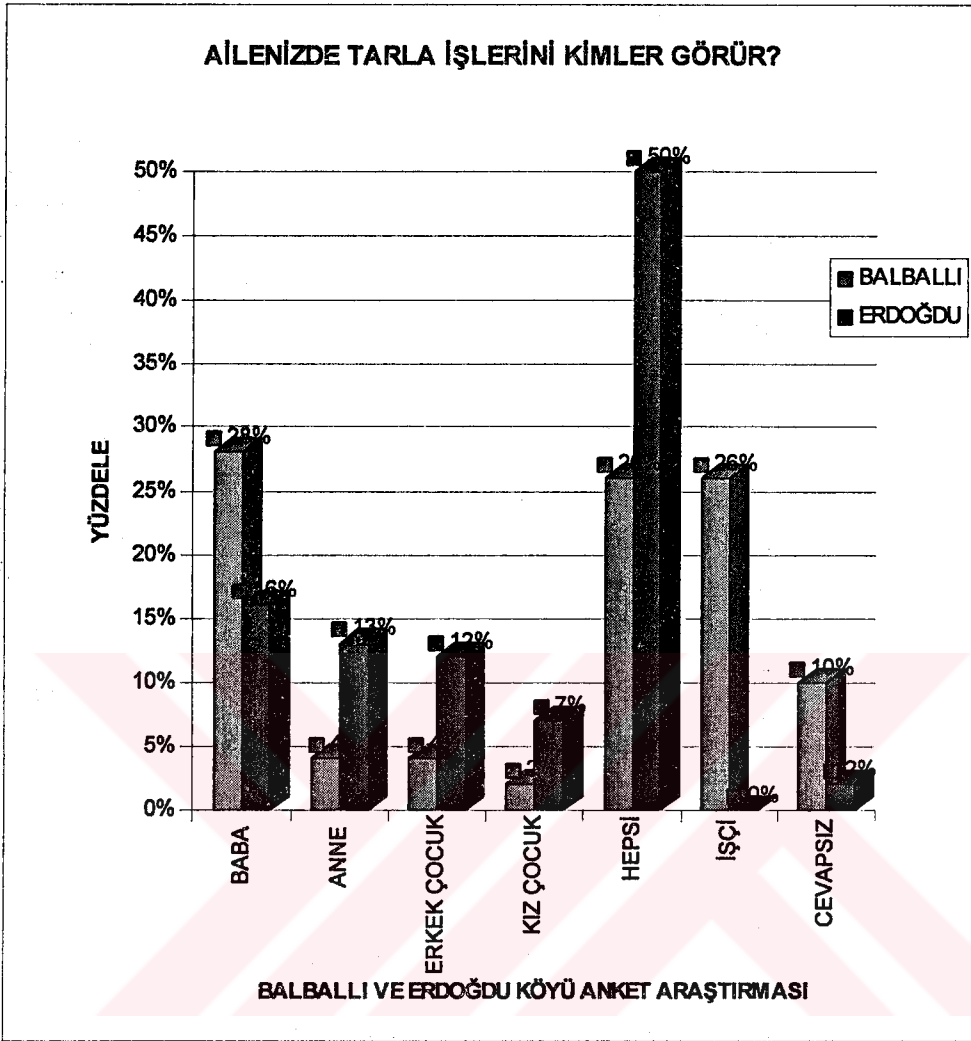
Tablo 4.3 Ailede alınan kararlarda aile üyelerinin etkisi

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BABA	41	61%
ANNE	10	15%
DEDE	5	7%
NİNE	5	7%
ÇOCUKLARDA KATILIR	5	7%
CEVAPSİZ	2	3%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		
CEVAP VERENLER 68		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BABA	72	71%
ANNE	11	11%
DEDE	7	7%
NİNE	2	2%
ÇOCUKLARDA KATILIR	6	5%
CEVAPSİZ	3	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		
CEVAP VERENLER 101		

Tablo 4.4 Ailede tarla işlerinin paylaşılması dağılımı

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BABA	14	28%
ANNE	2	4%
ERKEK ÇOCUK	2	4%
KIZ ÇOCUK	1	2%
HEPSİ	13	26%
İŞÇİ	13	26%
CEVAPSIZ	5	10%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
BABA	14	16%
ANNE	12	13%
ERKEK ÇOCUK	11	12%
KIZ ÇOCUK	6	7%
HEPSİ	45	50%
İŞÇİ	0	0%
CEVAPSIZ	2	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Erkek çocuklarının evlenme yaşı sorulduğunda 25 yaşından sonra evlendireceklerini beyan edenlerin nisbeti; Erdoğdu'da sadece %4 olmasına karşılık, Balballı'da % 72 ile çok yüksektir. 25 yaşına kadar evlendirmeyi düşünenler ise ; Erdoğdu'da % 72, Balballı'da % 24'tür. Yine aynı şekilde 17 ve 19 yaşında evlendirenler; Erdoğdu'da % 10'a %13, Balballı'da, % 2'ye % 0 çıkmaktadır. Erdoğdu'da 15 yaşına kadar evlendirenler çıkmazken, Balballı'da bir kişi mevcuttur (Bkz. Tablo 4.5).

Kız çocuklarının evlenme yaşında ise iki köyün de kendi ortalamaları, erkek evlada göre düşmektedir. 25 yaşına kadar kızını evlendiren ya da evlendirmeyi düşünen Balballı'lı hane reisi % 40'tır. Bu oran Erdoğdu'da % 42'dir. Balballı'da 25'den sonra evlendirenler % 56 ile en büyük nisbette iken, Erdoğdu'da % 30 olmuştur. Balballı'da 25'den önce hiçbir yaş grubunda evlenme görülmezken, Erdoğdu'da 17'ye kadar % 2, 19'a kadar % 23'lük bir orana çıkmaktadır (Bkz. Tablo 4.6).

Erdoğdu köyünün tüm oranları diğer iki kültürü de temsil etmektedir. Zira her iki kültürde görülen yine evlilik yaşının küçüklüğüdür. Eskiden tüm bu kültürlerin evlilik yaşı, daha düşük seviyede gerçekleşmekte idi.

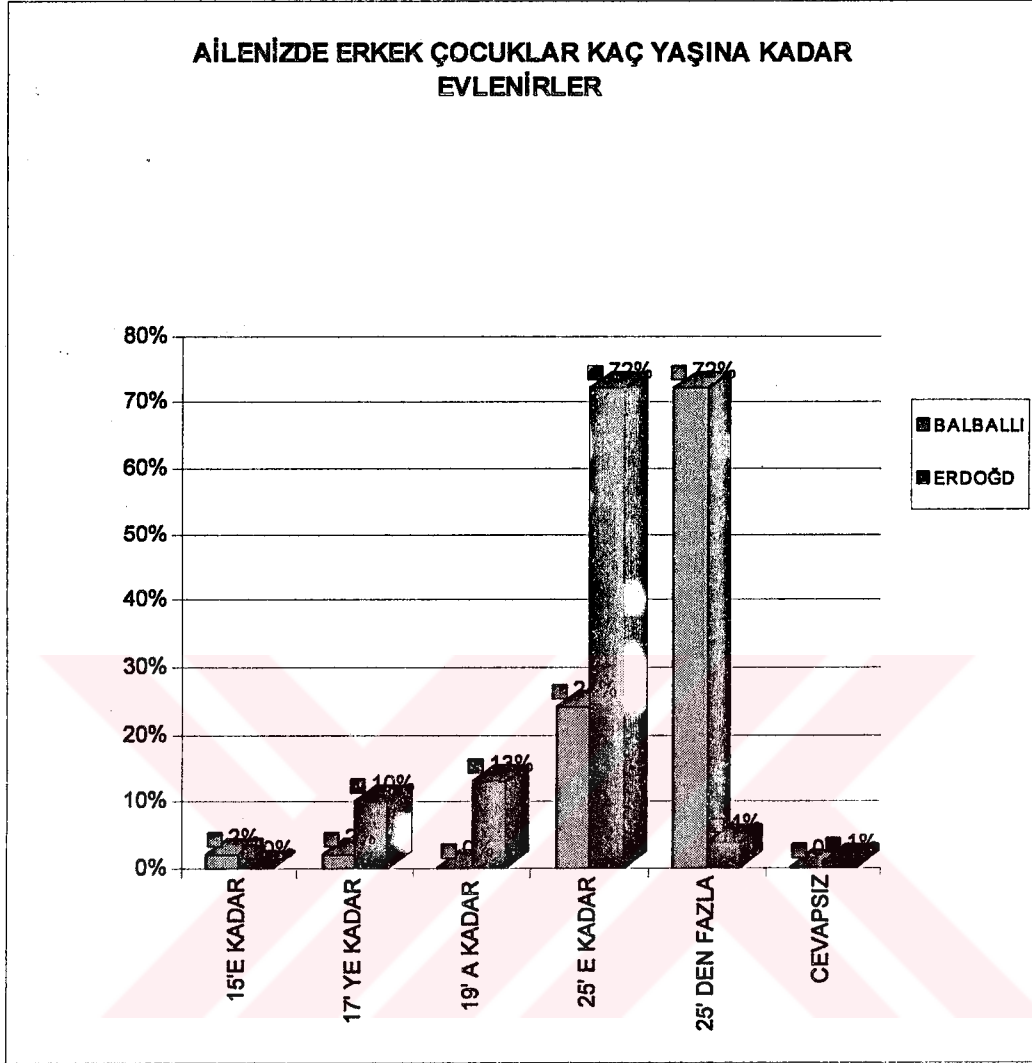
Erdoğdu'da eskiye nazaran, erkeklerde ve bilhassa kızlarda evlenme yaşı düşmektedir. Köylüler bunu erkekler bakımından iş bulamama ve askerliğe, kızlar bakımından da kadın nüfusun çok olması ve satın alma gücü düşüklüğünde yaşanan problemlere bağlıyorlar.

8.4. Evlilik Masrafı

Evlenme faaliyetine girilirken kız ve oğlan tarafları, bir takım görev ve mesuliyetler alır. Evlenme hadisesi gerçekleşirken uygulanması gereken görev ve mesuliyetin paylaşılması her yörenin adet ve gelenekleri çerçevesinde şekillenmiştir. Şimdi söz konusu köylerde evlilik masrafının nasıl paylaşıldığını görelim ;

Anketin "oğlan ve kız tarafı evlilik masrafını nasıl karşılar?" sorusuna, Balballı % 20 hepsini oğlan tarafı, % 64 çoğunu erkek tarafı, ve % 12'de ortak karşılarlar cevaplarını vermişlerdir. Abhazlar ata erkil bir aile yapısına sahiptir. Baba ve evin en büyüğünün otoritesi hakimdir. Bu yapının icabı olarak evlilik mesuliyeti ve düğün masraflarının çoğu da oğlan tarafınca yerine getirilir (Bkz. Tablo 4.7).

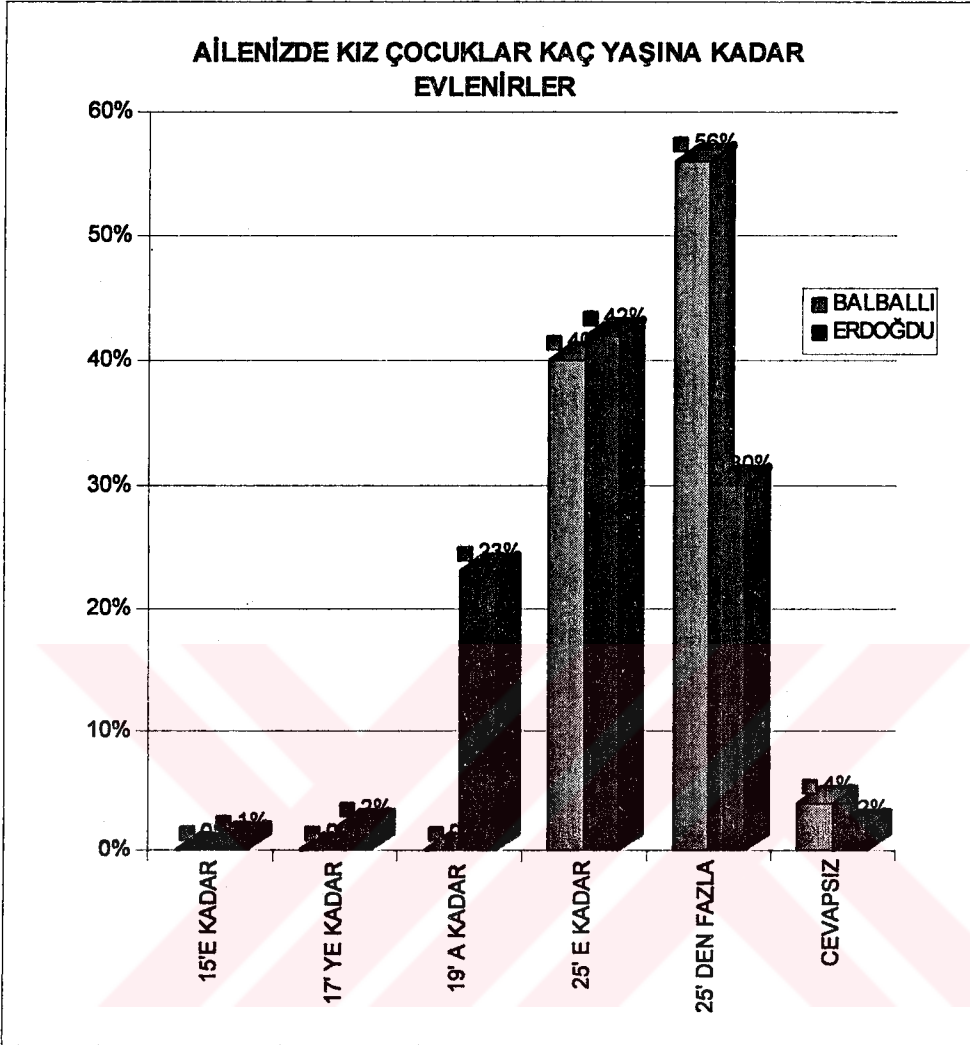
Tablo 4.5 Ailede erkeklerin evlenme yaşı

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
15'E KADAR	1	2%
17' YE KADAR	1	2%
19' A KADAR	0	0%
25' E KADAR	12	24%
25' DEN FAZLA	36	72%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
15'E KADAR	0	0%
17' YE KADAR	10	10%
19' A KADAR	12	13%
25' E KADAR	64	72%
25' DEN FAZLA	3	4%
CEVAPSIZ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

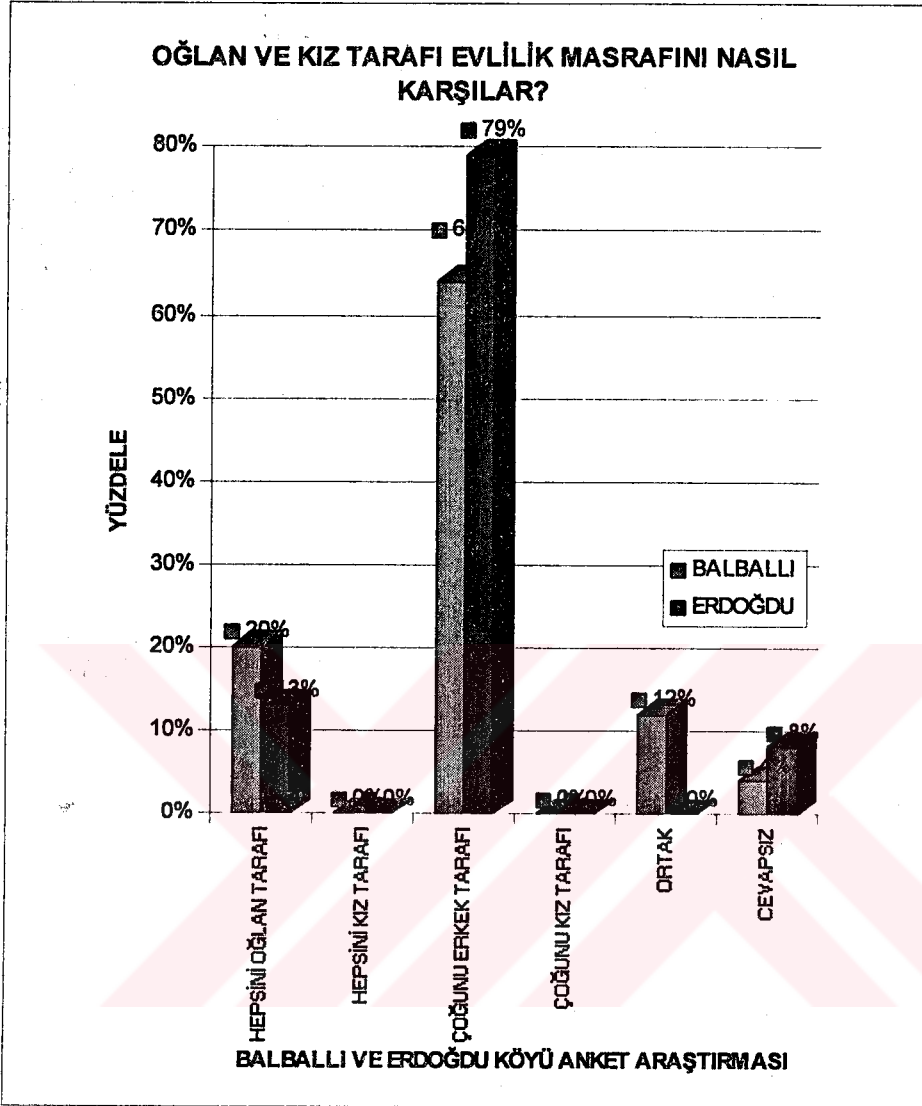
Tablo 4.6 Ailede kızların evlenme yaşı

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
15'E KADAR	0	0%
17' YE KADAR	0	0%
19' A KADAR	0	0%
25' E KADAR	20	40%
25' DEN FAZLA	28	56%
CEVAPSIZ	2	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
15'E KADAR	1	1%
17' YE KADAR	2	2%
19' A KADAR	20	23%
25' E KADAR	38	42%
25' DEN FAZLA	27	30%
CEVAPSIZ	2	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 4.7 Erkek-kız tarafının evlilik masraflarının paylaşılması

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HEPSİNİ OĞLAN TARAFI	10	20%
HEPSİNİ KIZ TARAFI	0	0%
ÇOĞUNU ERKEK TARAFI	32	64%
ÇOĞUNU KIZ TARAFI	0	0%
ORTAK	6	12%
CEVAPSIZ	2	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HEPSİNİ OĞLAN TARAFI	12	13%
HEPSİNİ KIZ TARAFI	0	0%
ÇOĞUNU ERKEK TARAFI	71	79%
ÇOĞUNU KIZ TARAFI	0	0%
ORTAK	0	0%
CEVAPSIZ	7	8%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Erdoğdu hane reislerinin % 13'ü evlilik masraflarının hepsini oğlan tarafı, % 79'u da çoğunu erkek tarafı karşılar demek suretiyle yine ata erkil aile yapısının evlilikteki tavrını ortaya koymuşlardır.

İki köyün de ailede baba otoritesi hakimdir. İki gelenekte de evlendikten sonra gelin kayınbabası ile konuşamaz, aynı sofraya oturamaz, gelin ve damat babalarının yanında çocuklarını sevemez.

8.5. Başlık Parası

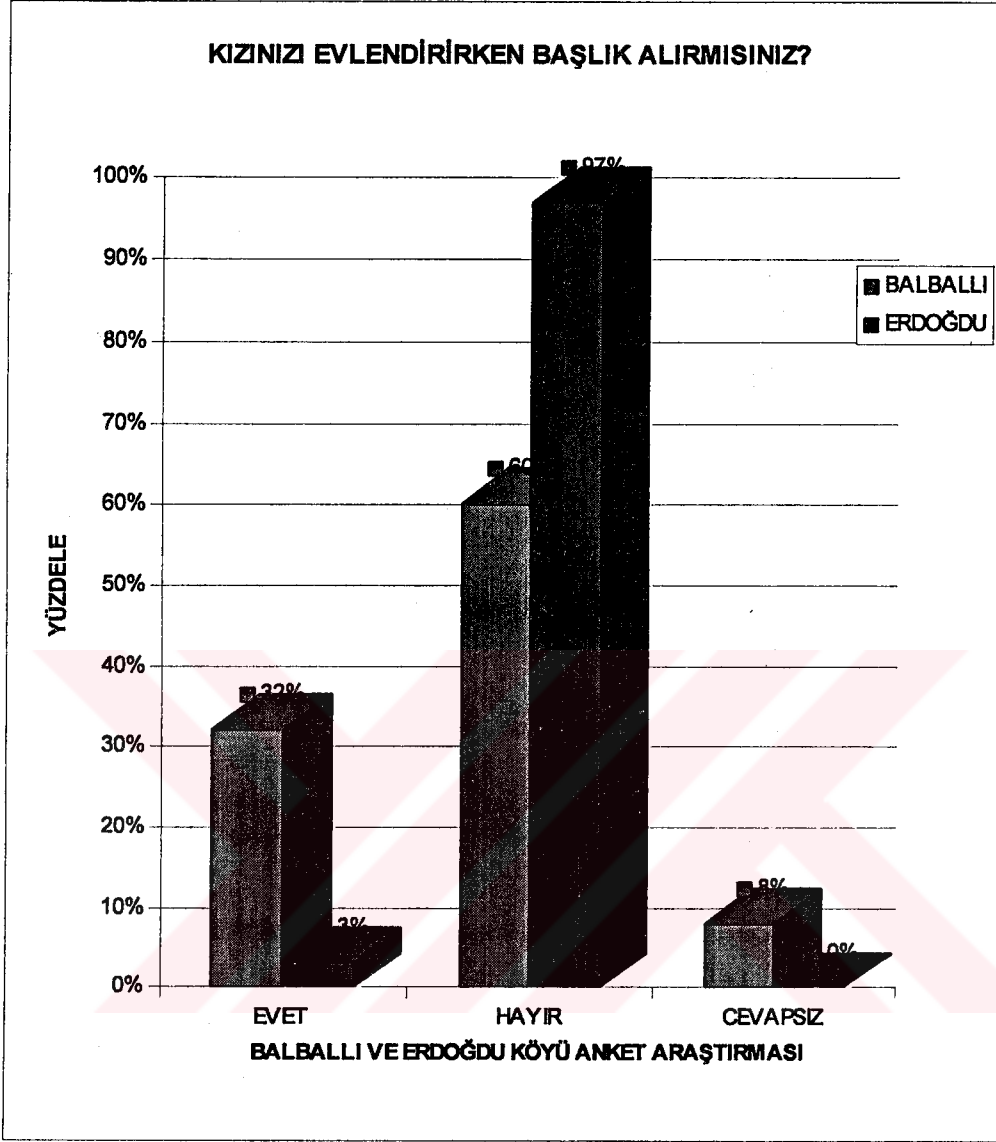
Ankette yöneltilen sorulardan biri de "Kızınızı evlendirirken başlık alırmısınız?" şeklindeydi. Bu soruya verilen cevaplar iki köyün gelenek ve kültür yapısını ayırdedip anlamak bakımından önem arz etmektedir.

Erdoğdu hane reisleri bu soruya % 97 gibi yüksek bir oranda 'hayır' cevabı vermişlerdir. Gözlemlerden anladığımız gerçekten bu geleneğin artık terkedildiğidir (Bkz. Tablo 4.8). Balballı'da ise gelenek şekil itibarıyla sürmektedir. Söz kesme esnasında belli bir miktar para, zarf içine konularak kızın aracısı olan büyüğe verilir. Kız babasına bu zarfın verilmesi geleneğe aykırı bir iş olur. Kızın aracısı bir büyüğe verilen bir miktar paranın yarısını tekrar oğlan tarafına verir. Zira bu para kız evinin düğün masrafına katkıda bulunması gayesi ile verilmiştir. Gelenek icabı yarısı geri verilen başlık parası ailenin gücü nisbetinde verilir. 1996 senesi itibarıyla bu miktar 50 - 100 milyon arası bir meblağdır. Bazen bunun 2-3 katına çıktığı da olur.

Ankete Balballı hane reisleri, % 32 "evet alırım", % 60 "hayır almam" diye cevap vermişlerdir. Kültür ve geleneği yansıtmayan farklı yorumlar kiminin bu tatbikatı "başlık parası" olarak kabul etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Onlara göre zarf içinde verilen para kız evine yapılan iyi niyetli bir yardımdır. Zira "başlık parası" alınmaktadır demek için, kızı almak isteyenler için, kız tarafının insiyatifi ile belirli bir paranın tesbiti ve ilanı lazımdır.

Erdoğdu'nun üç kültür grubu da, görüldüğü üzere başlık parası almamaktadır. Bu durum, köyiçi yada köydışı tüm evliliklerde aynıdır. Burada Abhazların adetlere riayetleri yine görülmektedir.

Tablo 4.8 Başlık geleneğinin sürdürülmesi nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	16	32%
HAYIR	30	60%
CEVAPSIZ	4	8%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
EVET	2	3%
HAYIR	88	97%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

8.6. Miras

Balballı'da baba öldüğünde, eğer aile üyelerinin düğün vs. gibi çeşitli ihtiyaçları varsa ve aile dağılmamışsa, evin en büyük erkeği, hayatta iken babanın yapması lazım gelen tüm görevleri üzerine alır. Böylece babanın ölmesi ile kaybolan otorite boşluğunun tekrar doldurulmasıyla aile dağılma tehlikesi geçirmez. Bu, bir bakıma yeni gelişmelere uyum sağlamayı amaçlayan tampon fonksiyondur. (Kıray, 1964 : 103) vazifesini görmektedir diyebiliriz. Aile üyeleri, eğer kendi ailelerini kurmuşlarsa miras dağıtılır. Herkese eşit olarak pay edilir. Fakat geleneklerden kaynaklanan saygı gereği kadınlar haklarını istemezler. Eğer böyle bir durum olursa tüm köy halkı tarafından kınanılır ve hoş görülmez. Böylece miras erkekler arasında dağıtılmış olmaktadır. Kadınların pay istememesi ihtiyaçları olduğunda, her zaman erkek kardeşlerinin yardım ettiği ve yine edileceğine duyulan geleneksel inançtır. Bu inanç gerçekten güçlü bir şekilde varolan sıkı yardımlaşma halinden kaynaklanmaktadır. Miras paylaşımında ve yardımlaşmada gelenek güçlü bir şekilde sürdürülmektedir. Erdoğan'da böyle bir durum geçerlilik kazanmamıştır. Kardeşler yine kendi aralarında anlaşılır fakat kadınların eşit pay almaları kınanmaz. Balballı'daki gibi mirasın paylaşılmasında çok sıkı bir gelenek hakim değildir. Miras aile yapılarına göre farklı uygulamalar ile paylaşılabilir. Miras dağıtımında gelenekler geçerli olmakla birlikte İslam dininin miras hukuku da dikkate alınmaktadır.

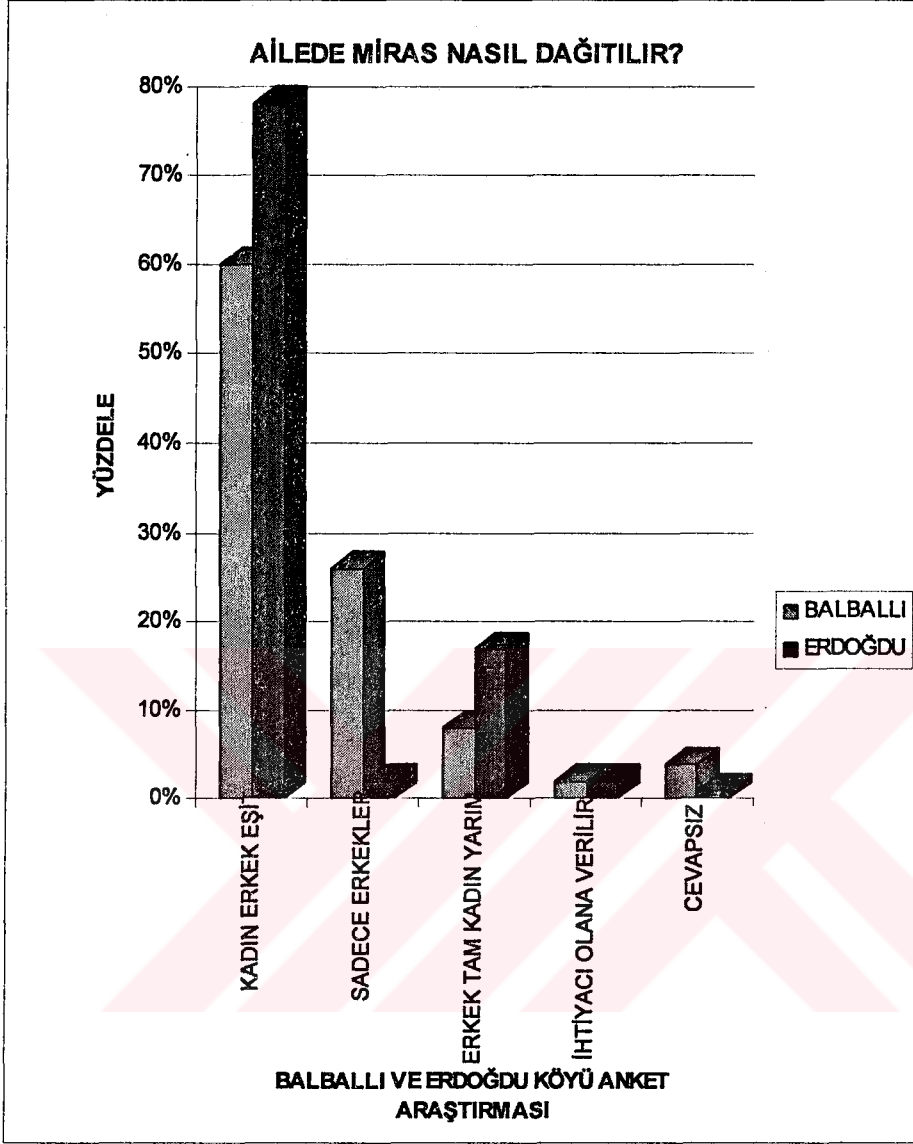
Ankette miras hakkındaki soruya verilen cevaplar gözlemlere dayanan yukarıdaki açıklamaları teyit etmektedir (Bkz. Tablo 4.9). Buna göre Erdoğan'da miras çoğunlukla ve resmi durumu itibariyle, kadın - erkek eşit (% 78), bazen de İslami kurallara uygun şekliyle erkek tam kadın yarım (% 17) olarak dağıtılır. Balballı'da ise kadın - erkek eşit (% 60) fakat geleneği icabı haklarından feragat ederek, sadece erkeklere (% 26) ve nadiren de İslami kurallar gereği olarak, erkek tam kadın yarım (% 6) şeklinde bölüşülebilir.

Gözlemler ile görülen şey diğer iki kültür grubuna nazaran Erdoğan köylerinin İslami ölçülere bağlılığıdır.

8.7. Gelenek ve İslamiyet

"Köyü bir arada tutan en önemli şey nedir?" sorusuyla köylerin daha çok gelenek üzerine oturan yapısının ortaya çıkartılması hedeflenmiştir. Gerçekten de köyü bir arada tutan şeyin; Balballı'da % 92, Erdoğan'da % 53 ile gelenek olduğu ortaya çıkmıştır. Köyün

Tablo 4.9 Ailede mirasın paylaşılması durumu

BALBALLI		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
KADIN ERKEK EŞİT	30	60%
SADECE ERKEKLER	13	26%
ERKEK TAM KADIN YARIM	4	8%
İHTİYACI OLANA VERİLİR.	1	2%
CEVAPSİZ	2	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

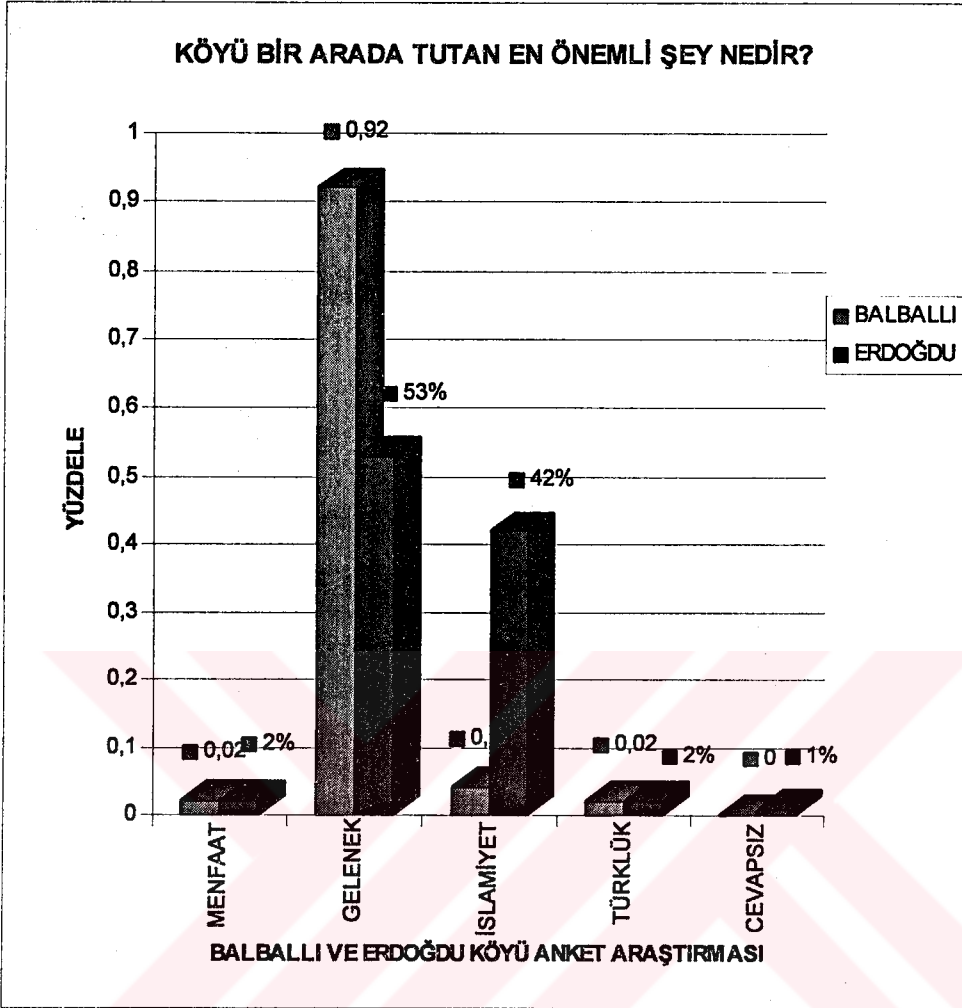
ERDOĞDU		
ŞİKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
KADIN ERKEK EŞİT	70	78%
SADECE ERKEKLER	2	2%
ERKEK TAM KADIN YARIM	15	17%
İHTİYACI OLANA VERİLİR.	2	2%
CEVAPSİZ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

toplum yapısının, cemaat vari karakter göstermesi şaşırtıcı bir sonuç olmamıştır. Köyü bir arada tutan en önemli unsurun gelenek olduğu Balballı'da açıkça farkedilmektedir (Bkz. Tablo 4.10). Diğer köyde birleştirici unsurun gelenekten hemen sonra İslamiyet (% 42) olduğu görülüyor. Balballı'da bu çok daha sonra sadece, (% 4) nisbetinde, fakat ikinci unsurdur. Menfaat ve Türklük ise her iki köyünde çok dikkate almadığı birleştirici unsurlardır.

"Komşu köyü birarada tutan en önemli şey nedir?" sorusu ile köylerden birbirlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Her iki köyde, komşu köyü, kendi kendilerini değerlendirmelerinden çok daha farklı değerlendirmişlerdir. Erdoğdu, Balballı için % 50 geleneği, % 38 İslamiyeti, % 6 menfaati birleştirici unsur olarak görmüş. Balballı ise % 44 ile geleneği, % 26 ile İslamiyetin, % 12 ile menfaatin Erdoğdu üzerinde etkili olabileceğini belirtmiştir (Bkz. Tablo 4.11).

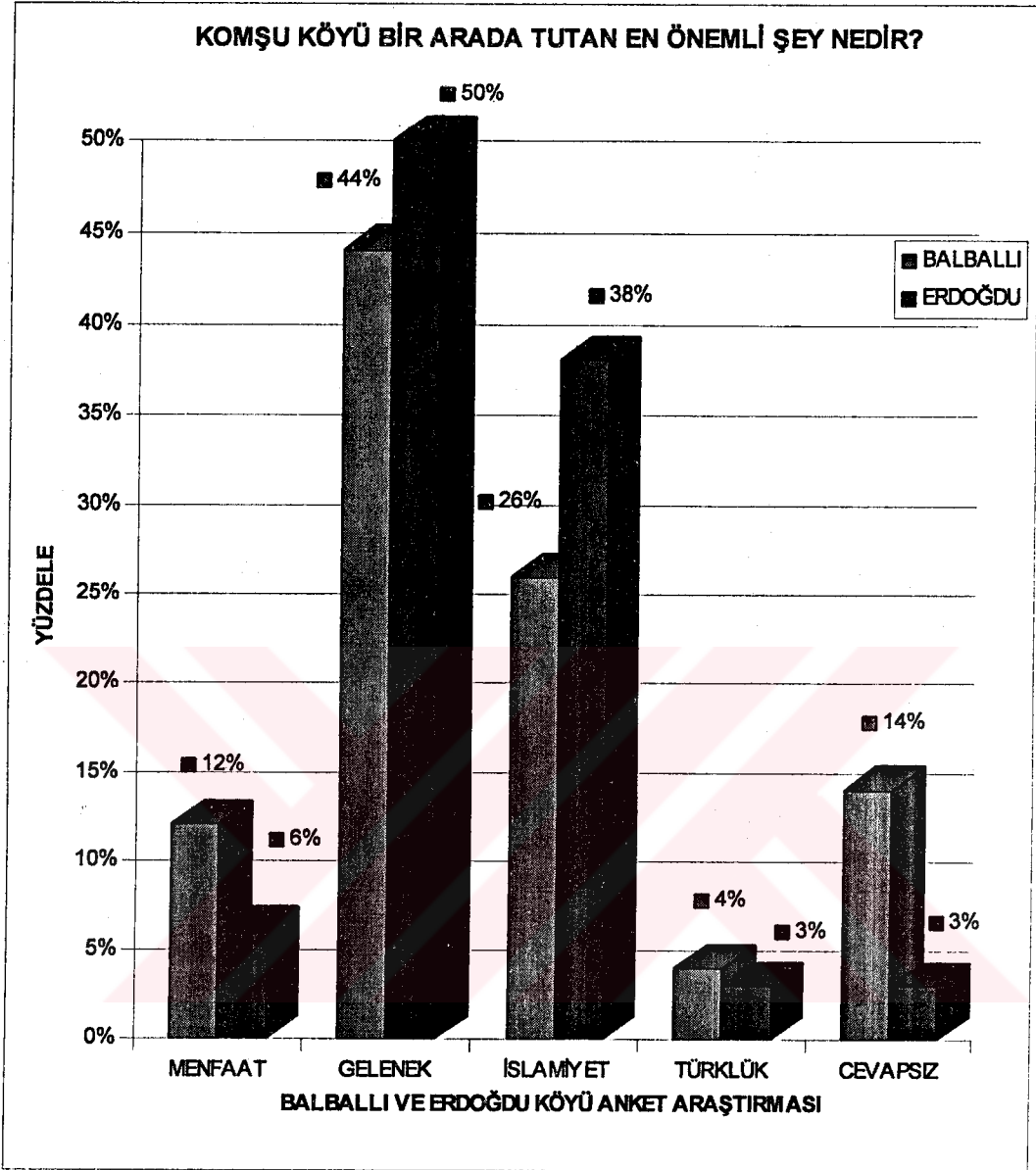
Tablo 4.10 Köyde toplumsal yapıyı bir arada tutan en önemli değerler

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MENFAAT	1	2%
GELENEK	46	92%
İSLAMİYET	2	4%
TÜRLÜK	1	2%
CEVAPSIZ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MENFAAT	2	2%
GELENEK	48	53%
İSLAMİYET	38	42%
TÜRLÜK	2	2%
CEVAPSIZ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 4.11 Komşu köyde toplumsal yapıyı bir arada tutan en önemli değerler

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MENFAAT	6	12%
GELENEK	22	44%
İSLAMİYET	13	26%
TÜRLÜK	2	4%
CEVAPSIZ	7	14%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MENFAAT	5	6%
GELENEK	45	50%
İSLAMİYET	34	38%
TÜRLÜK	3	3%
CEVAPSIZ	3	3%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

9. TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME

9.1. Toplumsal Statü

Her iki köyümüzde statü bahşeden unsurlar olarak, toprak mülkiyeti, gelir ve zenginlik, meslek, eşraftan sayılma, memurluk, toplumsal rütbe gibi hususları sayabiliriz. Toplumsal statüyü kısaca ferdin toplumda işgal ettiği yer (Türkdoğan, 1977 : 90) olarak tanımlarsak, yukarıda sayılan statü bahşeden unsurların her birine sahipliği nisbetinde, her bir fert toplum içinde bir yer edinecektir.

Balballı'da görülmele birlikte, çok küçük kısımlara bölünmüş tarla sahiplerinin çoğunluğu oluşturduğu Erdoğdu'da toprak mülkiyeti statü bahşeden unsur olmaktan çıkmıştır. Yeterli miktar toprak mülkiyeti son derece azdır. Dolayısıyla toprak mülkiyeti sebebiyle statü sahibi köylüde azınlıktır. Bu, Erdoğdu'da daha belirgin olarak kendini gösterir. Toprak mülkiyeti bakımından ekonomik tabakalaşmanın (Bottomore - Nispet, 1990: 626) oluştuğu söylenebilir. İki köy arasında ise Balballı, daha yüksek bir toplumsal statü seviyesindedir denilebilir.

Gelir ve zenginlikte de durum farklı değildir. Standart refah seviyesini yakalayabilenler, Balballı'da nüfusun % 12'sini, Erdoğdu'da ise % 8'ini oluşturmaktadırlar. Bunlar köyde zengin olarak isimlendirilirler. İleride zengin-fakir farklılaşmasından doğan, ekonomik tabakalaşmadan bahsedilecektir. Köylerde zenginlik ise, umumiyetle verilen statünün devamı niteliğini göstermektedir.

Toprak mülkiyetinin dolayısıyla da çiftçiliğin statü bahşeden bir meslek niteliğini kaybetmekte olduğu daha önce ifade edilmişti. Toprağın miras paylaşımıyla küçülmesi, nüfus artış hızı, yeni iş alanlarının çok fazla açılmaması gibi sebeplerle, Erdoğdu'da başta olmak üzere, toprağın statü bahşedebilmesi imkanı hiç kalmayacaktır. Erdoğdu'da yeni statü sağlayan meslek olarak, atölye ve imalathaneleri, Balballı'da ise tavuk çiftliklerini gösterebiliriz. Bunların kimi aile, kimi de işçi çalıştıran işletmeler olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Özellikle Balballı'da büyüklere saygı ve bağlılık icabı, eşraftan olmak, ayrı bir statüde mütaala edilmeyi sağlamaktadır. Bu ise toplumun geleneğinin kuvvetle sürdürülmesinin sonucudur. Abhaz geleneklerine göre, aralarında on yaş fark olanların yani küçüklerin akrabası olmayan büyüklere, yolda yürürken bile saygı göstermesi gerekir. Eskiden bir

büyüğünün yanında at ile geçen genç, atından inip, sessizce önünden geçerek, bir süre yürüdükten sonra tekrar binebilirmiş. Şimdi ise, otomobil ile büyüğünün yanından geçen bir genç, otomobilini durdurup camını açarak saygısını göstermektedir. Kahvehaneleri ise, hiçbir yaş grubunun birbirini göremeyeceği barakadan kısımlara ayrılır ve öylece oturulur. Kadınlar yolda kocalarının gerisinden yürümek durumundadırlar. Karının kocaya tam bir itaati, sadakati ve saygısı günün her saatinde ve anında, toplumsal hayata yansımaktadır. Her yaştan büyüğe karşı aynı duyarlılıkta belirlenmiş ilişkiler ağının gereği eşraftan olanlar ise en büyükleri oluşturan gruptur. En yaşlı, en tecrübeli ve en bilge insanlar içine girebilmek ve eşraftan olmak en yüksek statüye çıkabilmek demektir.

Erdoğdu'da bu derece kuvvetli gelenek anlayışı yoktur. Genç-yaşlı kahvede birlikte oturup karşılıklı sohbet edebilirler. Fakat tecrübeli, yaşlı ve bilge insana saygı gösterilir. Genç onun sözünü bölemez, izinsiz konuşamaz. Burada eşraftan olmak statü sahibi olmak demektir. Fakat Balballı'daki gibi büyük ağırlığı da yoktur denilebilir.

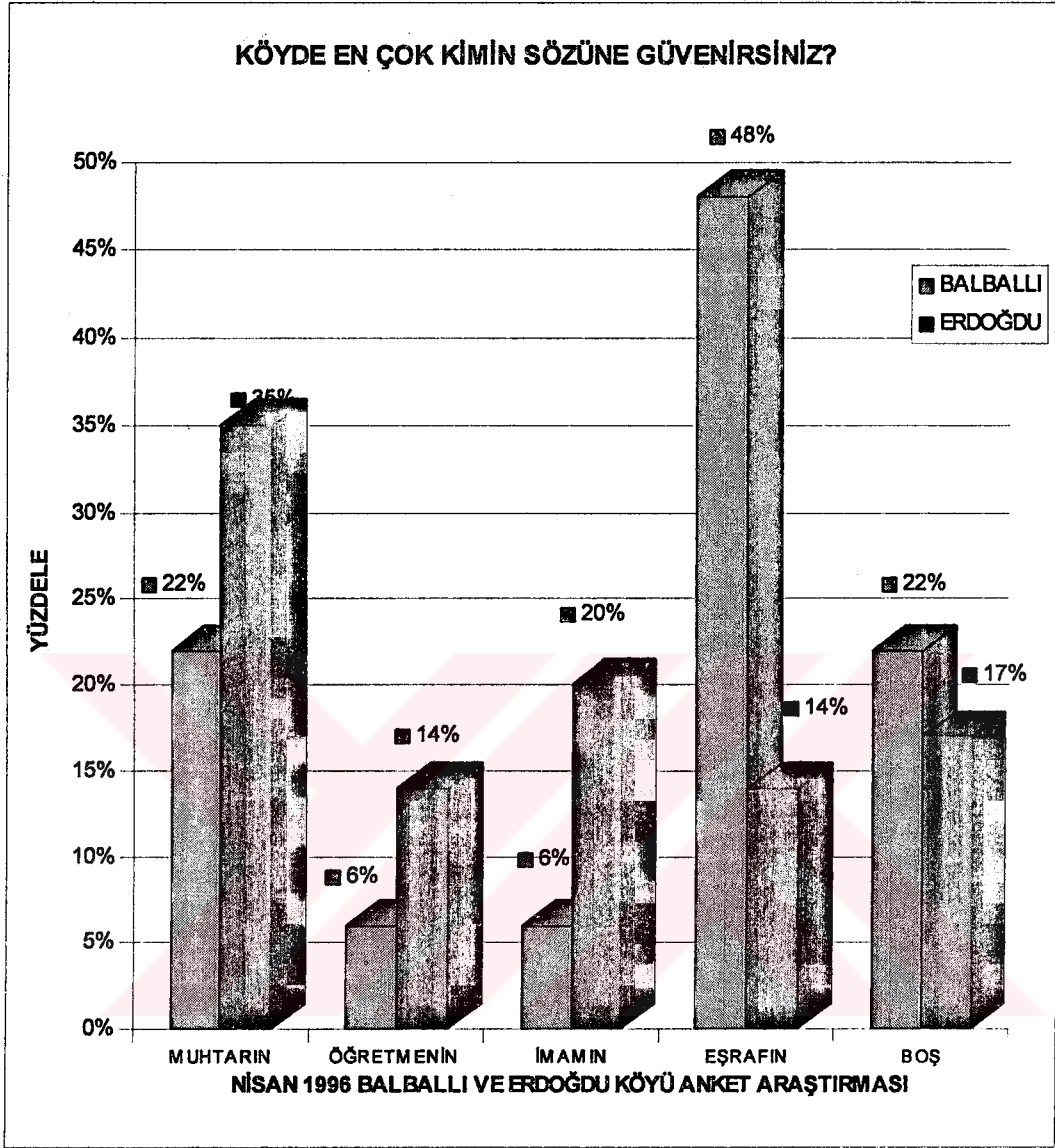
Daha çok sayıda bulunması itibariyle bilhassa Erdoğdu'da memurların ayrı bir statüsü vardır. Memura devlet temsilcisi olarak saygı gösterilmelidir.

Toplumsal rütbesinden dolayı statü sahibi olanlarda görülebilmektedir. Ayrıca her iki köydede, değişen nisbette de olsa, imam ve öğretmen gibi resmi makamları ne olursa olsun, köylerin, mesleki statü içinde değerlendirileceği bazı resmi görevlilerin, toplumsal rütbeleri bakımından daha yüksek statüye sahip oldukları görülmektedir. İlim sahibi ve üniversite mezunu gençlerin, iki köyde hakim olan ve ilk önce ailede görülen, baba ve büyükler otoritesini yumuşattığı farkedilmektedir.

Statü seviyeleri hakkında biraz daha somut bilgiler edinebilmek bakımından, köylerde en çok kimlere güvenildiğini sorduk. Alınan cevaplar köylere göre farklılık arz ediyor. Buna göre Balballı'da % 48 ile eşrafın, % 22 ile muhtarın, % 6 ile öğretmen ve imamın kabul gördüğü ortaya çıktı. Erdoğdu'da ise % 35 ile muhtarı, % 20 ile imamın, % 14 ile eşraf ve öğretmenleri güvenilir bulmuşlardır (Bkz. Tablo 5.1). Yine iki köy arasında çıkan meseleleri halletmeleri büyük nispette köyün büyüklerinden beklenmektedir (Bkz. Tablo 5.2)

Erdoğdu'da muhtarın statüsünün, Balballı muhtarlarına göre daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Zira Balballı'da eşraf en yüksek statü grubudur. Muhtar ancak eşraftan sonra, yine eşrafın etkili olduğu seçimle ve eşrafın sayesinde seçilir. Göreve gelen muhtar yine eşrafın tavsiyelerini dikkate almalıdır.

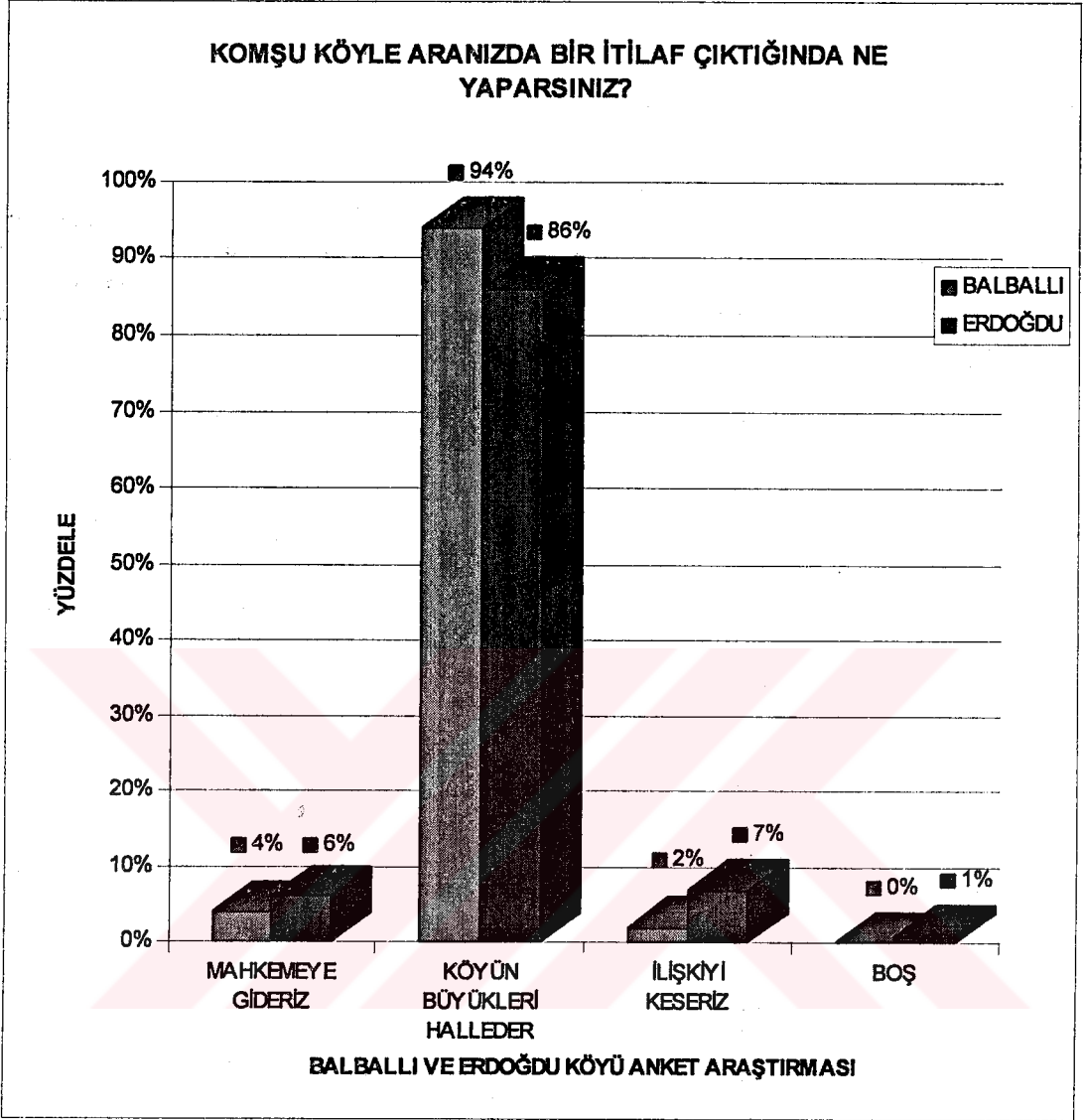
Tablo 5.1 Köyde güvenilirlik nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MUHTARIN	11	22%
ÖĞRETMENİN	3	6%
İMAMIN	3	6%
EŞRAFIN	23	46%
BOŞ	10	20%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MUHTARIN	33	35%
ÖĞRETMENİN	13	14%
İMAMIN	20	20%
EŞRAFIN	13	14%
BOŞ	16	17%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

Tablo 5.2 Köylerin ihtilafında takınılan tavırlar

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MAHKEMEYE GİDERİZ	2	4%
KÖYÜN BÜYÜKLERİ HALLEDER	47	94%
İLİŞKİYİ KESERİZ	1	2%
BOŞ	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MAHKEMEYE GİDERİZ	5	6%
KÖYÜN BÜYÜKLERİ HALLEDER	78	86%
İLİŞKİYİ KESERİZ	6	7%
BOŞ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

9.2. Toplumsal Sınıf ve Tabakalaşma Yapısı

Bir toplum veya grup içinde, toplumsal statüde bir takım farklılaşmalar varsa, orada toplumsal tabakalaşma var demektir. Toplumsal statü kısmında köylerin (bilhassa Erdoğdu) , bilhassa çiftçilerin tarla küçüklüğü, iş bulmak maksadıyla yurtiçi ve yurt dışına birçok göç olduğu haled nüfus fazlalığı ve yeni yatırımların gerçekleşmemesi sebebiyle refah ve gelirden dengesizlik olduğu belirtilmişti. Bu durum tabii olarak statü farklılığı oluşturmuştur. Her iki köyde de bu ortaklaşa yaşanan sebeplerden dolayı toplumsal tabakalaşmalı bir yapı oluşmuştur.

İki köyde de görülen temel tabakalaşma, gelir farklılaşması ve dengesizliğinden doğan ekonomik tabakalaşmadır. Balballı'da % 12, Erdoğdu'da % 8 köyün hayat standartları üstünde, refah seviyesini yakalamış, zengin denilebilecek bir tabaka vardır. Yıllık gelir tablosuna göre, yıllık geliri (aile olarak) 200 milyona kadar olanların toplam oranı, Balballı'da % 74'ü, Erdoğdu'da ise % 75'i bulmaktadır. Bunları gelir seviyesinin en alt (ve çoğunluk) tabakası olarak ele alabiliriz. 201-300 milyon arası gelir grubunda, köyün orta tabakası olarak ele alabiliriz. Bu tabaka Balballı'da % 12, Erdoğdu'da % 16 nisbetindedir. Orta tabaka çok az bir oran göstermektedir. Bir toplumda orta tabaka ne kadar fazla olursa o kadar dengeli bir yapı arzeder. (Bottomore - Nisbet, 1990: 620). Fakat iki köyde de alt tabaka çoğunluğu oluşturmaktadır.

Balballı eşrafının yüksek toplumsal statüsü, sosyo - politik tabakalaşmanın örneği olarak değerlendirilebilir. Zira bu kimselerin toplumsal rütbelerinden dolayı diğerlerine nazaran daha fazla prestij ve yetki sahibi olduğu görülmektedir. Hatta öyle ki geleneklerden gelen toplumsal güçleri sayesinde, muhtarın kim olabileceğini söylediklerinde, muhalefet çıkamaz ve siyasi çekişme yaşanmaz. Erdoğdu'da ise böyle bir sosyo-politik tabakalaşmayı temsil edebilecek yüksek toplumsal statü sahibi bir kişi ya da grup yoktur. 1960 senesine kadar Balballı örneğine benzer, sosyo-politik tabakalaşma yaşanmıştır. Bundan önceki devirlerde daha önce belirttiğimiz gibi Birkanlı kabile reisi 1708 senesinde köyü kurmuştur. Ondan sonra da tüm kabile reisleri, oğul ve akrabaları ile birlikte sosyo-politik tabakalaşmayı oluşturan, toplum içinde prestij ve yetki sahibi insanlar olarak tüm köyü yönlendirmişlerdir.

Erdoğdu'da kültür farklılıklarından doğan gruplaşma ve tabakalaşmanın görülmediği gözetilmelidir. Zira her üç kültürü oluşturan ana unsurlar benzer yada aynıdır. Kültürler ortak özellikleri ile birbirlerine yakınlaşmış ve adeta köylü şuurunu oluşturmuşlardır.

Özellikle son otuz sene müddetince, zamanla tarım teknolojisinin gelişmesi, kitle araçları, kasaba ve şehirlerle olan toplumsal yakınlık gibi nedenlerle sosyo-politik tabakalaşma kaybolmuştur. Halen muhtarlık vazifesini yürüten şahıs atölye sahibi bir işletmecidir.

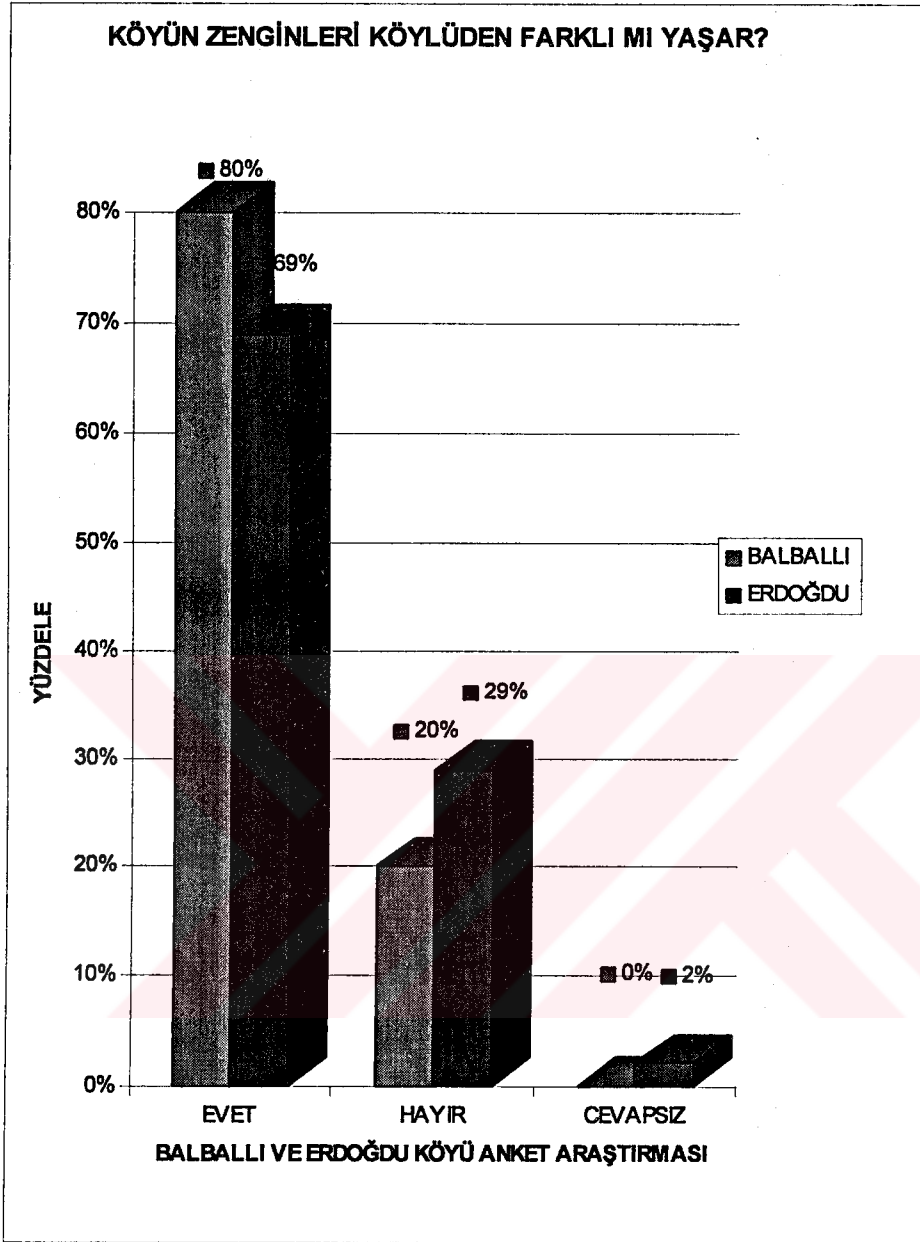
Erdoğdu'da çok sayıda imalathane ve atölyelerin kurulmasıyla birlikte, mesleki tabakalaşmanın varlığından söz edilebilir. Zira aile yada işçi işletmeleri olarak faaliyet gösteren imalathane ve atölyeler, hem yanlarında çalıştırdıkları çok sayıda işçi ile hem de çiftçilik ve yevmiyeciliğe göre daha fazla itibar gösterilmesiyle, diğerlerinden yüksek bir toplumsal statüye sahiptirler. İki köyde zenginlerin kendilerinden farklı yaşadıklarını, "köyün zenginleri köylüden farklı yaşarmı?" sorusuna verdikleri cevaplarla ortaya koymuşlardır (Bkz. Tablo 5.3). Bu soruya, "evet farklı yaşar" diyenler; Balballı'da % 80, Erdoğdu'da % 69'dur. "Hayır farklı yaşamaz" diyenler ise; Balballı'da % 20, Erdoğdu'da % 29'dur. Balballı'da daha yüksek nisbette olmak üzere, iki köyde de zenginlerin farklı hayat yaşadıkları anlaşılmaktadır. Diğer toplumsal tabakaları oluşturanlarda bunun farkındadır. Fakat gözlemlerden anlaşılan bu farklılık, gelenek ve hayat tarzı anlamında değil, köyün gözüne kolayca çarpmış olan tüketim fazlalığındandır.

Osmanlı toplumsal yapısı, kültürel, iktisadi değerleri ve dünya görüşü bakımından merkezle bütünleşmeyi gerektirmektedir. Fert ve toplum dengesi dayanışma ve birlik esası üzerinde temellenmiştir. Eski aşiretçi bölünme esasına dayalı siyasal düzen, Selçuklu ve bilhassa Osmanlı hakimiyetinde yerini, güçlü, merkezi, siyasal otoriteye bırakmıştır. Devletin etkin olduğu bu düzende toplumsal bütünleşmeyi sağlamak için merkeze rağmen mahalli güçlerin siyasi-iktisadi nüfuz kazanma gayretleri, denetim ve kontrol altında tutulmuştur.

Kısaca ifade etmeğe çalıştığımız bu yapı içerisinde sosyal ve iktisadi hayatta, Batılı manada bir sınıf mefhumu veya sınıf anlayışı ortaya çıkmamıştır (Türkdoğan, 1984: 338 - 339). Fert-toplum dengesi toplumculuk ve diğerganlık özelliklerin öne çıkaran bir görünüm arz etmektedir.

Çalışmamızda incelediğimiz köy sakinlerinin tabiatıyla bu genel tarihsel hakikatin izlerini taşıdıklarını, köyde zenginlerle fakirler arasında hayat standartlarının farklılığına rağmen çatışma veya çekişmeye dönük bir "sınıf" anlayışının mevcut olmadığını görmüş bulunuyoruz (Tabakoğlu, 1994: 126 - 128).

Tablo 5.3 Köyün zenginlerine tavrı alış durumu

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
Evet	40	80%
Hayır	10	20%
Cevapsız	0	0%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
Evet	62	69%
Hayır	26	29%
Cevapsız	2	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90		

9.3. Siyasi Tavır Alışlar

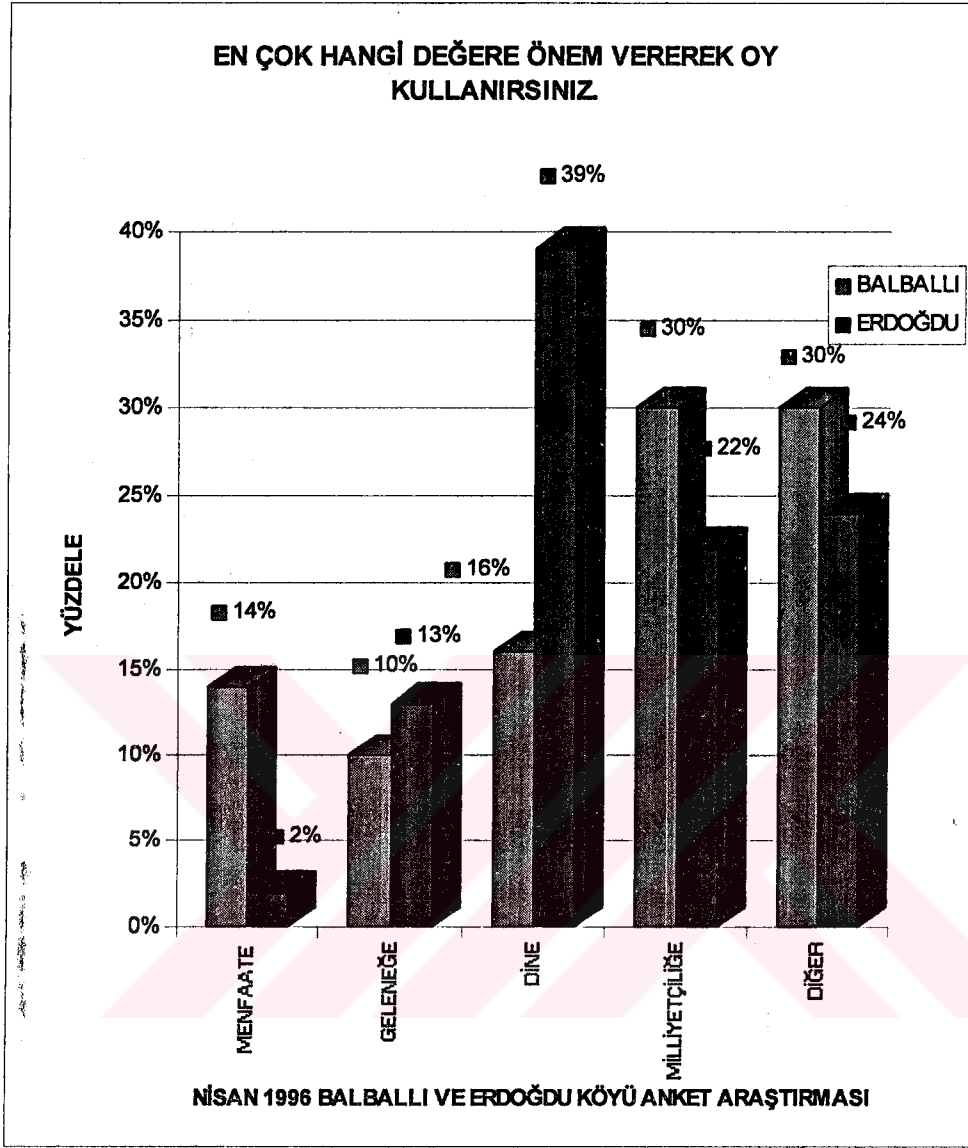
İki köyünde siyasi tavır alış ve tutumları birbirinden farklıdır. Bunlar hem oy kullanırken hem de devlet yada siyaset adamına güvenme sıralaması tercihlerinde görülebilmektedir.

Anketin " En çok hangi değere önem vererek oy kullanırsınız?" sorusuna verilen cevaplar, iki köyün değerler ve normlar önceliklerinin farklılığını ortaya koymaktadır (Bkz. Tablo 5.4). Erdoğan'da (%42) en çok dine önem vererek oy kullanma tutumu görülmektedir. Buna karşılık Balballı milliyeti ve geleneğini ön plana çıkartmaktadır. İkisinin toplamı (% 35 + % 13) % 48 nisbetiyle etkili olmaktadır. Erdoğan'da ise geleneğin oy kullanma tutumundaki payı % 15 olarak görülmektedir. Fakat yine milliyetçilik ile birlikte düşünüldüğünde bu oran % 40'a kadar çıkabilmektedir. Oy kullanma faaliyetinde menfaat, Erdoğan'da % 13 oranı ile etkili olurken, bu oran Balballı'da % 20'ye yükselmektedir. Fakat görülen şey, bunun daha çok köyün umumi menfaati olarak algılanması doğrultusunda belirtildiğidir. Erdoğan ise bu kelimeyi soğuk ve şahsi bir değer olarak mütalaa etmektedir. Menfaati küçük nisbette değerlendirmesi bu yüzdendir.

Ankete köylerin tarihi, siyasi hafızasını ölçmeye yönelik, "geçmişteki devlet büyüklerinden en çok kime güvenirsiniz?" sorusu konmuştur. Buna göre; Erdoğan (% 34) ve Balballı (% 35) 'da eski demokrat parti genel başkanı ve 1960 ihtilaline kadar başbakanlık yapmış Adnan Menderes en çok güvenilen lider olarak görülmektedir. Bunu Erdoğan'da % 29 ile Turgut Özal, % 19 ile Atatürk takip etmektedir. Balballı'da ise % 26 ile Turgut Özal, % 25 ile de Atatürk, Adnan Menderes'ten sonra gelen siyaset ve devlet adamları olmuşlardır (Bkz. Tablo 5.5). Görünen o ki Demokrat Parti hareketi ile onun misyonunu devam ettiren günümüze yakın liderlerden Turgut Özal çizgisi iki yerleşim biriminde de kabul görmektir.

Günümüzde yaşayan liderlerden en çok güvenilenler konusunda ise iki köy arasında bir ayırım yaşanmaktadır (Bkz. Tablo 5.6). Erdoğan'da % 39 ile Necmettin Erbakan, Balballı'da ise Aydın Menderes % 30 ile ilk sırada güvenilen liderler olarak görülmektedir. Burada dikkat çeken şey başbakan yada parti lideri olmayan Aydın Menderes'e duyulan güvendir. Bunda Demokrat Parti ve Menderes misyonu önemli olmalıdır. Araştırmamız esnasında, yapılan son seçimlerde birinci çıkan refah partisinin genel başkanı Necmettin Erbakan hükümette yer alamamış bir ana muhalefet partisi başkanıdır. Erdoğan'da ilk sırada çıkmasının sebebi, halkın demokrat parti, Menderes ve Özal misyonunu Erbakan'a yüklemesinin sonucu olmalıdır. Balballı'da ikinci ve üçüncü

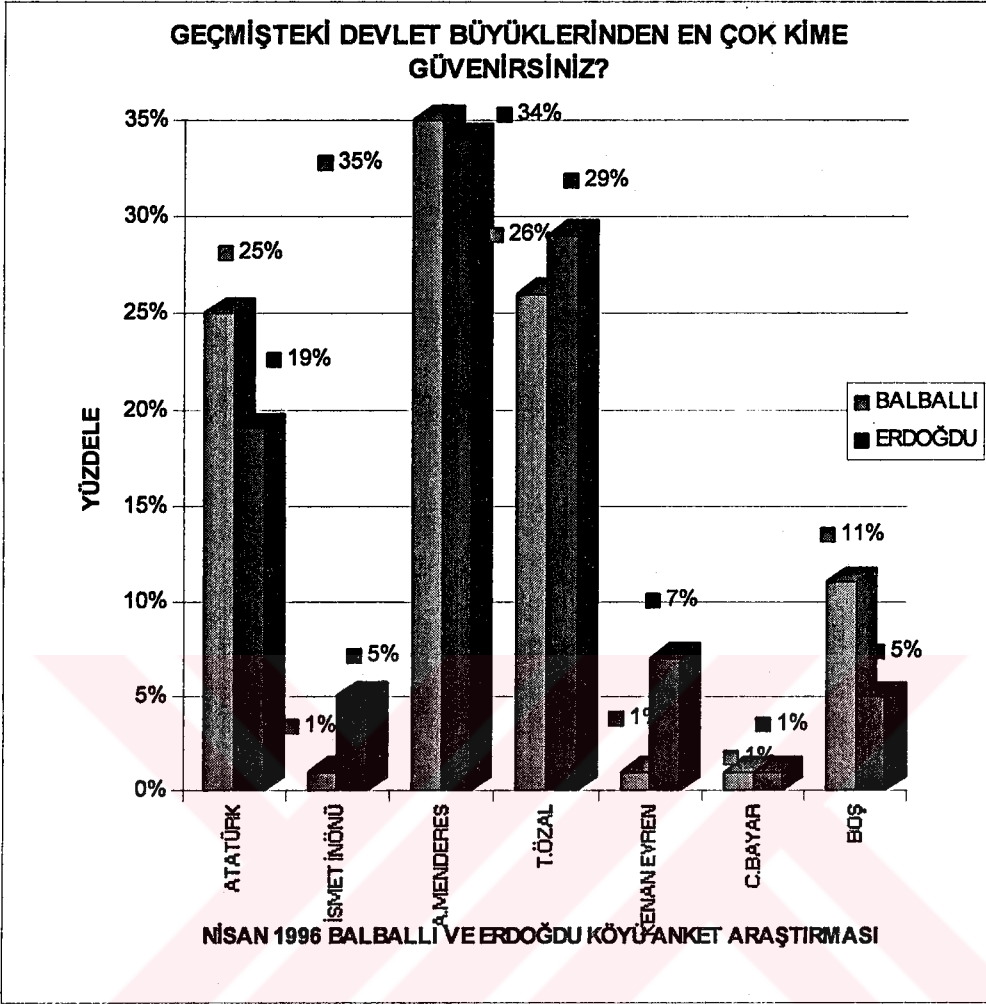
Tablo 5.4 Oy kullanırken etkilenilen değer tercihleri

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MENFAATE	7	14%
GELENEĞE	5	10%
DİNE	8	16%
MİLLİYETÇİLİĞE	15	30%
DİĞER	15	30%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 53		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
MENFAATE	2	2%
GELENEĞE	13	13%
DİNE	40	39%
MİLLİYETÇİLİĞE	22	22%
DİĞER	25	24%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 102		

Tablo 5.5 Geçmiş devlet büyüklerine duyulan güvenilirlik nispeti

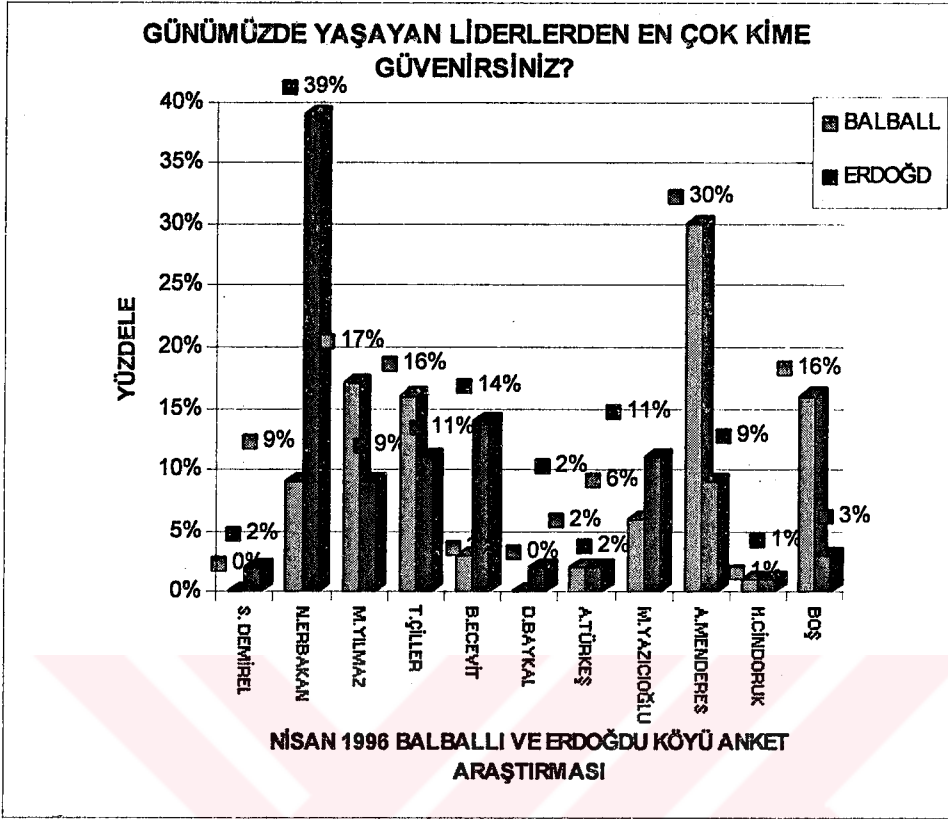
BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ATATÜRK	16	25%
İSMET İNÖNÜ	1	1%
A.MENDERES	23	35%
T.ÖZAL	16	26%
KENAN EVREN	1	1%
C.BAYAR	1	1%
BOŞ	7	11%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 65

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
ATATÜRK	25	19%
İSMET İNÖNÜ	6	5%
A.MENDERES	45	34%
T.ÖZAL	39	29%
KENAN EVREN	9	7%
C.BAYAR	2	1%
BOŞ	6	5%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 133

Tablo 5.6 Günümüzün liderlerine duyulan güvenilirlik nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
S. DEMİREL	0	0%
N.ERBAKAN	6	9%
M.YILMAZ	11	17%
T.ÇİLLER	10	16%
B.ECEVİT	2	3%
D.BAYKAL	0	0%
A.TÜRKEŞ	1	2%
M.YAZICIOĞLU	4	6%
A.MENDERES	19	30%
H.CİNDORUK	1	1%
BOŞ	10	16%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 64

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
S. DEMİREL	2	2%
N.ERBAKAN	47	39%
M.YILMAZ	12	9%
T.ÇİLLER	14	11%
B.ECEVİT	19	14%
D.BAYKAL	3	2%
A.TÜRKEŞ	3	2%
M.YAZICIOĞLU	14	11%
A.MENDERES	12	9%
H.CİNDORUK	1	1%
BOŞ	4	3%

TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 131

sırada Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller güven vermektedir. Köylünün bu tercihi yapmasının sebebi ise, diğer bazı unsurların yanında, halen bu iki liderin demokrat parti ve Özal misyonunu temsil ettiklerine duyulan inanç olmalıdır. Burada daha sonra güvenilen liderler sırasıyla % 9 ile Necmettin Erbakan, % 6 ile Muhsin Yazıcıoğlu, % 3 ile Bülent Ecevit, % 2 ile Alparslan Türkeş, % 1 ile de Hüsamettin Cindoruk'tur. Erdoğan'da ise ikinci sırada % 14 ile Bülent Ecevit, daha sonra sırasıyla; % 11 ile Muhsin Yazıcıoğlu ve Tansu Çiller, % 9 ile Mesut Yılmaz ve Aydın Menderes, % 2 ile Süleyman Demirel, Deniz Baykal ve Alparslan Türkeş gelmektedir.

9.4. Haberleşme Vasıtaları ve Tavır Alışlar

Haberleşme vasıtaları iki köye de girmiş durumdadır. Televizyon ve telefon olmayan hane sayısı gayet azdır. Gazete ise evlerde ve kahvehanelerde okunabilmektedir. Bunların yaygınlığı yüzünden her evde bulunabilen radyo daha az dinlenir hale gelmiştir.

Haberleşme vasıtaları yönüyle, televizyon ve telefon hariç tutulursa, bilhassa gazete okuma nisbeti Balballı lehine daha yüksek görülmektedir. Her televizyon kanalı iki köyde de seyredilebilmektedir.

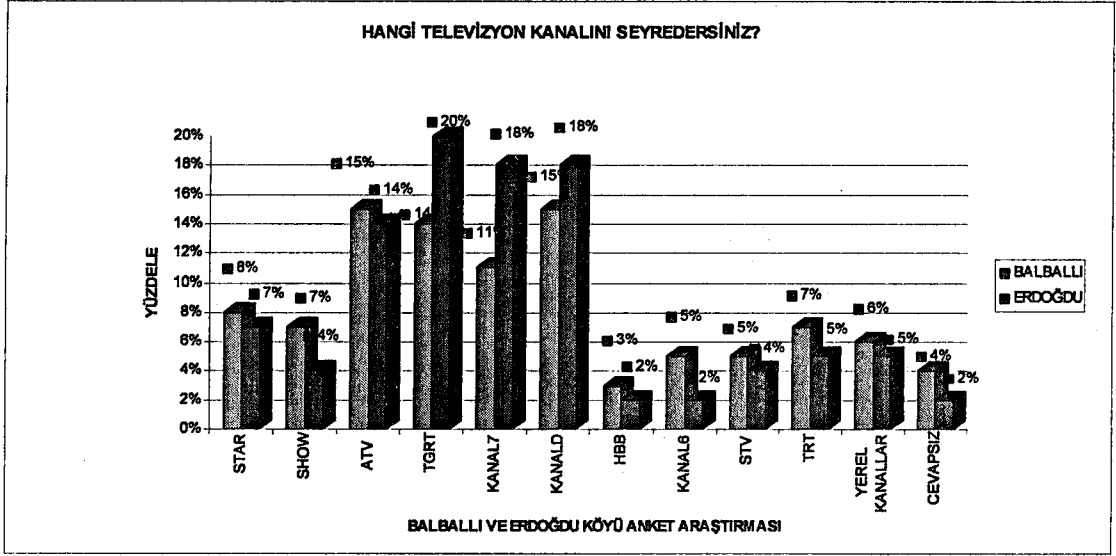
Televizyon kanalları verdiği mesaj ve anlayış yönüyle bazı farklılıklar göstermektedirler. Köylünün zihniyet faaliyeti ile alakalı bulunun televizyon kanalı seyredilme oranı tesbit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ankete konulan "Hangi TV. kanalını seyredersiniz?" sorusuna cevap istenmiştir.

Çıkan sonuçlara göre (Bkz. Tablo 5.7), Balballı'da % 15 ile Kanal D ve ATV, % 14 ile TGRT, % 11 ile Kanal 7 en çok seyredilen, % 8 ile Star, % 7 ile TRT ve Show, % 6 ile yerel kanallar, % 5 ile STV ve Kanal 6, en az seyredilen kanallar olarak görülmektedir.

Erdoğan'da ise % 20 ile TGRT ile % 18 ile Kanal 7 ve Kanal D, % 14 ile ATV, % 7 ile Star, % 5 ile TRT ve yerel kanallar, % 4 ile STV ve Show, % 2 ile Kanal 6 ve HBB kanalları seyredilmektedir.

Televizyon programlarında en çok tercih edilen (Bkz. Tablo 5.8), Erdoğan'da % 32 ile haber, Balballı'da % 29 ile yine haber, % 27 ile de tartışma programları olduğu görülüyor. Erdoğan'da haber programlarını sırasıyla % 14 ile yine tartışma. % 10 ile sinema, % 9 ile belgesel ve eğlence, % 8 ile dizi film, % 7 ile müzik, % 6 ile yarışma,

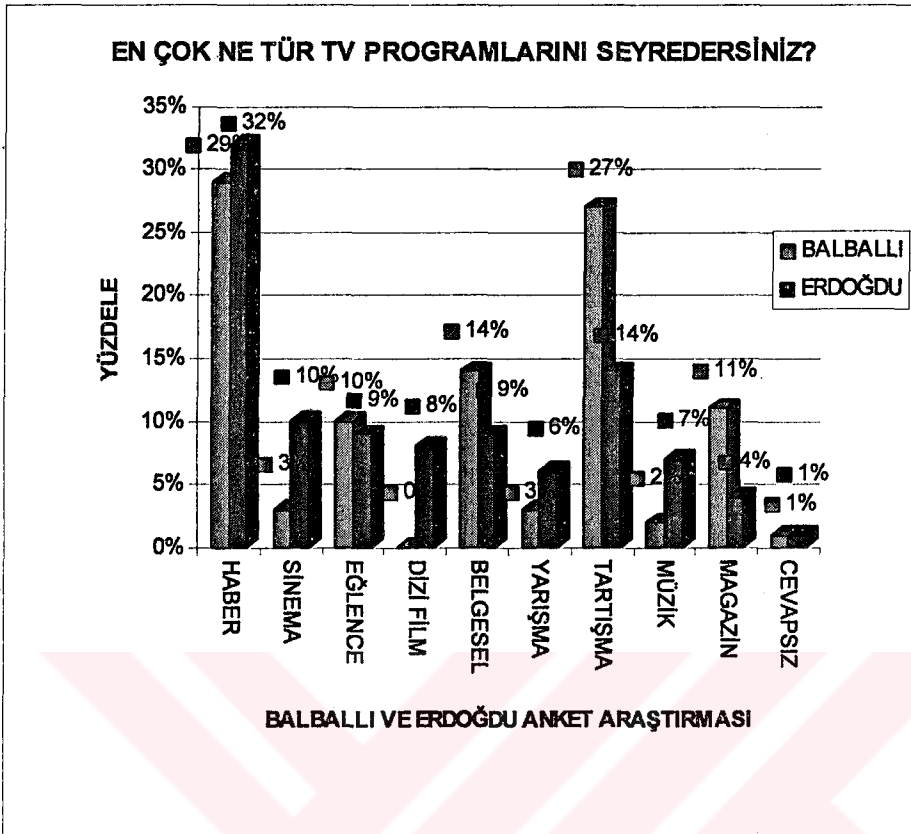
Tablo 5.7 Televizyon kanallarının tercih edilmiş nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
STAR	13	8%
SHOW	12	7%
ATV	24	15%
TGRT	23	14%
KANAL7	18	11%
KANALD	24	15%
HBB	6	3%
KANAL6	8	5%
STV	8	5%
TRT	12	7%
YEREL KANALLAR	10	6%
CEVAPSIZ	6	4%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 164		
ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
STAR	13	7%
SHOW	8	4%
ATV	26	14%
TGRT	36	20%
KANAL7	32	18%
KANALD	32	18%
HBB	3	2%
KANAL6	4	2%
STV	8	4%
TRT	9	5%
YEREL KANALLAR	9	5%
CEVAPSIZ	4	2%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 180		

Tablo 5.8 Televizyon programlarının tercih edilmiş nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HABER	35	29%
SİNEMA	4	3%
EĞLENCE	12	10%
DİZİ FİLM	0	0%
BELGESEL	17	14%
YARIŞMA	4	3%
TARTIŞMA	32	27%
MÜZİK	2	2%
MAGAZİN	13	11%
CEVAPSİZ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 120		
ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HABER	62	32%
SİNEMA	19	10%
EĞLENCE	18	9%
DİZİ FİLM	15	8%
BELGESEL	17	9%
YARIŞMA	11	6%
TARTIŞMA	27	14%
MÜZİK	15	7%
MAGAZİN	8	4%
CEVAPSİZ	3	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 195		

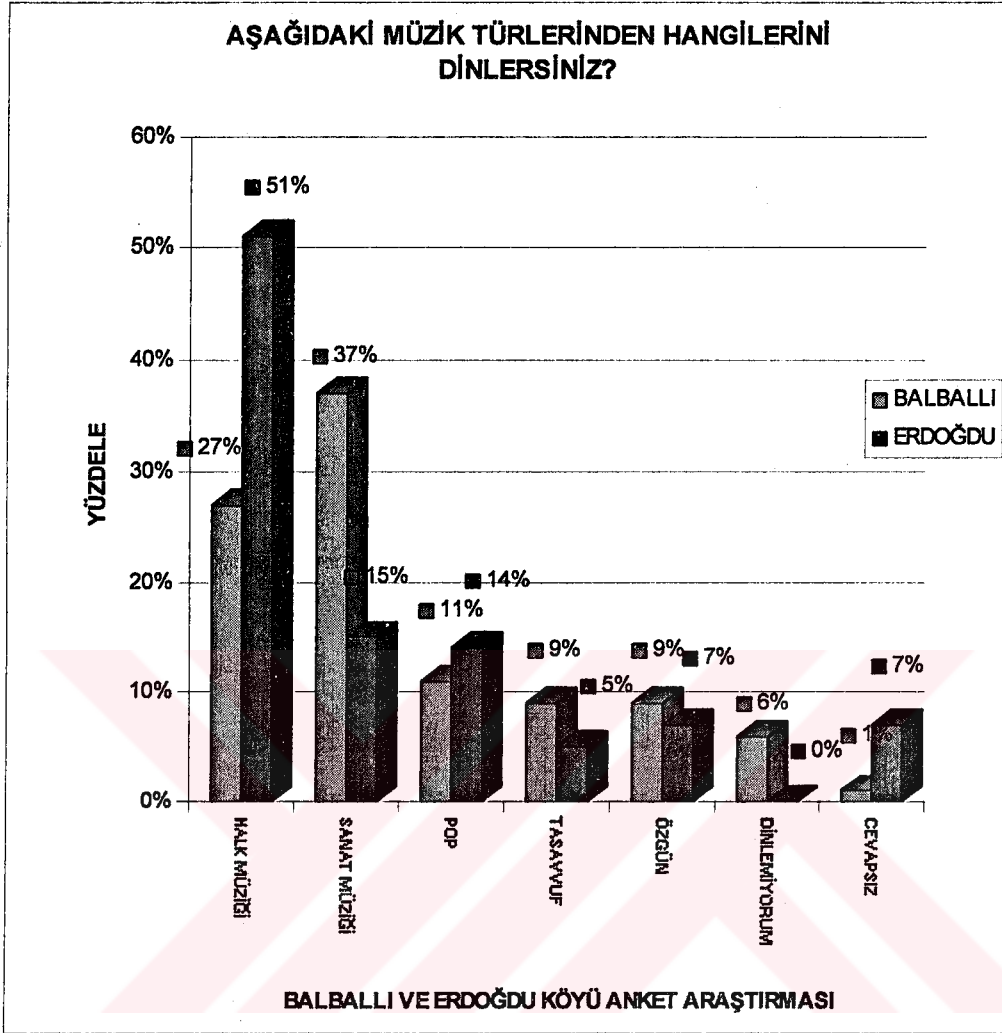
% 4 ile magazin programları takip etmektedir. Balballı'da ise, % 14 ile belgesel, % 11 ile magazin, % 10 ile eğlence, % 3 ile yarışma ve sinema, % 2 ile de müzik programları seyredilmektedir.

9.5. Müzik Tutumları

Her iki yerleşim biriminde hangi tür müziklerin dinlendiğini de tesbit edilmesine çalışılmıştır. Birbirinden farklı sonuçlarla karşılaşılmıştır (Bkz. Tablo 5.9).

Erdoğdu'nun büyük bir nisbetle (% 51) en çok halk müziği dinlemesine karşılık, Balballı en çok sanat müziği (% 37), onun arkasından % 27 ile halk müziği tercih ettiğini belirtmiştir. Erdoğdu'da % 15 ve % 14 ile sanat ve pop müzik çok dinlenen diğer müzik türleri olmuştur. Balballı'da pop müzik % 11 ile üçüncü sırada dinlenen müzik türü olmuştur. Burada % 9 ile tasavvuf ve özgün müzik, % 6 ile de diğer müzik türleri dinlenilmektedir. Erdoğdu'da ise tasavvuf ve özgün müzik % 5 ve % 7 ile, % 7 ile de diğer müzikler tercih edilmektedir. İki köyün karşılaştırılmasıyla birlikte, en dikkat çeken şey halk müziği ve sanat müziği tercihlerinin müzik türlerini belirlemesi bakımından büyük bir etkisinin bulunduğuudur.

Tablo 5.9 Müzik türlerinin tercih edilmiş nispeti

BALBALLI		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HALK MÜZİĞİ	18	27%
SANAT MÜZİĞİ	25	37%
POP	7	11%
TASAVVUF	6	9%
ÖZGÜN	6	9%
DİNLEMİYORUM	4	6%
CEVAPSİZ	1	1%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 50 CEVAP SAYISI 67		

ERDOĞDU		
ŞIKLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDELER
HALK MÜZİĞİ	50	51%
SANAT MÜZİĞİ	15	15%
POP	14	14%
TASAVVUF	5	5%
ÖZGÜN	7	7%
DİNLEMİYORUM	0	0%
CEVAPSİZ	7	7%
TOPLAM KİŞİ SAYISI 90 CEVAP SAYISI 98		

10. SONUÇ

Her iki köyde de değişik nisbette, az yada çok çeşitli sahibi, çiftçi, serbest meslek, memur, eşraftan insanlar mevcuttur. Köyün çoğunluğunu oluşturan çiftçiler en büyük meslek grubunu teşkil ederler. Aynı zamanda en büyük sosyal grupturlar. Çok sayıda insanın, çiftçilik birinci işi olmasıyla birlikte, bir o kadarının da ikinci işidir. Yevmiyeci, esnaf-atölye sahipleri, işçi ve memurlar, çiftçilikte yapabilmektedirler.

Toplumsal hayat şehir kadar olmamakla birlikte, eskiye nazaran farklılaşma ve karmaşıklaşma içerisinde. Bunlar toplumsal tabakalar meydana getirmiştir. İki köyde de görünen ekonomik tabakalar, geniş alt tabaka, zayıf orta tabaka ve az sayıda üst tabaka mensubundan oluşmaktadır. Erdoğan'ya nazaran Balballı'da alt tabaka (kademe) daha az sayıda, orta tabaka ve üst tabaka biraz daha fazla sayıdadır. Fakat bu iki yerleşim birimini genel tabakalaşma piramidinin ortak yapısını bozacak derecede bariz bir farklılık oluşturmaktadır.

Sosyal-politik tabakalaşma ise iki yerde de farklıdır. Erdoğan'da muhtar ve ihtiyar heyeti, devletin temsilcisi olarak yöneten, çoğunluk ise yönetilenler sınıfına mensuptur. Daha önce toplumsal rütbelere yani aşiret reisi ve akrabalarının bu konumundan dolayı prestij ve yetki sahibi olan toplumsal yapı etkisini kaybetmiş ve yönetimin şekillenmesi için sadece referans merkezi hüviyetine bürünmüştür. Aşiret reisliği kalkmakla birlikte, o misyonu yukarıdaki şekliyle devam ettiren soy ve kültür asabiyetinin varlığı tamamen ortadan kalkmamıştır.

Balballı'da ise daha öncede belirtildiği gibi toplumsal rütbelere dolaylı eşrafın prestij ve yetki sahibi olduğunu, ve bu yetkisini kontrollü şekilde muhtar ve ihtiyar heyetine devrettiği belirtilebilir. Aslında iki grupta aynıdır. Fakat işlerin daha çabuk ve hızlı yapılması için daha genç yaşta biri muhtar mevkiine getirilir. Böylece muhtar, ihtiyar heyeti ve eşraf yöneten, diğer köylü ise yönetilenler olarak ayrılan bir yapılaşma içerisinde. İçerisindedirler.

Fakat her iki köyde görülen zengin-fakir, çiftçi-esnaf, yöneten-yönetilen farklılığı bir zıtlık ve rekabet oluşturmamaktadır. Kendi aralarında sıcak ve samimi dayanışma ruhu ile birbirlerine yardım, düşün ve cenazede mutluluk ve acının paylaşılması, birbirlerinin malı ve zenginliğinde gözlerinin olmaması ve dayanışmacılık, misafire ikram vb. gibi faziletli ilişkiler ağının kuvveti, tabakalaşma ve sınıflaşmayı engellemektedir. Aynı zenginlik, mevki ve makamlar ayrılaşmayı gerekli kılmamakta hatta bu farklılıklar,

yardımlaşma ve dayanışma halini güçlendiren müsbet etkilerde bulunmaktadır. Teknolojinin ve zirai araçlarının gelişmesi, iletişim vasıtalarının yaygınlığının şehirlerden farklı olmaması, iki büyük şehirler arası yolun kenarında olması sebebiyle kasaba ve şehir gibi cazibe merkezlerine çok yakın olması, şehirleşme temayülünü arttırırken cemaat yapısını ferdiyetçiliğe doğru meyletmesine sebepte olmaktadır. Fakat fert cemaatin değer ve normlarıyla çatışmamakta ve kendi menfaatini onun ötesine geçirmemektedir.

Köy insanını birbirine bağlayan dini, ahlaki ve kültürel bağların kuvvetliliği ile birlikte milli kültüre ve milli ekonomiye uyumluluğu iki ayrı asli kültür yapısından oluşan köylerin toplumsal bütünleşmesinin de kuvvetli olduğunu göstermektedir. Farklı statü, tabaka ve sınıfların belirmesine karşılık bunların köklü kültür ve geleneklerin dayanışma ve yardımlaşma ruhu sayesinde kendi içlerinde tabakalaşma ve sınıflaşma şuuru oluşmamıştır. Bunun gibi müsbet kültür nitelikleri sayesinde genel toplum yapısıyla da uyum ve bütünleşme halindedirler. Bu gerek birbirleri ile gerekse kasaba ve şehirler aralarında gündelik yaşanan başta coğrafi hareketlilik, iktisadi hareketlilik ve toplumsal hareketlilikte müşahhas olarak görülebilen yoğun ilişkilerin varlığı ile farkedilebilmektedir.

Diğer taraftan maddi ve gayri maddi kültür unsurlarının varlığı ve birbiri ile uyumu da dikkat çekmektedir. Traktör, zirai teknik ve aletlerin, ticari çiftlik ve atölyelerin tüm iletişim vasıtalarının ve şehirler arası iki anayolun varlığı, cemaat hayatının daha etkili olduğu bu nitelikte bir yerleşim biriminde, maddi kültür unsurları bakımından son derece yeterli görülebilir. Manevi kültür unsurları, adet, gelenek ve örflerin müsbet yapısı ile de genel toplum kültürü ile uyum içinde ve denge halindedir. Maddi ve manevi kültür unsurlarının genel toplum yapısına uyumu, topluluk milli kültürüne bağlılığının kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Fakat bilhassa Balballı itibariyle söylenebilecek olan milli ekonomi ile bağlılığının diğer köye nazaran daha zayıf bir derecede bulunduğudır. Zira bol ve verimli toprağı, tabii kaynakları, köy dışında bir "piyasa" ve "pazarlama imkanları"nın teşekkülü, köyü piyasaya bağlayacak "transport şebekesi"nin mevcudiyeti, kredi ve teçhizat gibi şehir menşeli girdileri köye eristirecek bazı mekanizma ve teşkilatın mevcudiyeti, büyük nisbette oluşmasına rağmen gereken verim sağlanamamaktadır. Bunun sebebi ise daha önceden işaret edildiği gibi umumi teşkilatlanma ve organizasyon eksikliği ile köy kooperatifinin bir menfaat birliği olarak kurulamayışdır. Bu da şimdiye kadar gerçekleşen kooperatifleşme hareketlerinin başarısızlıkları ve neden olduğu su istimleri çevreden gören köylünün kooperasyon hareketine soğuk bakmasında

aranmalıdır. Zira her iki köye sorulan, özel tesis, işletme ve fabrikaların kurulması yönündeki soruya % 95 nisbetinde müsbet cevap alınması anlamlıdır. Diğer taraftan ise, devletin zirai kuruluşlarına duyulan büyük oranda güvensizlik aynı zamanda, resmi teşkilatlanmalardan soğumanında bir göstergesi olarak kooperatifleşmeye ilgisizliğin önemli sebepleri arasında gösterilebilir.

Erdoğdu'nun hem genel tarım arazisinin azlığı ve mirasla bölünerek küçülmesi, hem de tarla başına düşen nüfusun fazlalığı gibi menfi şartlara rağmen kooperatifleşme dışında, ekonomik teşkilatlanması daha iyi bir seviyededir. Ticari hayatı çok daha canlı görülmektedir.

Köylerin, "refahı ve hayat seviyesinin yükselmesi" toprak mülkiyetinin genişletilmesiyle birlikte ziraat metodlarında yapılacak reformalara bağlı olduğu da bir gerçektir. Fakat bu reformlar köye ve köylüye iktisadi ve zirai engelleri aşmak için teknik, teknolojik, faizsiz kredi ve mali imkanları sunmakla kalmamalıdır. Sağlanacak teknik ve mali imkanların fayda sağlayabilmesi için yapılacak reformun mahiyetinin köylünün gelenek, kültürel normları ve zihniyet yapısına uyması çok daha hayati öneme sahiptir.

Maddi kültür vasıtalarının manevi kültür yapısına uygun olarak takviyesi suretiyle her iki köyünde daha iyi duruma gelmeleri kolay bir şekilde sağlanacaktır. Zira hali hazırda manevi kültür unsurları ve zihniyetiyle maddi kültür unsurları genel toplum yapısıyla yeterli bir uyum ve bütünleşme içindedir. Bu bütünleşme ve uyumun devam edebilmesi için köylerin ihtiyaç duydukları faizsiz kredi ve teçhizat ile Erdoğdu'nun toprak mülkiyetinin genişletilmesi lazımdır. Bu hususların yerine getirilmesi ile her iki köyün de milli ekonomi ile bağlantısı daha çok kuvvetlenecektir. Bu da cemiyete mensup olma şuru ve şehirleşme temayülünü artırarak toplumsal bütünleşmesini çok daha iyi bir seviyeye çıkaracaktır.

KAYNAKLAR

- AKHUN, İhan, "İstatistiklerin Manidarlığı ve Örneklem", A.Ü. Eğ. Bil. Fak. Yayını, Ankara, 1983.
- BAĞ, Yaşar, "Gülümse", Nart Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- BERKOK, İsmail, "Tarihte Kafkasya", İstanbul Matbaası, İstanbul, 1958.
- BERZEG, Sefer E., "Türkiye Kurtuluş Savaşı'nda Çerkes Göçmenleri", Nart Yayıncılık, İstanbul, 1990.
- BİRSEN, Gökçe, "Toplumsal Bilimlerde Araştırma", Savaş Yayınları, Ankara, 1992.
- BOTTOMORE, NİSBET, "Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi", Verso Yayınları, Çev.Mete Tunçay - Aydın Uğur, Ankara, 1990.
- ÇELİK, Osman, "Efsaneler Hikayeler Portreler", Gelişim Matbaası, Ankara, 1987.
- ERKAL, Mustafa E., "Sosyoloji (Toplumbilimi)", Der Yayınları, İstanbul, 1995.
- KAMBOLAT, Yahya, "Çerkes Kabilelerinde Boy Adları", Bahar Yayınları, Ankara, 1991.
- KIRAY, Mübeccel, "Ereğli", İletişim Yayınları, Ankara, 1964.
- KURTKAN, Amiran, "Sosyoloji Konferansları Serisi", 24. Kitap, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, No: 544., İstanbul, 1993.
- KURTKAN, Amiran, "Köy Sosyolojisi" İ.Ü. Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968.
- MACLVER, R. M., PAGE, Charles H., "Cemiyet I", Çev. A. Kurtkan, M.E.B. Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi : 332, İstanbul, 1994.
- ÖRNEK, Sedat V., "Türk Halk Bilimi", T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1995.
- SAVSIRIKO, "Basında Çerkesler", Basınevi Matbaacılık, İstanbul, 1993.
- ŞENER, Sami, "Sosyoloji", Deha Yayınları, Sakarya, 1994.

TABAKOĞLU, Ahmet, "Türk İktisat Tarihi", Dergah Yayınları, İstanbul, 1994.

TÜRKDOĞAN, Orhan, "Sanayi Sosyolojisi - Türkiye'nin Sanayileşmesi", Töre Yayınları, İstanbul, 1984.

TÜRKDOĞAN, Orhan, "Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları", Dedekorkut Yayınları, İstanbul, 1977.

ÜLGENER, Sabri F., "İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası", Der Yayınları, İstanbul, 1991.

YASA, İbrahim, "Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları", (çoğaltılmış ders notları) S.B.F. Yayını, Ankara, 1969.

EK-1 KÖYÜN SOSYAL İKTİSADİ VE KÜLTÜREL YAPISI HAKKINDA ANKET FORMU

1. Köyünüz ? a) Balballı b) Erdoğan (B.İsmo)
2. Cinsiyetiniz ? a) Erkek b) Kadın
3. Yaşınız ? a) 20-30 b) 31-40 c) 41-50 d) 51-60 e) 60+
4. Medeni Haliniz ? a) Bekar b) Evli c) Dul d) Ayrı yaşıyor e) Boşanmış
5. Eğitim Seviyeniz a) Okuma yazma bilmiyor b) Okur-yazar c) İlkokulu bitirmiş
d) Ortaokulu bitirmiş e) Lise bitirmiş f) Üniversite bitirmiş
6. Mesleki durumunuz. a) Çiftçi b) S. Meslek c) İşçi d) Esnaf-zenaatkar e) Memur
f) Emekli g) İşsiz h) Ev hanımı
7. Aile olarak yıllık geliriniz ? a) Düzenli geliri yok b) 0-100 milyon
c) 101-200 milyon d) 201- 300 milyon e) 301+
8. Tarlanız varsa kaç dönümdür ? a) 0-5 dönüm b) 6-10 dönüm c) 11-20 dönüm
d) 21-30 dönüm e) 31-50 dönüm f) 51-100 dönüm g) 101-200 dönüm h) 201+
9. Yevmiye işi yapar mısınız ? a) Evet b) Hayır
10. Tarlanızda ya da başka tarlada ortakçı ve icar işi yapar mısınız ?
a) Tarlamı ortakçıya veririm b) Tarlamı icara veririm
c) Hem ortakçı hem icara veririm d) Başka tarlada ortakçılık yaparım
e) Başka tarlada icar yaparım f) Başka tarlada hem icar hem ortakçılık yaparım
g) Tarlamı kendim ekerim h) Başka tarlada iş yapmam
11. En çok ne ekiyorsunuz ? a) Mısır b) Kavak c) Kabak d) Diğer...
12. Tarlanızın bir kısmını boş bırakıyorsanız nedeni ? a) İhtiyacım yok b) Geliri az
c) İşleyecek makinem yok d) İşleyecek kimse yok
13. Kaç tane ineğiniz var ? .....
14. Ekini nasıl satarsınız? a) Köyde tüccara satarım b) Şehre götürüp tüccara satarım
c) Devlet kuruluşuna (ofis) d) Kooperatif yoluyla
15. .... kooperatife üye misiniz ? a) Evet b) Hayır
16. Sizce kooperatif yararlı mıdır ? a) Evet b) Hayır

17. Sizce ofis ya da devletin ziraat kuruluşları başarılı mı ? a) Evet b) Hayır
18. Bu kuruluşlar başarılı değilse nedenlerinden en çok üçünü belirtiniz.
a) Rüşvet çok b) Halktan kopuk c) Güvenilir değil d) Partizanlık var
e) Yolsuzluk var f) Kadrolar ehliyetsiz g) Bürokrasi engel h) Mali imkanları yok
19. Tüm köylü yardımlaşarak özel tesis, işletme ve fabrikalar kurmalı mı ?
a) Evet b) Hayır
20. İhtiyaçlarınızı köy dışından en çok nereden temin edersiniz ?
a) Dışarıdan bir şey almam b) Komşu köyden.... c) İlçeden.... d) Şehirden
21. Eviniz kaç odadır ? a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 e) 5+
22. Evinizin içinde banyo ve tuvaletten her ikisi de var mı ? a) Birer tane
b) Tuvalet dışarıda banyo içeride c) İkişer tane d) Banyo bir tuvalet iki tane
23. Evinizde birlikte oturduklarınız ? a) Çocuklar b) Anne c) Baba d) Dede e) Eş
f) Amca / Dayı g) Teyze / Hala h) Eşin akrabaları
24. Ailenizde tarla işini kimler görür ? Hepsini işaretleyiniz.
a) Baba b) Anne c) Erkek çocuk d) Kız çocuk e) Hepsi
25. Aile içi önemli meselelerde kime danışırsınız?
a) Yaşlılara b) Eşinize
26. Aile içinde kararları kim alır ?
a) Baba b) Anne c) Dede d) Nine e) Çocuklar da katılır.
27. Ailenizde kız çocuklar kaç yaşına kadar evlendirilir ?
a) 15'e kadar b) 17'ye kadar c) 19'a kadar d) 25'e kadar e) 25'den fazla
28. Ailenizde erkek çocuklar kaç yaşına kadar evlendirilir ?
a) 15'e kadar b) 17'ye kadar c) 19'a kadar d) 25'e kadar e) 25'den fazla
29. Kızınızı evlendirirken başlık alır mısınız ? a) Evet b) Hayır
30. Oğlan ve kız tarafı evlilik masrafını nasıl karşılar ? a) Hepsini oğlan tarafı
b) Hepsini kız tarafı c) Çoğunu erkek tarafı d) Çoğunu kız tarafı
31. Ailede miras nasıl dağıtılır ? a) Kadın-erkek eşit b) Sadece erkekler
c) Erkek tam kadın yarım d) İhtiyacı olana verilir

32. Ana diliniz nedir ? a) Türkçe b) Kürtçe c) Abhazca d) Lazca e) Diğer....
33. İkinci diliniz varsa nedir ? a) Türkçe b) Kürtçe c) Abhazca d) Lazca e) Diğer....
34. İmkan olsa oğlunuzun ne olmasını istersiniz ? a) Memur b) Esnaf c) Çiftçi
d) Zanaatkâr e) İşçi f) Tüccar g) İlim adamı h) Sanayici
35. İmkan olsa kızınızın ne olmasını istersiniz ? a) Memur b) Esnaf c) Çiftçi
d) Zanaatkâr e) İşçi f) Tüccar - sanayici g) Ev hanımı h) İlim adamı
36. İmkan olsa erkek çocuklarınızın ne kadar tahsil yapmasını istersiniz ?
a) Hiç b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Sanat okulu f) İmam-hatip g) Üniversite
37. İmkan olsa kız çocuklarınızın ne kadar tahsil yapmasını istersiniz ?
a) Hiç b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Sanat okulu f) İmam-hatip g) Üniversite
38. Oğlunuzu hangi kursa gönderdiniz ?
a) El Sanatları b) Demircilik c) Ağaç İşleri d) Kur'an Kursu e) Diğer
39. Kızınızı hangi kursa gönderdiniz ?
a) Biçki-Dikiş b) El Sanatları c) Ev ekonomisi d) Kur'an Kursu e) Diğer
40. Köyün zenginleri köylüden farklı yaşar mı ? a) Aynı b) Farklı
41. Köyü bir arada tutan en önemli şey nedir ?
a) Menfaat b) Gelenek c) İslamiyet d) Türklük
42. Komşu köyü.....bir arada tutan en önemli şey nedir ?
a) Menfaat b) Gelenek c) İslamiyet d) Türklük
43. Komşu köye.....niçin gidirsiniz ? (En çok üç şikkı işaretleyiniz)
a) Çalışmaya b) İşçi bulmaya c) Sohbeteye d) Camiye
e) Kahvehaneye f) Ziyarete g) Akrabalara h) Alışverişe
44. İlçeye.....niçin gidirsiniz ?
a) Çalışmaya b) İşçi bulmaya c) sohbeteye d) Camiye
e) Kahvehaneye f) Ziyarete g) Akrabalara h) Alışverişe
45. Şehire .....niçin gidirsiniz ? (En çok üç şikkı)
a) Çalışmaya b) İşçi bulmaya c) sohbeteye d) Camiye
e) Kahvehaneye f) Ziyarete g) Akrabalara h) Alışverişe

46. Komşu köye ne kadar sık gidirsiniz ? a) Her gün b) Haftada bir kaç kere
c) Haftada bir d) İki haftada bir E) Ayda bir f) Nadiren
47. Komşu köyle aranızda bir itilaf çıktığında ne yaparsınız ?
a) Mahkemeye gideriz b) Köyün büyükleri halleder c) İlişkiyi keseriz
48. Köyde en çok kimin sözüne güvenirsiniz ?
a) Muhtarın b) Öğretmenin c) İmamın d) Eşrafın
49. Geçmişteki devlet büyüklerinden en çok kime güvenirsiniz ? (En çok üç şık)
a) Atatürk b) İsmet İNÖNÜ c) Adnan MENDERES
d) Turgut ÖZAL e) Kenan EVREN f) Celal BAYAR
50. Günümüzde yaşayan liderlerden en çok kime güvenirsiniz ? (En çok üç şık)
a) S. DEMİREL b) N. ERBAKAN c) M. YILMAZ d) T. ÇİLLER
e) B. ECEVİT f) D. BAYKAL g) A. TÜRKEŞ
h) M. YAZICIOĞLU i) A. MENDERES j) H. CİNDORUK
51. En çok hangi değere önem vererek oy kullanırsınız ?
a) Menfaate b) Geleneğe c) Dine d) Milliyetçiliğe e) Diğer.....
52. Ailenizden şimdiye kadar kaç kişi köy dışına yerleşti ?
a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 e) 5
53. Hangi televizyon kanalını seyredersiniz ? (En çok üç şık)
a) Star b) Show c) Atv d) TGRT e) Kanal 7 f) Kanal D
g) HBB h) Kanal 6 i) STV j) TRT k) Yerel Kanallar
54. En çok ne tür TV programlarını seyredersiniz ? (En çok üç şık)
a) Haber b) Sinema c) Eğlence d) Dizi film e) Belgesel
f) Yarışma g) Tartışma h) Müzik i) Magazin
55. Aşağıdaki müzik türlerinden hangisini dinlersiniz ?
a) Halk müziği b) Sanat Müziği c) Pop d) Tasavvuf e) Özgün

ÖZGEÇMİŞ

A. Muhsin Yılmazçoban, 01.07.1966 senesinde Denizli'nin Tavas ilçesinde doğmuştur. İlk, orta ve lise tahsilini sırasıyla Ankara, İstanbul ve Denizli'de, Yüksek tahsilini ise At. Ün. Fen-Ed. Fak.de tamamlamıştır. 1994-1995 öğrenim yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans Öğrenimine başlamıştır.

Evli ve iki çocuk babası olan Yılmazçoban halen C. Bayar Ün. Fen-Ed. Fak. Araştırma Görevliliğini yürütmektedir.

